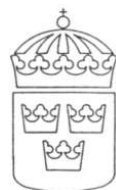

Riksdagens protokoll

1992/93:28

Fredagen den 20 november

Kl. 9.00–13.39

Protokoll
1992/93:28

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Svar på interpellationer

Tredje vice talmannen meddelade att *Stina Eliasson* (c) i dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom uppdraget som ersättare upphört för Erik Artur Egervärn.

2 § Svar på interpellation 1992/93:9 om hobbyhästägande

Anf. 1 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Peter Kling har frågat mig om vilka åtgärder regeringen kommer att vidta med hänsyn till det prekära läge som svensk hästsport befinner sig i. Vad Peter Kling efterlyser är ändrade regler för beskattning av hobbyinkomster.

De ekonomiska svårigheter som hästsportverksamheten för närvarande har torde enligt min mening bero främst på den djupa lågkonjunkturen. Från företrädare för hästsporten har det emellertid hävdats att de nya reglerna för beskattning av hobbyinkomster som införts genom skattereformen också har påverkat hästsporten negativt. Vad som främst kritiserats från hästsporthåll när det gäller beskattningen av hobbyinkomster är de starkt begränsade möjligheterna att utnyttja gamla underskott. Enligt de regler som gäller i dag får avdrag göras för utgifter som betalats under beskattningsåret. Avdrag får också göras för utgifter som betalats året före beskattningsåret om de överstiger sistnämnda års intäkter. Utgifter som ligger två år eller längre tillbaka i tiden kan således inte utnyttjas. Inom hästsportverksamhet är det vanligt att kostnader uppkommer flera år innan intäkter börjar flyta in. De nuvarande reglerna synes därför ogynnsamma för hästsporten.

Enligt min mening finns det således fog för den kritik som har riktats mot reglerna för beskattning av hobbyinkomster. I prop. 1992/93:127 om vissa frågor om beskattning av inkomster av tjänst, som nyligen överlämnats till riksdagen, har därför föreslagits en tidsmässig utvidgning av avdragsrätten för kostnader i hobbyverksamhet.

Förslaget innebär att avdrag för göras för utgifter som är att anse som kostnader för intäkternas förvärvande om de betalats under beskattningsåret eller om de betalats under något av de fem år som föregått beskattningsåret i den mån de överstiger resp. års intäkter.

Förslaget bör enligt min bedömning medföra positiva effekter för hästsportverksamheten i Sverige.

Någon anledning att frånga de grundläggande principerna i skattereformen och införa en generell skattefrihet för hobbyinkomster föreligger dock enligt min mening inte.

Anf. 2 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Bo Lundgren sade att lågkonjunkturen är det främsta skälet till hästsportverksamhetens ekonomiska svårigheter. Jag kan i och för sig hålla med om att lågkonjunkturen har en viss påverkan.

Inom hästsporten är det så svårt att få en vinnande häst eller en häst som över huvud taget går ihop ekonomiskt, att det nästan är som att spela på Lotto eller att köpa lotter.

Om de människor som håller på med denna sport inte har en morot som innebär att de om de vinner 1, 2 eller 3 miljoner, får behålla största delen av dessa pengar, är det ingen som satsar på dessa s.k. lotter., dvs. hobbyhästar.

Jag kan tala om för Bo Lundgren att hästägarnas kostnader under ett år, fr.o.m. den 1 januari t.o.m. den 31 december, är 1,6 miljarder. De tävlar om totalt 500 miljoner. Det betyder att hästägarna gör förluster på 1,1 miljarder. Var och en förstår att denna ekvation inte stimulerar någon till att köpa en häst.

Travverksamheten och galoppsporten är en sektor som omsätter omkring 14 miljarder. Jag vill alltså hävda att detta är en ganska stor industri. 60 000 människor arbetar direkt eller indirekt inom denna näring. Inom denna sektor köper man bl.a. spannmålsprodukter för 700 miljoner, och staten får in 650 miljoner enbart i spelskatt. Om man sedan räknar ut vad binäringarna ger i sociala avgifter, löneeffekter och arbetstillfällen, förstår var och en att det handlar om ganska mycket pengar.

1991 föddes 6 500 hästar som registrerades. Av dessa 6 500 hästar är det endast omkring 3 000 hästar som kommer till start under hela sin karriär. Mindre än hälften av hästarna kommer till start. Då skall man komma ihåg följande fakta, som säger det mesta om lotteri.

2 % av de hästar som kommer till start inbringar över 250 000 kr, 6 % inbringar 100 000–250 000 kr, och 14,4 % inbringar 40 000–100 000 kr. Kostnaden för en häst per år är 40 000–150 000 kr, beroende på om man har den i sitt lilla garage, i sitt lilla stall, eller om man har den i professionell träning. En stor del av de människor som håller på med travsport och galoppsport har det som hobby och är amatörer. De sysslar med sin lilla häst hemma, och de gör år efter år förluster och drömmer om att få en Legolas eller en Calit och tjäna 3–4 miljoner. De drömmer om att dra den stora vinstlotten.

Jag vill med bestämdhet påpeka en sak. Om man fortsätter att beskatta denna hobbyverksamhet, kommer vi som driver AB Sverige, som förvaltar statskassan, att göra stora förluster. Jag har talat med de flesta uppfödare i Sverige. De säger att det bara går rakt nedåt. Det är ingen som köper hästar. Det främsta skälet till att de inte investerar i en häst är att de inte kan få den stora vinsten.

Vi vet att det är en så liten del av hästarna som går med vinst. Det kanske rör sig om tio personer i Sverige som tjänar ett par miljoner på sina hästar.

Men vad får staten in i skatt på detta? Jo, man får på sin höjd in 10–12 miljoner, och så riskerar man att dessa 60 000 människor blir arbetslösa och att hela sektorn minskar. Ni förstår själva att det handlar om kanske 500 miljoner till 1 miljard i förluster om staten fortsätter att envisa med att ta ut skatt på detta.

Mitt främsta skäl till att stå här och argumentera är att jag själv delvis är hästägare. Då säger man att jag gör det därför att jag har detta särintresse. Nej, mitt intresse just nu är att driva AB Sverige och förvalta skattepengarna på ett vettigt sätt och få in så mycket skattepengar som möjligt. Det gör man inte när man beskattar travsporten och galoppsporten på detta sätt. Det gör man genom att hålla i gång näringen. Det är det viktigaste av allt.

Anf. 3 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag skall inte kritisera Peter Kling. Men i hans interpellation står det att hästägarnas kostnader är 1,8 miljarder om året och att hästarna tävlar om 550 miljoner. Nu sade Peter Kling att det kostar 1,6 miljarder och att man tävlar om 500 miljoner. Man skall vara litet försiktig med siffrorna.

Han nämnde ytterligare en siffra, nämligen att det är bara tio hästägare som har hästar som går med vinst. Det är nog en grov underskattning. Det är fler. Men, herr talman, det finns problem.

Låt mig emellertid erkänna att en del av travsportens problem i dag beror på att det för ett par tre år sedan rådde en situation som liknade den som rådde inom fastighetsbranschen. Man betalade enorma summor för unghästar. Det var ingen hejd på priserna. Nu är situationen en annan. Men kostnaderna för att ha en travhäst är däremot fortfarande desamma.

Förslaget om att man skall kunna dra av kostnader som man har haft fem år tillbaka är positivt. Den som köper en unghäst och betalar en hög summa för den får i regel vänta två–fyra år innan hästen kan komma till start. Därför är den förändring som föreslås positiv, dvs. att man skall kunna dra av även det belopp som man en gång betalade för hästen. Ur ren sportslig synpunkt var det gamla systemet felaktigt. I och med att man inte kunde dra av kostnaderna provocerade man nämligen fram hästarna till start tidigare än de kanske tålde. Det innebär på sikt att vi fick en sämre travsport i Sverige.

De som i dag äger en travhäst, som dragit in en enda krona, måste deklarerat för att kunna dra av sina kostnader mot denna "vinst". Det innebär att de flesta travhästägarna i Sverige måste deklarerat. Prispengarna uppgår sammanlagt till ca 550 miljoner kronor om året. Jag skulle då vilja fråga statsrådet: Hur stort blir nettot för staten, sedan hästägarna från vinsten har dragit av kostnaderna? Är detta med hänsyn till kostnaderna för bl.a. kontroll verkligen lönt för staten? Jag skulle rent av kunna tro att det blir en negativ effekt.

Anf. 4 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Låt mig först säga till Sten Andersson i Malmö att denna beskattning nog ger ett positivt resultat. Men – jag skall återkomma till det senare – här finns risker för skatteflykt av rätt stor omfattning, och det är egentligen det som skapar problemen.

Till Peter Kling vill jag säga att vi aldrig kommer att bli av med svårighe-

terna att få fram en vinnande häst genom åtgärder på beskattningens område – det kan jag försäkra. Jag tror inte heller att det var det som Peter Kling menade.

Jag håller med om att det system med avdragsrätt för beskattningsåret och ett år dessförinnan som infördes i samband med skattereformen ger negativa effekter. En hästägare kan då hamna i den situationen att han ett år får en vinst men har haft kostnader några år tidigare och inte kan kvitta dessa kostnader mot vinsten. Men när man nu får en avdragsrätt som gäller under sex år, blir situationen en helt annan. Det är bara om man har en vinst under den perioden som detta över huvud taget är ett problem. Om man kontinuerligt har underskott hjälper det inte med skattefrihet.

Jag återkommer då till de principiella frågorna och orsakerna till att vi fått de nuvarande reglerna.

I och för sig har jag förståelse för uppfattningen att vi borde ha ett skattesystem som lämnade hobbyinkomster åt sidan, ett system där hobbyinkomster inte beskattades och kostnaderna sålunda inte var avdragsgilla. Problemet är emellertid att göra gränsdragningen mellan hobbyinkomster och inkomst av näringsverksamhet. Inte minst när det gäller hästsporten har den gränsen debatterats under decennier här i Sverige. Man har diskuterat när hobbyverksamhet övergår till att bli näringsverksamhet. Denna gränsdragningsproblematik har utnyttjats till skatteflykt.

Om en familj äger tio hästar, varav nio ger förlust och en går med vinst, är skattefrihet för inkomsterna ett incitament att låta en familjemedlem äga de nio hästar som ger förlust och en annan i familjen den som går med vinst. Då får man skattefrihet för hela vinsten, eftersom den vinstgivande hästen då betraktas som hobbyverksamhet. Det är den typen av transaktioner som har föranlett de nuvarande reglerna.

Det är alltså rimligt att se till att det bara är faktiska överskott under en längre tid som beskattas. Däremot går det inte att ifrågasätta att dessa överskott beskattas.

Det som Peter Kling föreslår skulle inte hjälpa travsporten. Det skulle möjligen hjälpa det fåtal personer som Peter Kling talar om och som får överskott på sin verksamhet. Däremot blir de hästägare som har problem inte hjälpta med de åtgärder som han föreslår.

Anf. 5 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag skall då börja med att korrigera mig. Jag skrev 1,8 miljarder i interpellationen, men det skall givetvis vara 1,6 som jag tidigare har motionerat om.

Sten Andersson i Malmö sade att det är fler människor än ett fåtal som tjänar pengar på sina hästar. Jag uttryckte mig inte så utan jag sade att det är ett tiotal personer i Sverige som tjänar miljoner på sina hästar. 173 hästägare tjänade under 1991 över 250 000 kronor. Inkomsterna för dessa hästägare ligger kanske mellan 250 000 och 300 000 kronor. Det är emellertid få människor som gör stora vinster på sina hästar.

Bo Lundgren sade att vi måste ha ett skattesystem som inte gör det möjligt att genom olika transaktioner dra sig undan skatten. Det håller jag med om. Men jag hävdar bestämt att om man inte ger den här sporten en morot – om

man inte ger de fem Volvoarbetare som vill köpa en häst för 50 000 kronor och kanske vinna 3 eller kanske 7 miljoner möjlighet att göra det – så dödar man sporten.

Uppfödningen av travhästar har minskat under det här året och kommer att göra det även nästa år. På Skara slakteri får man nu in elva tolv hästar på en dag. Det är vad man normalt får in på en eller två veckor. I Skåne vägrar man på slakteriet att ta emot hästar i den utsträckning man blir erbjuden.

Jag lovar, Bo Lundgren, att om detta fortsätter och man inte ger den vanliga lilla mannen den här moroten kommer han aldrig att köpa en travhäst. Då kan han lika väl spela på någonting annat, och då kommer den här branschen att ge stora underskott. Hästar som kostat 40 000 kronor vid ett och halvt års ålder säljs i bästa fall för 12 000 kronor och i sämsta fall går de till slakt.

Travsporten ger faktiskt Sverige PR, Bo Lundgren. Sverige är en av de främsta travnationerna i världen, och våra duktiga travtränare ger Sverige en mycket bra PR i Frankrike, USA, Italien och andra länder. Om den här verksamheten fortsätter att drabbas skattemässigt kommer detta PR-värde på sikt att försvinna.

Anf. 6 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Om jag refererade Peter Kling fel ber jag om ursäkt för det.

Detta är egentligen en sak som det är litet besvärligt att försvara. Faktum är nämligen att kollektivet tjänar pengar. Tidigare kunde en hobbyhästägare inte göra avdrag för eventuella underskott då man slapp att skatta för vinsten. Men eftersom huvuddelen av Sveriges travhästar inte går ihop bör det nu gällande systemet vara en fördel. Men trots denna fördel, som ofta framhålls av departementet och på andra håll, blev det en enorm storm när detta förslag kom. Folk ville ta denna chans. Det innebar att man själv fick stå för förlusterna, men i de unika fall där man kom över en stjärnhäst fick man behålla hela vinsten.

För kollektivet innebär de nuvarande reglerna en förbättring, men med tanke på den morot man vill ha inom travsporten är det definitivt en försämring.

Sedan vill jag i polemik mot Peter Kling säga att det förslag som statsrådet nu lagt fram trots allt innebär en förbättring för uppfödarna. De kan visserligen säga att hästen betingar ett högt pris, men om den om två eller tre år springer in goda pengar kan inköpspriset dras av mot vinsten. Det var inte möjligt enligt den gamla modellen. Här blir det alltså en klar förbättring.

Jag tycker emellertid att man borde kunna behålla "hobbyhästägeriet", även om jag vet att det förekommit en hel del fuffens. Man satte hästar på mostrar och fastrar, osv. Jag tror att det kan ha skadat travsporten. Hobbyverksamheten med travhästar hade tidigare sämre villkor totalt sett än i dag. Man chansade och köpte en häst som man hoppades skulle bli en derbyvinnare eller rent av vinna Prix d'Amerique i Paris och springa in en miljon. Det kan man inte i dag, och jag tror att en del av tjusningen har försvunnit. Det är att beklaga. Men jag vill ändå notera att situationen i dag är bättre än vad den var tidigare. Den skulle emellertid vara ännu bättre, om man lät

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Svar på interpellationer

hästägarna själva stå för förluster men slapp betala skatt för det fåtal vinster som ändå trots allt kan uppstå.

Anf. 7 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Bildspråket är som det är. Jag försöker föreställa mig hur det går att sätta hästar på mostrar och fastrar, men den saken skall jag inte gå in på.

Det finns travsportsverksamhet, travhästverksamhet och hästverksamhet som bedrivs som näringsverksamhet. Ingen har, mig veterligt, ifrågasatt det rimliga i att man tar upp sina kostnader och skattar för överskottet. Det tror jag inte någon över huvud taget har gjort.

Vi har också hobbyverksamhet. Frågan är hur man skall hantera gränsdragningen för att undvika skatteflykt. Där finns ett problem. Det tror jag att vi alla är överens om.

Men det skattesystem som vi hade tidigare, som innebar att man inte tog hänsyn till kostnader ett år före beskattningsåret, var inte tillräckligt genomtänkt för att fungera i det här sammanhanget. Nu får vi en situation där den som har en hobbyhäst vet att det bara är om överskott uppstår över en sexårsperiod som man beskattas över huvud taget. Då har vi väsentligt förbättrat situationen. Det går inte att komma längre än så här, om man också skall ta hänsyn till riskerna för skatteflykt, och det måste vi göra.

Anf. 8 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Bo Lundgren nämner att situationen har förbättrats. Det kan jag hålla med om, så länge man driver hästägandet som rörelse. Nu blir allting rörelse så fort det går med vinst.

Ungefär hälften av dem i Sverige som har hästar i sin verksamhet driver redan i dag företag. Men just den grupp av hästägare som har hästarna som amatör- och hobbyverksamhet kommer aldrig att stimuleras.

Människor har frågat mig: Vad händer om jag köper en travhäst och den vinner 3 miljoner? Som det är i dag, svarar jag, får du dra av kostnader för fem år. Men om hästen vinner dessa 3 miljoner eller andra stora priser som fyraåring får du skatta bort mer än hälften av det du har tjänat. Då måste du föra bok. Måste jag verkligen föra papper? Javisst, det här räknas som rörelse, du måste bokföra hela tiden. Men det är min hobby, säger den här personen. Då är det ingen idé att köpa den här hästen. Så resonerar många människor.

Av de 3 miljonerna blir det 1 miljon kvar. Jag skulle vilja se den som går och köper en lott, och om han vinner en miljon bara får behålla 300 000 – 400 000. Jag skulle vilja se den lotteriverksamhet som kan överleva en sådan sak. Det går inte.

Sten Andersson i Malmö var förut inne på att staten får in väldigt litet pengar på detta. Jag är helt övertygad om att av de 500 miljoner i prispengar som man kör om, kommer en mycket liten del att bli beskattningsbar. Därför hävdar jag bestämt att om man sätter denna näring i svaj, låter den vila på gungande fötter, blir det stora förluster för statskassan på sikt. Det kan handla om 500 miljoner upp till 1 miljard i förlust. Det är jag helt säker på.

Jag tror att jag får rätt, om vi fortsätter att göra på detta sätt, så att travsportens omfattning minskar.

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Anf. 9 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Vi skall ha klart för oss i debatten att svensk travsport internationellt sett är mycket framgångsrik. Peter Kling sade att Sverige var ett av världens mest framgångsrika länder. Jag vill säga att det är det mest framgångsrika, med tanke på de framgångar som svenska hästar har haft dels i Sverige, dels internationellt.

Jag måste ändå korrigera Peter Kling litet. Han pratar om den derbyvinare som alla vill ha, men som bara en per år kan få, av olika skäl. Sedan talar han om skatter och om lottsedlar.

Jag köper sällan penninglotter. Men om jag inte är felunderrättad går minst 50 % till skatt av den totala omsättningen. Ur den synpunkten är inte det här förslaget negativt.

Jag vet att det är svårt för statsrådet att svara på de frågor jag ställde innan: Hur mycket blir egentligen nettot? Vad tjänar staten? Hur mycket kostar det i tid för varje enskild hästägare att ta upp varenda krona han har som inkomst? Är det lönsamt att ha skatter som kanske t.o.m. innebär något negativt för staten?

Jag tycker att vi borde avbyråkratisera så mycket som möjligt. Att sitta och peta i småpengar, som detta trots allt handlar om, kan jag inte förstå.

Jag vill än en gång poängtera, att trots att detta rent matematiskt var en förbättring för det stora kollektivet, ville ingen inom kollektivet ha denna förändring. Man accepterade en sämre situation. Det tycker jag att man från departementets och statsrådets sida borde inse och försöka tillgodose.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1992/93:3 om kriminalvården

Anf. 10 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är medveten om den stora narkotikahantering som i dag pågår vid landets fängelser och vilka åtgärder som är att förvänta. Sten Andersson har också frågat mig om jag är beredd att medverka till att förändra gällande bestämmelser så att de anställda vid fängelserna kan ingripa effektivt.

Narkotikasituationen vid landets fängelser är en mycket viktig fråga, som hela tiden kräver uppmärksamhet. Nu är emellertid situationen enligt min mening inte riktigt så mörk som Sten Andersson gör gällande.

För att få en så nyanserad och verklighetsnära bild som möjligt av narkotikaläget inom kriminalvården, inforordrar Kriminalvårdsstyrelsen månadsvisa bedömningar från samtliga anstalter. Bedömningen görs utifrån gjorda beslag, positiva urinprov, erkännanden om missbruk, personalens iakttagelser m.m. En sammanställning av medelvärdet för perioden oktober 1991–mars 1992 visar att i genomsnitt 55 % av anstalterna redovisade att missbruk inte konstaterats eller varit sällsynt. De anstalter som uppgav att missbruk före-

Svar på interpellationer

kommit då och då uppgick till 26 %. Andelen anstalter som redovisade att missbruk förekommit ofta eller så gott som dagligen uppgick till 19 %. Enligt Kriminalvårdsstyrelsens bedömningar har ca 40–45 % av de intagna missbrukat narkotika under de senaste två månaderna i frihet.

Narkotikamissbruket varierar således mycket mellan olika anstalter. Det är givetvis helt oacceptabelt att en intagen kan påbörja eller fortsätta ett missbruk under den tid han verkställer ett straff. Självklart måste det därför vara en målsättning att hålla fängelserna fria från narkotika. Det är således en mycket angelägen uppgift för kriminalvården att söka komma till rätta med drogmissbruket inom anstalterna och att bl.a. vidta åtgärder för att öka drogfriheten vid de ca 20 % av anstalterna som redovisar betydande missbruksproblem. Också lagstiftningen har här en viktig roll för att underlätta kriminalvårdens arbete på detta område.

I syfte att hindra förekomsten av narkotika på anstalterna har sålunda lagstiftningen skärpts vid flera tillfällen under 1980-talet. Sedan den 1 januari 1981 finns en generell möjlighet att ta urinprov på de intagna för att kontrollera narkotikapåverkan. Den 1 oktober 1982 infördes den uttryckliga regeln om att man vid bedömningen av om någon tillhör den kategori långtidsdömda som särbehandlas utifrån bl.a. säkerhetsaspekter (7 § tredje stycket kriminalvårdslagen) särskilt skall beakta om straffet avser grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling avseende narkotika. Samtidigt infördes skärpta regler för granskning av brev och kontroll av telefonsamtal och besök. Möjligheterna att företa kroppsvisitation och kroppsbesiktning utökades. Den 1 juli 1984 infördes en bestämmelse om att man vid fördelningen av intagna mellan öppna och slutna anstalter särskilt skall beakta om det föreligger fara för att någon allvarligt skall störa ordningen genom att nyttja eller förfara olagligt med narkotika.

Jag vill också i sammanhanget nämna att regeringen nyligen i en lagrådsremiss föreslagit att en intagen skall vara skyldig att förutom urin- eller utandningsprov även lämna blodprov för kontroll av att han inte är påverkad av beroendeframkallande medel.

Sedan flera år tillbaka arbetar kriminalvården i enlighet med de riktlinjer som riksdagen och regeringen lagt fast för att komma till rätta med narkotikaproblemet inom kriminalvården. Riktlinjerna innebär bl.a. att intagna utan missbruksproblem inte skall behöva komma i kontakt med narkotika under verkställighetstiden och att narkotikalangare inte skall ha möjlighet att fortsätta med sin verksamhet i fängelset.

Den viktigaste åtgärden är dock att fånga upp och motivera intagna narkotikamissbrukare att genomgå en adekvat behandling för sitt missbruk. I detta syfte har under senare år skett en förhållandevis kraftig utbyggnad av antalet platser med denna inriktning. För närvarande finns omkring 300 s.k. motivationsplatser fördelade på hela anstalter eller avdelningar av anstalter. Arbetet inriktas bl.a. på placering av de intagna för behandling utanför anstalt enligt 34 § kriminalvårdslagen eller på att få till stånd en lämplig behandling vid frigivningen. Jag vill här understryka att socialtjänsten har ett grundläggande ansvar i enlighet med den s.k. normaliseringsprincipen, även för dem som är intagna i anstalt. Socialtjänstens aktiva medverkan i den pla-

nering som sker i anstalten är en förutsättning för att de insatser som initieras under verkställighetstiden fullföljs efter frigivningen.

Jag vill nämna att den av mig tillsatta Fängelseutredningen (Dir. 1992:36) enligt sina direktiv skall göra en samlad bedömning av erfarenheterna av den differentiering av de intagna med avseende på narkotika som nu sker. Utredningen bör bl.a. överväga vilka differentieringsprinciper för anstaltsplacering som bör tillämpas i framtiden och behovet av olika former av åtgärdsprogram för att narkotikaproblemet skall kunna bemästras på bästa sätt. Den bör vidare ta ställning till om det behövs utvidgade kontrollmöjligheter för att förhindra införsel och missbruk av narkotika på anstalterna. Utredningen bör om möjligt före 1992 års utgång i ett delbetänkande redovisa förslag till hur förekomsten av narkotika på anstalterna skall kunna motverkas.

Så, Sten Andersson, att narkotikasituationen sedan lång tid utgör ett svår-bemästrat problem inom kriminalvården är jag medveten om. Men regeringen prioriterar narkotikabekämpningen, och inom kriminalvården, som jag nu redovisat, vidtar vi kontinuerligt åtgärder för att bättre kunna komma till rätta med missbruket. Målsättningen är som jag tidigare nämnde att hålla fängelserna helt fria från narkotika. I detta arbete krävs åtgärder såväl för att förhindra att de intagna får tillgång till narkotika som att de ges förutsättningar att komma ifrån sina egna missbruksproblem, vilka de så gott som uteslutande har förvärvat i livet utanför anstalterna. Jag vill avslutningsvis påstå att resultaten av de samlade åtgärderna, som jag nu har redovisat, visar att vi är på rätt väg.

Sten Andersson har också frågat om jag är beredd att medverka till att förändra gällande bestämmelser så att anställda vid fängelserna kan ingripa effektivt. Frågan synes vara föranledd av att en styresman inte tillåtit en intagen att ha en TV-apparat i sitt rum, men att detta beslut enligt Sten Andersson sedan ändrades av Kriminalvårdsstyrelsen.

Mitt svar på den frågan blir, att då en intagen bryter mot anbefalld ordning eller meddelade anvisningar, kan kriminalvårdslagens regler om disciplinär bestraffning tillämpas. Den intagne kan antingen tilldelas en varning eller meddelas förordnande att en viss bestämd tid, högst tio dagar, inte skall inräknas i verkställighetstiden.

Även frågan om hur det disciplinära bestraffningssystemet inom kriminalvården bör utformas i framtiden behandlas av den tidigare nämnda Fängelseutredningen.

Anf. 11 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Statsrådet säger att min bild kanske är litet mörkare än hennes. Det kan bero på att vi har olika referenser. Statsrådet har fått sina från departementet och från Kriminalvårdsstyrelsen, och jag har fått mina genom kontakter med anställda på fängelserna. Jag pryade en vecka i somras och har omfattande kontakter med dem som jobbar på golvet. Därför blir bilderna kanske litet olika.

Den statistik som statsrådet refererar till på s. 1 i svaret måste vara tvivelaktig. Tänk er att vi i Sverige hade haft två fängelser. På det ena fanns 500 interner och på det andra 5. Om fängelset med 5 interner var knarkfritt, hade man väl inte kunnat säga att hälften av anstalterna i Sverige var knarkfria.

Det intressanta är hur många som knarkar – inte det faktum att ett antal anstalter är knarkfria. Den statistiken var inte riktigt belysande.

Sedan sägs det i svaret att målet är narkotikafria anstalter. Det är bra att det är ett mål. Men jag anser att de resurser man i dag får inte räcker till. Knarket flödar – det är min bestämda uppfattning – på våra anstalter. Statsrådet säger också att man skall försöka att komma till rätta med insmugglingen. Faktum är att den största smugglingen i dag sker via besökande. De resurser man har är för små. Det fungerar inte.

Jag skulle också vilja ta upp en annan fråga med statsrådet. Nu har Kriminalvårdsstyrelsen som ambition att man skall ha mer kvinnlig personal, även vårdpersonal. Enligt ett förslag som kommer att läggas fram skall kvinnor inte få lov att kroppsvisitera män. Detta innebär praktiska problem. Om det är söndag och stor besöksfrekvens och många kvinnor jobbar får man av rent praktiska skäl sämre möjligheter att visitera dem som eventuellt kan misstänkas ha fått knark insmugglat.

I slutet av sitt svar säger statsrådet att de som strular kan bestraffas med att tio dagar läggs till straffverkställighetstiden. Det är inte heller riktigt sant. Faktum är att om man sitter på en anstalt upp till en månad, kan man få tio dagar till. Om man sitter mellan en och fyra månader, kan man få högst 15 dagar till. Sitter man längre än fyra månader, kan man få 45 dagar till. Det borde ha stått i svaret. Men poängen är att när man fått sina 10, 15 eller 45 dagar kan man agera litet hur som helst. Det finns mycket små möjligheter att komma till rätta med dem som strular.

Hur kommer knarket in på fängelserna? Jo, en del kommer via besökande men även en del – det är ingen hemlighet – via personalen. Jag kan förstå det. Man räcker ett lillfinger till en intern, och pang, så tar han hela handen. Så sitter den fast. Detta problem måste ni attackera. Det skulle vara intressant att få veta hur statsrådet ser på frågan.

Vi har i Sverige i dag någonting som kallas visitationspatruller, alltså mäniskor som är specialutbildade för att göra kontroller på olika anstalter. Såvitt jag förstår är sådan verksamhet på väg att försvinna. Det tycker jag är synd. Här finns en specialkunskap som vi inte får gå miste om. Dessa patruller står för den stora delen av beslag som görs på våra fängelser i dag. Det är dessa som har tagit samtliga vapen och sprängämnen i beslag. Att ta bort en sådan organisation eller att försämra den tror jag innebär att det blir lättare att föra in och använda knark på våra fängelser.

Nu skall man i stället ha en person som skall vara dels vårdare, dels vaktare och som därutöver skall jaga knark hos den enskilde. Skall man försöka bygga upp ett förtroende hos en människa och samtidigt jaga honom och kolla om han har knark, tror jag inte att det går att nå de effekter som det annars kanske hade varit möjligt att uppnå.

Till sist, herr talman, en sak när det gäller våra fängelser som förvånat mig mycket. Man tillåter grova våldsmän, som är dömda för grova våldsbrott och som är starka redan när de kommer in, att dag efter dag sitta i enorma body-buildingsmaskiner. När de sedan kommer ut kan de bara genom att klappa med handen på huvudet på en människa förorsaka mycket svåra skador. Det kan jag inte förstå. Varför kan man inte på fängelserna som på annat håll använda den gamla Lingmetoden? Det kanske inte är riktigt att grova vålds-

Anf. 12 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att försöka slita tvisten mellan de båda moderata politikerna om hur narkotikaläget är på våra anstalter – om Sten Anderssons i Malmö beskrivning är för dystert eller om statsrådets beskrivning är mera sann. Jag kan inskränka mig till att konstatera att situationen är mycket besvärlig. Riksdagen och även regeringarna under en lång följd av år har uppmärksammat problemet. Inte minst har vi i justitieutskottet diskuterat frågan. Inställningen i denna fråga är alldeles klar. Målet är självfallet narkotikafria anstalter.

Justitieutskottet har som sagt under flera år ägnat stor uppmärksamhet åt frågan. Inför den här debatten roade jag mig med att titta på vad utskottet sagt vid olika tillfällen. Det intressanta var att det på våren 1991, alltså före valet, fanns en skarpt skriven reservation från den borgerliga minoriteten i utskottet, som ställde utomordentligt rigorösa krav på insatser för att göra fängelserna narkotikafria.

När man sedan tog del av den senast budgetpropositionen från den nya regeringen, kunde man konstatera att det var kanske inte så enkelt att uppfylla alla de krav som den borgerliga minoriteten ställde under våren 1991. Icke desto mindre har det skett framgångar i kampen mot narkotika på fängelserna. Jag vill särskilt framhålla att 1989 ålade den socialdemokratiska regeringen kriminalvården att utveckla behandlingsprogram, vilka också statsrådet vid olika tillfällen har refererat till. Dessa behandlingsprogram, som i och för sig inte tar sikte enbart på narkotika utan även på andra problem, t.ex. sexualbrott, har varit framgångsrika. De har också utvecklats på olika sätt på olika kriminalvårdsanstalter.

Ledamöterna i Straffsystemskommittén, som jag har nöjet att tillhöra, besökte Hagebyanstalten utanför Södertälje i början av den här veckan. Vid samtal med personal och anstaltsledning framgick det att man där hade lyckats utveckla behandlingen ytterligare. Man hade haft en del framgångar, även om man på intet sätt ville undanhålla att det fanns avsevärda svårigheter att hålla anstalten narkotikafri.

Jag tänkte i den här debatten närmast aktualisera frågan om den kraftiga överbeläggningen i de svenska fängelserna. Statsmakterna har tidigare uttalat att beläggningsnivån skulle vara ungefär 85 %. Denna beläggningsnivå är numera övergiven. Kriminalvårdsstyrelsens statistik visar att man t.o.m. har haft över 100 % beläggning vid något tillfälle. Numera är beläggningen generellt närmare 100 %. Det är särskilt besvärligt på häktena, vilket kanske ligger litet utanför den här diskussionen, men detta återverkar ju sedan också på platsbeläggningen ute på kriminalvårdsanstalterna. Sjukavdelningar, som egentligen skall stå till förfogande om någon blir sjuk, är i dag belagda med interner, därför att det är så oerhört trångt på fängelserna.

En förutsättning för att man skall kunna komma till rätta med narkotika-problematiken är en korrekt differentiering av internerna. Det uppstår ju avsevärda svårigheter att göra denna differentiering, när beläggningssituationen är sådan att man bara kan ta in folk till den plats som händelsevis

Svar på interpellationer

finns. Om man vill dramatisera läget, kan man säga att man ibland löser belysningsfrågan genom att en del intagna är under transport mellan olika anstalter i Sverige. Det är naturligtvis en situation som från många synpunkter är otillfredsställande och som leder till att kampen för narkotikafria anstalter och möjligheten att erbjuda olika fångar lämplig placering försvåras mycket kraftigt. Därmed är det inte möjligt att göra någon differentiering.

Jag vill fråga statsrådet: Vilka planer finns det på det här området? Vi vet ju också att detta inte är en tillfällig situation. Statsrådet har själv aviserat flera förslag till ett kraftigt ökat antal fängelseplatser. Det vore därför intressant att just från narkotikabekämpningssynpunkt diskutera vilka möjligheter till differentiering som det finns.

Herr talman! Statsrådet talade i svaret om normaliseringsprincipen och socialtjänstens ansvar beträffande både § 34-placeringar och kontraktsvård. Det aviseras nu att det är svårt att klara den vården. Kommunerna tvingas av ekonomiska skäl att göra andra prioriteringar.

Anf. 13 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag undrar om Göran Magnusson har begärt ordet i rätt debatt. Hans frågor har närmast att göra med en debatt som kommer litet senare i anledning av en interpellation från Hans Göran Franck. Jag tänker inte ägna tid nu åt att föra debatten en första gång och sedan ta den en gång till om en stund.

Förra veckan beslutade regeringen om igångsättning av inrättande av 192 nya fängelseplatser. Det får vi väl skäl att diskutera vidare i nästa debatt.

Sten Andersson i Malmö ställde olika frågor. De disciplinära åtgärderna, som vi båda har varit inne på, är – som jag nämnde i slutmeningen i mitt svar – en av de frågor som Fängelseutredningen skall ta upp. Också jag är väl medveten om att påbackningen av dagar kanske inte har den disciplinära effekt som det kan förefalla när man ser till reglerna.

Hur narkotikan kommer in på anstalterna kan vi nog alla räkna ut om vi har tillräcklig fantasi. Det sker på en mängd olika sätt, och det finns olika grupper av människor som ägnar sig åt att bära in narkotika. Hur man skall komma åt denna hantering är också en av de frågor som utredningen skall ta ställning till.

Som jag nämnde i mitt svar anser vi att bekämpningen av tillgången på narkotika och möjligheten att komma åt narkotikaproblemet på fängelserna skall prioriteras. Vi har därför begärt att få ett delbetänkande redan före jul innevarande år.

Det är korrekt att man håller på att se över visitationspatrullernas verksamhet. Men utgångspunkten är inte att visitationspatrullerna skall försvinna, utan utgångspunkten är att deras verksamhet skall effektiviseras. Samtidigt är det viktigt att se på hur man kan öka vårdpersonalens insatser när det gäller narkotikakontrollen på fängelserna.

Sten Andersson tog också upp förslaget om att kvinnor skall ha rätt att visiteras av kvinnor och att män skall ha rätt att visiteras av män. Vi är medvetna om att detta kan skapa praktiska problem, men från departementets sida har man tagit kontakt med berörd verksamhet för att få information om

huruvida man anser det vara realistiskt att genomföra dessa förändringar. Sådana garantier har vi fått.

Göran Magnusson sade att han inte tänkte slita tvisten mellan Sten Andersson och mig. Nej, det behöver han inte. Jag tror inte att det är fråga om någon större tvist. Sten Andersson och jag är två olika individer som uttrycker oss litet olika. Därmed kan skillnaden uppfattas som stor, men i sak är den inte så stor.

Anf. 14 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag tolkar det avslutande inlägget så, att Sten Andersson i Malmö och Gun Hellsvik har exakt samma uppfattning, men att de uttrycker den på olika sätt.

Jag försökte inte att få till stånd en diskussion om hur utbyggnadsprogrammet i sin helhet skall kunna klaras – jag vet att den frågan kommer upp i ett annat sammanhang. Men det vore intressant om statsrådet klart deklarerade att det för att man effektivt skall kunna bekämpa narkotikan på anstalterna och narkotikamissbruket bland de intagna fordras ordentliga möjligheter för en differentiering. Och det fordrar i sin tur att man bestämmer sig för att beläggningsnivån inte får överstiga 85–90 %. Riksdagen har tidigare uttalat målet 85 % för att differentieringen skall kunna klaras.

Herr talman! Jag vill då ställa följande fråga: Är statsrådet beredd att här och nu deklarerar att beläggningsnivån bör ligga mellan 85 och 90 % för att man skall klara en bra differentiering?

Anf. 15 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag är mycket tillfredsställd med det kompletterande svar som statsrådet lämnade.

Däremot försökte Göran Magnusson antyda att någon schism mellan mig och statsrådet skulle råda. Det var ett försök att få en billig poäng som Göran Magnusson inte tjänar någonting på. Men vill han syssla med sådan verkamhet så är det upp till honom att göra det.

Jag är nöjd med beskedet att man skall behålla visitationspatrullerna. Poängen måste då vara att de skall bli ännu effektivare än vad de är i dag, därför att man kan ju inte förändra en verksamhet i så motto att den skall bli sämre och mindre effektiv. Visitationspatrullernas kompetens är redan i dag onekligen stor. Förändringen måste därför självfallet medföra att den framöver blir ännu större.

Jag vill också nämna litet grand om bodybuilding. Det förekommer mycket anabola steroider på anstalter. Såvitt jag har förstått kan en fängelseanställd som i en cell hittar anabola steroider beslagta dessa och lämna dem till polisen. Om man däremot narkotikatestar en intagen och inte finner någon narkotika, men däremot finner anabola steroider är detta inte skäl för att vägra en permission. Vi känner ju alla till vad som kan inträffa när en människa använder anabola steroider. Jag vill ge ett målande exempel: Statsrådet och jag står i en kö utanför ett gatukök, och en stor människa kommer fram – en intagen som har permission – och tränger sig före oss i kön. Vi säger då till honom att den som först kommer till kvarn får först mala. Då säger det bara pang, därför att så handlar man när man använder anabola

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Svar på interpellationer

steroider. När de nu ger en sådan påverkan på människor, tycker jag att om det vid narkotikatest av en intagen visar sig att anabola steroider använts borde även det kunna rendera någon form av påföljd. Det kan inte vara tillåtet att ha anabola steroider i kroppen.

Herr talman! Jag vill än en gång uttrycka att jag är mycket nöjd med statsrådets svar och med de ambitioner som hon har sagt sig vilja företräda.

Anf. 16 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag vill bara ge en kort kommentar för att inga frågetecken skall hänga kvar i luften. Jag trodde att jag var tydlig nog i förklaringarna tidigare beträffande differentiering av fångar. Det är ett av de övergripande mål som har uppsatts för Fängelseutredningens arbete. Det är nu utredningens sak att visa hur vi skall kunna nå denna differentiering av fångar. Vi har också begärt och i går fått en redovisning från BRÅ om vad som kan vara orsaken till den höga beläggning som har varit. Vi kommer nu att närmare se över detta, eftersom det är av betydelse för det fortsatta arbetet.

Herr talman! Till Sten Andersson i Malmö vill jag säga att jag i stort sett inte vet någonting alls om bodybuilding. Det tillhör inte precis min hobbyverksamhet. Jag vill också erkänna att jag inte kan svara på Sten Anderssons fråga om anabola steroider. Men jag skall verkligen undersöka om det stämmer. Anabola steroider är ju inte tillåtna i Sverige.

Anf. 17 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Såvitt jag har förstått är anabola steroider tillåtna för eget bruk, dock inte i sportsammanhang och liknande. Då kallas det för dopning. Det är bra att statsrådet undersöker frågan närmare.

Jag vill ställa en sista fråga som kanske kan uppfattas litet som goddag yxskrift. Vi känner ju alla till att det blir stora rubriker i pressen när en storgangster rymmer från ett fängelse. Detta har föranlett många anställda på fängelser – rätt eller fel – att i dag uppfatta det som att förebyggandet av rymningar prioriteras högre än bekämpningen av narkotika på fängelserna. Frågan kanske är svår att besvara, men uppfattningen finns i hög grad bland de anställda på Sveriges fängelser.

Anf. 18 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte ge något svar. Men jag besöker ofta fängelser, och ögonblicksbilder har därvid fått mig att förstå att anställda självfallet upplever det som en stor press om någon av de intagna rymmer. Det är så att säga mera påtagligt. Jag tror att Sten Andersson i Malmö och jag själv som individer också skulle uppleva samma starka press om en sådan händelse skulle inträffa. Därmed vill jag inte påstå att man inte engagerar sig i narkotikaproblemet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 19 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén har ställt fyra frågor till mig om bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Han har frågat om regeringen kommer att vidta några åtgärder i syfte att skärpa kampen mot ekobrottsligheten och om regeringen avser att föreslå ökade resurser till polisen för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten. Vidare har han frågat om regeringen anser att det krävs bättre styrmedel för polisens resursanvändning i syfte att säkerställa en tillfredsställande nivå på ekobrottsbekämpningen. Slutligen har han frågat vilka lagstiftningsåtgärder som regeringen avser att föreslå riskdagen i syfte att effektivisera ekobrottsbekämpningen.

I en interpellation i maj i år ställde Lars-Erik Lövdén frågor till mig om kampen mot den ekonomiska brottsligheten. På samma sätt som jag gjorde då vill jag först instämma med Lars-Erik Lövdén om att det är mycket viktigt att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Sådan brottslighet rör ofta stora ekonomiska värden. Den motverkar en fri och lika konkurrens som är en förutsättning för en sund marknadsekonomisk utveckling. Den ekonomiska brottsligheten drabbar inte bara det allmänna utan också i väl så stor omfattning enskilda människor.

Jag måste emellertid bestämt bestrida Lars-Erik Lövdéns påstående att regeringen visar ett uppenbart ointresse för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. Det är inte sant att regeringen uttryckligen har undantagit kampen mot ekobrottsligheten som prioriterat område. Jag menar att regeringen bör vara återhållsam med att peka ut vissa typer av brott som prioriterade. Regeringen har emellertid i olika sammanhang framhållit vikten av att bekämpa narkotika- och våldsbrottsligheten. Den brottsligheten berör den enskilda människan på ett direkt sätt. Och vi anser att det är av största vikt att medborgarnas trygghet i samhället återupprättas. För att lyckas även med andra angelägna kriminalpolitiska uppgifter är det nödvändigt att återställa allmänhetens förtroende för att ordning och säkerhet råder i samhället.

Det förtjänar i detta sammanhang att påpekas att utvecklingen av den ekonomiska brottsligheten hänger intimt samman med den inflationsekonomi som rådde under 80-talet och som de socialdemokratiska regeringarna har ansvaret för. Den medverkade till ett klimat som premierade snabba klipp på bekostnad av traditionell näringsverksamhet. Vårt främsta bidrag till kampen mot ekonomiska brott är måhända att se till att ekonomin stabiliseras, att skattetrycket hålls tillbaka och att traditionella värden som etik och moral återupprättas inom hela affärslivet.

I regeringsförklaringen har det strukits under att brottsligheten måste bekämpas med kraft. Detta gäller självfallet även den ekonomiska brottsligheten. Och det innebär att bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten också i fortsättningen bör ha en hög prioritet i polisarbetet.

När det gäller frågan om regeringen kommer att föreslå ökade resurser till polisen för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten vill jag på samma sätt som förra gången Lars-Erik Lövdén ställde den frågan till mig framhålla

att den sedan många år grundläggande polisbristen påverkar också möjligheterna att bekämpa ekobrottsligheten. Jag vill erinra om att den socialdemokratiska regeringen måste bära ett stort ansvar för denna polisbrist. Det har mot den bakgrunden av lätt förstådda skäl inte funnits några möjligheter att skapa beredskap inom rättsväsendet för de senaste årens utveckling av ekobrottsligheten. Regeringens ambition är emellertid att polisbristen skall vara avhjälpd år 1995. Därmed ökar också möjligheterna för polisen att sätta in större resurser i kampen mot ekobrottsligheten.

Som Lars-Erik Lövdén känner till har polisen från senaste budgetårsskiftet gått in i ett nytt budgetsystem med ramanslag och målstyrning. Det innebär att det inom ramen för tillgängliga resurser bör ankomma på polismyndigheterna själva att göra de resursmässiga och organisatoriska prioriteringar som behövs. Det nya systemet bör leda till samordningsvinster genom ett intensivare samarbete mellan polismyndigheterna inbördes och i förhållande till åklagar- och skattemyndigheter. Framför allt bör den nya ordningen leda till ett effektivare polisarbete.

När det gäller styrmedel för att säkerställa en tillfredsställande nivå på polisens ekobrottsbekämpning vill jag framhålla Rikspolisstyrelsens roll som tillsynsorgan över polisväsendet. Enligt instruktionen för Rikspolisstyrelsen skall styrelsen i sin tillsynsverksamhet särskilt beakta att de riktlinjer som riksdagen och regeringen lagt fast för polisverksamheten får genomslag i polisarbetet. Om målen inte uppnås skall Rikspolisstyrelsen genom påpekanden och anmaningar eller på annat sätt söka åstadkomma rättelse. I sista hand skall styrelsen anmäla förhållandet till regeringen.

Den rapport från riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen som Lars-Erik Lövdén nämner innehåller också förslag till flera organisatoriska förändringar. Som exempel kan nämnas central metodutveckling, ändrade arbetsmetoder, utökad och förändrad utbildning samt utveckling av arbetsrutiner. Med anledning av vad som tagits upp i rapporten om detta har regeringen uppdragit åt riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen och Riksskatteverket att redovisa vilka åtgärder som har vidtagits i form av effektiviseringar inom ramen för myndigheternas ordinarie verksamhet. En preliminär redovisning skall lämnas senast i december i år och en slutlig före utgången av maj 1993.

Det finns enligt min mening anledning att se optimistiskt på att det redan inom ramen för gällande regelsystem skall visa sig möjligt att påtagligt effektivisera utredningsarbetet. Jag vill här peka på vikten av ett närmare samarbete mellan polis och åklagare och en utveckling av rollen som förundersökningsledare, vilket behandlats av Åklagarutredningen i dess nyligen avlämnade betänkande. Jag utgår från att riksåklagarens, Rikspolisstyrelsens och Riksskatteverkets arbete skall medverka till att det i rapporten redovisade otillfredsställande utredningsläget på vissa håll skall kunna förbättras. Förhoppningsvis kommer myndigheternas redovisning bl.a. att ge underlag att arbeta vidare med frågan hur revisorers och skattemyndigheters kunskaper bättre skall kunna tas till vara i polisens och åklagarnas utredningsarbete. Jag har också på eget initiativ påbörjat ett arbete inom departementet för att närmare undersöka hur konkursförvaltarens kunskaper bättre skall tas till vara i brottsutredningar.

Lars-Erik Lövdén tar i sin interpellation upp Brottsförebyggande rådets

promemoria Skatterevision i sju branscher – en studie i ekonomisk brottslighet. Brottsförebyggande rådet konstaterar att 30 % av de kontrollerade företagen kunde misstänkas för brott. Men i de flesta fall rör det sig om mindre belopp. Vidare konstateras i studien att bristerna i räkenskaperna till viss del torde kunna förklaras av bristande kunskaper om de regler som gäller för rörelseidkande.

Riksåklagaren har nyligen begärt medel att tillsätta en särskild utredningsgrupp för utredande av brott inom bankvärlden. Framställningen bereds för närvarande. Det finns enligt min mening all anledning att pröva riksåklagarens begäran i välvillig anda.

Slutligen har Lars-Erik Lövdén frågat vilka lagstiftningsåtgärder som regeringen avser att föreslå riksdagen i syfte att effektivisera ekobrottsbekämpningen.

Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen har i sin rapport lämnat förslag till förändringar av bl.a. den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen. Dessa frågor har överlämnats till Aktiebolagskommittén. Enligt vad jag har inhämtat kommer kommittén att behandla bl.a. olika problem med anknytning till aktiebolag som saknar företrädare och frågor som gäller registrering av bolagets företrädare. Dessa frågor har vållat problem i samband med s.k. skalbolagsaffärer, vilka ofta är förknippade med ekonomisk brottslighet.

Regeringen har nyligen till riksdagen överlämnat en proposition med förslag till bl.a. förändrat delgivningsförfarande när en juridisk person saknar registrerad behörig ställföreträdare.

Förslaget innebär att kungörelsedelgivning skall kunna användas i dessa fall.

Jag har vidare från statsrådet Lundgren inhämtat att man inom Finansdepartementet utarbetar direktiv till en översyn av uppbördslagstiftningen.

Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen har i sin rapport också tagit upp frågan om en översyn av skattebrottslagstiftningen. Den frågan bereds för närvarande inom Finansdepartementet.

I rapporten har riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen föreslagit en översyn av tvångsmedelsanvändningen. Man har emellertid inte lämnat några konkreta åtgärdsförslag. Inom mitt departement pågår för närvarande ett arbete med att utforma direktiv till en översyn av reglerna om beslag och husrannsakan.

Vidare har regeringen nyligen för Lagrådets yttrande överlämnat ett förslag om höjning av straffskalor. Där föreslås höjning av straffskalorna för vissa brott med anknytning till den ekonomiska brottsligheten. Jag tänker då främst på brotten häleri och svindleri.

Inom Finansdepartementet förbereds ett förslag till en ny lag om åtgärder mot penningtvätt. Enligt vad jag har inhämtat kommer det där att föreslås åtgärder som syftar till att förhindra att banksystemet utnyttjas för att dölja eller omsätta vinning från brottslig verksamhet.

Mot bakgrund av den redogörelse som jag nu lämnat kan jag inte förstå Lars-Erik Lövdéns tal om att regeringen skulle visa ovilja att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Jag vill än en gång poängtera att regeringen avser att med kraft bekämpa också den ekonomiska brottsligheten. Kampen mot ekobrotten får emellertid inte bedrivas på ett sådant sätt att rättmätiga

krav på rättssäkerhet eftersätts. Att hitta verksamma medel för att komma till rätta med problemen är inte gjort i en handvändning. Man måste också hålla i minnet att ekobrott är komplicerade och svåra att utreda. Som jag framhållit tidigare finns det inga genvägar när det gäller kampen mot ekobrotten. Endast med ett brett upplagt arbetssätt har vi utsikter till framgång.

Anf. 20 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka för svaret. Det är ett mångordigt svar. Tyvärr måste jag konstatera att det är ett svar som inte innehåller särskilt många nya konkreta åtgärder i syfte att skärpa kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Jag beklagar djupt att justitieministern med sitt svar tycks bekräfta vad många sagt, nämligen att regeringen saknar intresse och engagemang i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Justitieministern kunde ha tagit chansen i dag och presenterat en offensiv.

Gun Hellsvik inledde sin ämbetsutövning med att ta bort ekobrotten som prioriterat område i polisens brottsbekämpning; en fullt medveten nedprioritering. Gun Hellsvik förklarade detta med uttalandet "ekobrotten drabbar främst det allmänna". Det är viktigare att skydda individen.

Den här inställningen följdes upp i budgetpropositionen i våras. Ekobrotten är inget prioriterat område för den regering som talar så mycket om lag och ordning.

Läget är nu i det närmaste katastrofalt. Nyligen uttalade Rolf Åbjörnsson, ordförande för landets konkursförvaltare, sin djupa oro över vart utvecklingen är på väg. Hans intryck är att kampen givits upp och att ekobrotten nu utvecklats på ett sätt som utgör ett direkt hot mot det civiliserade samhällets överlevnad. Det är hårda ord.

Brottsförebyggande rådets rapporter visar på en omfattande brottslighet i flera branscher.

De flesta ekobrotten beivras över huvud taget inte i dag. Skattemyndigheterna och konkursförvaltarna anser det inte ens vara mödan värt att anmäla misstänkta brott eftersom anmälningarna bara blir liggande på hög hos polisen.

Enligt en nyligen gjord uppskattning förlorar skattebetalarna varje år 60 miljarder kronor på den ekonomiska brottsligheten. Det är dubbelt så mycket som vad en sänkning av arbetsgivaravgiften med 7 % kostar. Två av tre av de över 20 000 konkurser som beräknas ske i år misstänks på goda grunder dölja någon form av ekobrott. Samtidigt har en ny stor våg av momsbedrägerier startat och enligt rikspolisstyrelsens ekorotel är det ohyggliga summor pengar som just nu försvinner den vägen.

Det är regeringen och justitieministern som bär ansvaret för den här utvecklingen. Det är tyvärr ett fullföljande av den inställning som Moderaterna hade i opposition. Som oppositionsparti visade Moderaterna ett förstrött intresse för kampen mot ekobrottsligheten. Moderaterna röstade konsekvent nej till alla förslag som Socialdemokraterna lade fram i riksdagen om skärpning av regler och straff för ekobrott. Tyvärr vidhåller Moderaterna den inställningen i regeringsställning.

Ekonomiska brott, skattefiffel, skalbolagsaffärer, bedrägerier och allmänt fusk är något mycket allvarligt. Det finns en rad skäl till att de nu måste be-

kämpas med all kraft. Den ekonomiska brottsligheten är inte sällan en motor för annan brottslighet, och det är skattebetalarnas pengar som stjäls. Den olagliga verksamheten drabbar också alla seriösa företag, som får svårare att konkurrera och överleva. Därmed är ekobrottsligheten ett hot mot en sund marknadsekonomi.

Den stora merparten svenskar som lever hederligt blir med rätta rent ut sagt förbannade när de ser alla klippare, skattesmitare och andra som lever gott på att vara oärliga och som ständigt kommer undan, därför att risken att åka fast är lika med noll. Att återupprätta respekten för anständighet, hederlighet och rättvisa är nu en av de viktigaste politiska uppgifterna.

Herr talman! Justitieministern hade inte mycket att komma med i sitt svar. Låt mig därför lägga fram några förslag. Det är förslag som fördes fram redan i våras i den socialdemokratiska partimotionen om ekobrottsligheten. Jag vill gärna höra justitieministerns reaktion på förslagen.

För det första: Vi föreslår att det inrättas en särskild organisation med central ledning och regionala enheter i framför allt Stockholm, Göteborg och Malmö bestående av poliser, åklagare, ekonomer och skatterevisorer. Uppgiften skall vara att bedriva spaning och förundersökning av kvalificerad ekonomisk brottslighet.

För det andra: Vi föreslår att denna organisation tillförs betydande ekonomiska och personella resurser utöver vad som i dag satsas. Det är fråga om anslag i storleksordningen minst 50 miljoner kronor. Härutöver måste de tjänster som finns på ekorotlarna i dag besättas och statsmakterna skaffa sig styrmedel för att så skall kunna ske.

För det tredje: Vi föreslår att regeringen snarast lägger fram förslag till riksdagen om de lagändringar som Rikspolisstyrelsen och riksåklagaren förordat. Det gäller förändringar av aktiebolagslagen, konkurslagstiftningen, skattebrottslagen, skattelagstiftningen och effektivisering av näringsförbudslagstiftningen.

För det fjärde: Vi menar att regeringen snabbt bör tillsätta en utredning som skall göra en översyn i syfte att ytterligare effektivisera lagstiftningen och följa upp de olika förslag som har lagts fram av bl.a. Brottsförebyggande rådet. Det gäller ansvarsgenombrottsregler och en rad andra åtgärder för att ge polisen och åklagaren bättre instrument i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Justitieministern har länge haft chansen att göra något. Hon kan räkna med Socialdemokraternas helhjärtade stöd om hon nu äntligen agerar. Är justitieministern beredd att i konstruktiv anda resonera om ett brett åtgärds-paket så som förslagen nu har presenterats? I så fall får hon Socialdemokraternas helhjärtade stöd.

Anf. 21 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Den ekonomiska brottsligheten tillfogar medborgarna och samhället mycket stora ekonomiska förluster. Om man utgår från att samhällsförlusten sannolikt uppgår till 100 miljarder kronor till följd av ekobrotten – det är den siffra som BRÅ använder – handlar det om att varje enskild skattebetalare i det här landet faktiskt blir bestulen på 20 000 kr.

Ekobrottsligheten riktar sig inte enbart mot staten. Den riktar sig i hög

grad också mot enskilda rättsobjekt och orsakar dem mycket betydande skador. Ett mycket stort antal enskilda företagare drabbas av snedvriden konkurrens då ohederliga konkurrenter arbetar på den svarta och grå marknaden. I första hand är det småföretagen som drabbas. Hela branscher riskerar att snedvridas konkurrensmässigt. Det allvarliga är ändå att ekobrottslighetens utbredning ytterst hotar samhällssolidariteten och den välfärd som vi byggt upp med solidariteten som grund. Det är därför, enligt min mening, en mycket väsentlig förutsättning för ett fortsatt solidariskt samhällsbyggande att vi på ett effektivt sätt kan motverka och beivra denna typ av brottslighet.

Riksdagens revisorer har beslutat att utreda den ekonomiska brottsligheten. Jag är mycket glad för det. Vi är partipolitiskt överens om detta hos riksdagens revisorer.

Bilden är mycket dystert. Skattemoralen försämras. Samhället orkar inte ta itu med ekobrotten. Ekobrotten ändrar karaktär med konjunkturen. Under 80-talet var det skalbolagsaffärer som gällde. Nu ökar konkursbrotten. Antalet konkurser under 1992 väntas uppgå till 22 000. I 75 % av fallen misstänker man brott. Antalet momsbedrägerier ökar också snabbt. Brottslingarna lär sig var det finns pengar att hämta och anpassar sig efter förändringar i lagstiftning och kontrollsystem. Avancerade brottslingar har ofta juridisk och ekonomisk expertis till sin hjälp.

Ekobrotten förekommer i alla samhällsskikt. Den svarta ekonomin snedvrider konkurrensen. I konjunkturedgångar ökar antalet konkurser, och det är ofta de lagliga företagen som försvinner först. Alla förlorar på detta, justitieministern! Staten går miste om stora skatteintäkter, och det borde oroa justitieministern.

Myndigheterna har inte tillräckliga möjligheter att bemästra situationen. Det brister i resurserna hos skattemyndigheter, åklagare och polis. Ärendebalansen ökar.

Många brott kommer aldrig att utredas, och många brott är mycket komplicerade. Utredningstiden är alltför lång, och många brott hinner preskriberas. Läget har dessutom försämrats undet det senaste året. Färre fall utreds och blir föremål för åtal och dom. En stor del av problemen finns hos polisen, som inte har tillräckliga resurser för att utreda ekobrotten. Av 333 tjänster inom ekorotlarna var bara 227 besatta under 1991. Stockholmspolisens ekorotel hade minst 1 200 ärenden i balans i början av sommaren i år. Under en månad kom ca 60 nya ärenden in till åklagarmyndigheten i Stockholm. I förhållande till tillströmningen är produktiviteten låg. Man klarar av tolv mål på fyra månader. I september kom det in över 100 nya mål i Stockholmsregionen. Under hela 1991 utreddes sammanlagt 58 mål av åklagarmyndigheten. Ca 90 % av samtliga mål blir aldrig utredda.

Är Gun Hellsvik beredd att tillföra Stockholmsregionen mera resurser? Det måste finnas, herr talman, en politisk vilja att ta itu med ekobrotten. Denna vilja måste uttryckas klart och tydligt. Ekobrotten är inte längre ett prioriterat område inom polisens verksamhet. Inte ett ord sades om ekobrotten i regeringsförklaringen, vilket jag tycker är skrämmande.

Herr talman! Jag ställer mig naturligtvis bakom de förslag som Lars-Erik Lövdén har lagt fram i debatten.

Herr talman! Justitieministerns svar här i dag kan inte tillfredsställa de krav som finns inom praktiskt taget hela rättslivet om att mer kraftfulla insatser måste ske mot ekobrott.

Svar på interpellationer

Det började olyckligt för Gun Hellsvik när hon i sina första uttalanden som justitieminister bagatelliserade ekobrottens betydelse. Hon sade att de inte drabbar enskilda. Nu korrigerade justitieministern den uppfattningen i sitt svar. Det gavs från början fel signaler, och det uppfattades hos polis, åklagare och i övriga delar av rättslivet som att ekobrott inte hade den vikt och betydelse de borde ha. Det finns nu förskjutningar i justitieministerns ståndpunkt. Justitieministern svarar att hon tycker att denna fråga är viktig och hon vill ge den hög prioritet i polisarbetet.

Det är nu viktigt att återgå till den principiella hållningen att kampen mot ekobrottsligheten hör till de områden som är lika högt prioriterade som kampen mot våldsbrott och narkotika.

Jag vill säga att det inte bara rör sig om ekobrottslighet, justitieministern, utan att det också är fråga om den organiserade brottsligheten. Här vävs de olika brottsområdena samman. Den organiserade brottsligheten har ofta inslag av våld, och även narkotikan spelar en roll här.

Att skilja ut ekobrottsligheten som ett mindre prioriterat område är mycket olyckligt. Det bottnar i en strid som vi hela tiden har haft med Moderata samlingspartiet. Även tidigare, när majoriteten hade en annan hållning i frågan, skilde Moderaterna ut sig på den här punkten. Det är tydligtvis så att justitieministern har fått ärva inställningen att ekobrottslighet inte skall ges lika hög prioritet som vålds- och narkotikabrottslighet.

Ta steget fullt ut, justitieministern, så att vi klart får sagt ifrån att alla dessa tre områden har högsta prioritet! Det kommer att få mycket gynnsamma verkningar ute på fältet, för det är alldeles klart att man lyssnar på signalerna härifrån. Jag kan själv vittna om det genom de kontakter jag har haft med polis och inte minst genom åklagarutredningen, där vi fick ständiga vittnesmål om vilken betydelse signalerna har.

Sedan går justitieministern in på frågan om polisbristen. Det som jag har att invända mot justitieministerns sätt att lägga upp sitt resonemang på den punkten är att hon talar om polisbristen i allmänhet. Den avgörande frågan är ju att polisinsatserna mot ekobrott hela tiden har minskat och minskat mycket drastiskt. Minskningen har skett under avsevärd tid, och den har accelererat.

Det är den överflyttningen, att man har tagit ifrån polisen resurser, som nu har lett till den, måste vi ju säga, katastrofala situationen på det här området, framför allt i storstäderna och då särskilt i Stockholmsområdet.

Det är alldeles nödvändigt att klart säga ifrån att det nu verkligen gäller att omfördela polisresurser till att bekämpa ekobrottsligheten och att det avser de mycket utsatta områdena.

Till slut kan jag säga att justitieministern något bagatelliserar vad BRÅ har sagt om vikten av intensiva spaningsinsatser och att det fordras helt andra resurser för att komma till rätta med ekobrottsligheten. Dessutom finns det ett behov av att göra en översyn över hela området för närvarande.

Är justitieministern beredd att se till att inte bara sju branscher utan praktiskt taget alla branscher blir genomlysta?

I övrigt kan jag instämma i de förslag som Lars-Erik Lövdén har framlagt.

Anf. 23 INGVAR SVENSSON (kds):

Herr talman, fru justitieminister! Jag har begärt ordet i den här debatten därför att jag är djupt oroad inför utvecklingen av den ekonomiska brottsligheten, och den oron delas av vår riksdagsgrupp.

Däremot har jag litet svårt att förstå de bröstoner som Socialdemokraterna tar till i det här sammanhanget. Under de senaste 60 åren har Socialdemokraterna haft regeringsledningen i 53. Om hederligheten och anständigheten har försvunnit, kan man väl knappast skylla på den nuvarande justitieministern, som har varit ansvarig i litet över ett år, utan det måste någon annan ha varit ansvarig för.

Det har varit en lång process, där man har underminerat familjens normgivande funktion, skolans normgivande funktion och även rättsordningens normgivande funktion. Det måste åtgärdas. Men vi kanske skall lämna det historiska.

Det finns ett nära samspel mellan etik, rättsmedvetande och rättsordning. Ibland är det här samspelet litet komplext, men jag tror att det är oerhört viktigt att vi har klart för oss att sådana samband är nödvändiga för ett gott samhälle. Detta gäller även för kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Det får inte bli så att rättssamhället koncentrerar sin verksamhet på "småtjuvar" och felparkerare och samtidigt låter den avancerade ekonomiska brottsligheten operera relativt ostört. Det är inte så att jag anser att man inte skall sätta fast småtjuvar och felparkerare, men det måste vara litet proportioner på verksamheten.

För ca 13 år sedan, då jag pendlade mellan Stockholm och Älmhult, hamnade jag en gång i samtal med en "guldkantad" företagsledare. Han berättade att han tidigare arbetat som revisor och att han då kunde konstatera att det funnits mycket pengar att hämta för staten, om staten hade haft samma kompetens på skattejuristsidan som företagen. Skattebrotten är ett kapitel inom den ekonomiska brottsligheten, men den moderna utvecklingen drabbar nu med full kraft både seriösa företag och enskilda personer.

Konkursinstrumentet är en nödvändig säkerhetsventil i en marknadsekonomi. Men det måste med nödvändighet bara vara en nödutgång. Den moderna ekonomiska brottsligheten har systematiskt börjat använda detta instrument som en huvudutgång. Det har blivit något av en svängdörrsfilosofi, och det är mycket olyckligt. Den utvecklingen måste stoppas med full kraft.

På lång sikt handlar kampen mot den ekonomiska brottsligheten om genomsyrande av ett etiskt medvetande som bygger på respekt för medmänskan och för hennes rättigheter och egendom, som justitieministern var inne på i sitt svar. Men på kort sikt är det viktigt att förändra den allmänna attityden till ekonomisk brottslighet, och det behövs en rad stödjande strukturella åtgärder i arbetet mot den.

Herr talman! Gary Becker, årets nobelpristagare i ekonomi, hävdar bl.a. att en minskning av kriminaliteten inte är "eftersträfvandsvärd i sig", utan endast har "ett värde om de samhällsekonomiska kostnaderna minskar".

Liknande tankar återfanns i 1985/86 års budgetproposition, bilaga 4, där man talade om att "samhällsekonomiska och statsfinansiella aspekter" måste "beaktas även i lagstiftningsarbetet". I första hand skulle det få till följd att lagstiftningen utformas så att man i möjligaste mån undviker att belasta staten och kommunerna med ökade kostnader.

Men faktum är att andra aspekter än de rent statsfinansiella färgar människors syn på vad som är rätt och fel. Återspeglas inte detta faktum i rättsordningen, påverkas människors handlande i samhället i stort. Det uppstår ett vakuum mellan medborgarens och statens skyddsändamål.

Detta förhållande är särskilt aktuellt vad gäller ekonomisk brottslighet. Ett brott mot "statens ekonomiska intressen" anses mer hotande än ett brott mot enskilt "företags ekonomi". Exempelvis prioriteras statens skattefordran i förmånsrättsordningen vid konkurs. Då den ekonomiska brottsligheten, till skillnad mot vad som ofta sägs i den allmänna debatten, faktiskt i hög grad riktas mot enskilda rättssubjekt, blir följderna att dessa drabbas mycket hårt. Jag skulle vilja fråga justitieministern om det finns några planer att förändra reglerna för statens förmånsrätt.

En rättsordning måste upplevas som rättvis. Synen på vad som skall anses vara ett felaktigt handlande bör delas av lagstiftarna och medborgarna. Det påverkar ju rättsmedvetandet och därmed även de handlingar som inte regleras av lagar. Om praktisk möjlighet till utredning huruvida brott begåtts eller till utdömande av påföljd saknas, skadas förtroendet för rättsordningen. Det är därför utomordentligt viktigt att vi får ett seriöst beivrande av den växande och alltmer brutaliserande ekonomiska brottsligheten.

I regeringsförklaringen sägs: "Ett dynamiskt samhälle ställs inför nya etiska frågor. Inte minst de senaste årens ekonomiska utveckling visar moralens betydelse för samhällsklimatet. Där moralen sviktar, urgröps också tilltron till samhällets spelregler och institutioner." Låt det synsättet gälla även den straffrättsliga regleringen av ekonomisk brottslighet! Lagstiftaren måste spegla ett etiskt tänkande, där respekten för medmänniskan och för hennes rättigheter och egendom betonas. Myndigheterna måste betrakta kampen mot den ekonomiska brottsligheten som ett högprioriterat område, för då påverkas människors rättsmedvetande och därmed ansvars känslan.

Det är min förhoppning att justitieministern och hela regeringen med kraft driver kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Var inte alltför försiktig!

Justitieministern tar i sitt svar upp att hon har tillsatt en utredning för att titta på kunskaperna hos konkursförvaltarna. Vad sägs om att utnyttja processadvokaters kompetens, under riksåklagarens insyn?

Anf. 24 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Det är ingen tvekan om att situationen i fråga om ekobrottsutredningar är ytterst besvärande, inte minst i Stockholmstrakten. Den nuvarande tillgången till utredningspersonal är långt ifrån tillräcklig, och det är nödvändigt med särskilda åtgärder för Stockholmsområdet.

Det är nödvändigt dels för att komma till rätta med ärendebalansen, som vid ekoroteln uppgår till över 1 200 ärenden – och det antalet accelererar –

dels därför att det krävs särskilda åtgärder för att på sikt organisera arbetet så att polisen på ett rimligt sätt kan fullgöra sina uppgifter.

I mitten av 80-talet sysslade sammanlagt 75 personer på skatteroteln och ekoroteln med ekonomisk brottslighet. I dag har chefen för ekoroteln till sitt förfogande 44 utredare, som skall ta hand om Stockholmsregionens ekonomiska brottslighet, vilket självfallet är en omöjlighet.

För att ytterligare belysa situationen i Stockholm kan jag nämna att antalet konkurser första halvåret 1992 var ca 3 200. Inte nog med att läget är ytterst allvarligt, det förvärras dessutom. Enligt en utredning från BRÅ befärar man att det döljer sig ekonomisk brottslighet bakom en mycket mycket stor andel av konkurserna. Åklagare drar slutsatsen att vissa kriminella beteenden inte skulle ha blivit så vanliga om inte de rättsvårdande myndigheterna fungerat så dåligt.

Kostnaderna för samhället har blivit betydande, och de kan röra sig om miljardbelopp bara inom Stockholmsområdet. Det går t.ex. inte att avarbeta balansen utan resurstillskott.

Ekobrotten kostar skattebetalarna miljarder kronor årligen. Därför tycker jag att det är märkligt att regeringen visar så svaga signaler i frågan. Jag har svårt att förstå varför regeringen tycker sig behöva vara återhållsam med att peka ut den ekonomiska brottsligheten som prioriterad. Är det inte viktigt vilka signaler som regeringen ger?

Taxibranschen är en bransch som efter avregleringen har blivit kriminell i stora stycken. Skattesmitare inom taxi beräknas undanhålla staten mångmiljardbelopp. Det är ett allvarligt problem, eftersom det betyder att seriösa åkare, som gör rätt för sig i samhället, inte kan konkurrera på likartade villkor med den som inte behöver betala sina skatter.

Ändå säger justitieministern i sitt svar: "Vårt främsta bidrag till kampen mot ekonomiska brott är måhända att se till att ekonomin stabiliseras," – och det är en bra målsättning, även om vi kan ha litet olika synpunkter på detta i dag – och "att skattetrycket hålls tillbaka" – vad är det för signal? Är det inte bättre att se till att de som skall betala skatt också gör det?

Till de främsta bidragen i kampen räknar justitieministern vidare "att traditionella värden som etik och moral återupprättas inom hela affärslivet", och det håller jag med om. Det är en förutsättning, men därför är det så oerhört viktigt att visa tydliga signaler och ta tag i den ekonomiska brottsligheten.

Med det, herr talman, vill jag också instämma i de förslag som Lars-Erik Lövdén tidigare har lämnat.

Anf. 25 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! En sak är vi samtliga överens om, nämligen oron för utvecklingen av den ekonomiska brottsligheten. Sedan är det säkert inte skillnad i uppfattning, men skillnad i sätt att resonera.

Det som Ingvar Svensson tog fram i sitt anförande är viktigt. Han pekar på de samhällsekonomiska effekterna, men poängterar samtidigt att detta inte primärt får styra vårt arbete för att bekämpa normlöshet i samhället. Även sådan brottslighet där frånvaron av den inte har någon samhällsekonomisk effekt måste motarbetas. När det gäller målet att få ner brottsligheten,

är det primära för mig att vi måste göra detta, eftersom varje brott har ett brottsoffer. Vi skall ha så få brottsoffer som möjligt i Sverige.

I övrigt var det många ord i inläggen. De bygger på en osanning, vilket jag tog upp i mitt inledningsanförande och som jag har bemött många gånger, men det är naturligtvis intressant att hänga fast vid denna osanning. Det är mycket möjligt att jag på något sätt gav fel signal, som Hans Göran Franck sade. Jag använde kanske fel ton eller fel ord. Men man kan också fråga sig om Socialdemokraterna i så fall gav fel signal under hela 80-talet. Jag skall komma tillbaka till det.

Jag tycker att Socialdemokraterna skall sluta med den förvrängning som de systematiskt har sysslat med, nämligen att påstå att jag har sagt att jag lågprioriterar ekobrott. Det finns också med i Lars-Erik Lövdéns interpellation. Jag har aldrig sagt det, och jag har aldrig avsett det. I regeringsförklaringen har vi angivit, att alla brott skall beivras. Men samtidigt har vi angivit att när prioriteringar måste göras, sätter vi våldsbrott och narkotikabrott främst. Alla brott skall beivras. Alla brott, inkl. ekobrott, är uttryck för normlöshet, alltså måste de angripas.

Låt mig gå tillbaka till detta med signalerna. Socialdemokraterna angav under 80-talet i sina prioriteringar att våldsbrott, narkotikabrott och ekonomisk brottslighet skulle prioriteras. Då kan man se efter vad de signalerna gav för effekt.

Om vi tittar på utvecklingen av ekobrotten kan vi se på förändringen av hur många som gick till åklagare. År 1986 gick 51 % av ärendena vidare från polisen till åklagare. Om vi går fram till 1990, efter det att man högprioriterat ekobrottslighet under ett antal år, var det 35 % som gick vidare till åklagare. Nu kan någon invända att den här nedgången hänger samman med den kraftiga ökningen av antalet anmälda ekobrott. Det var en ökning av antalet anmälda ekobrott, men den står inte i relation till nedgången av antalet ärenden som går från polis till åklagare och alltså är färdigutredda.

Låt oss gå vidare i statistiken när det gäller bedrägeribrott. Vi är ute på litet hal is när vi talar om ekobrott och vad som räknas in i dem. Jag vet att Lars-Erik Lövdén har samma material som jag. Där finns både bedrägeribrott och ekobrott redovisade. Där kan vi se hur resursutvecklingen har varit från 1986–1990 när det gäller bedrägeribrott. Om vi utgår från 1986 som normår har vi haft en 11-procentig nedgång av resurstimmarna fram till 1990. Detta har skett under den tid som Socialdemokraterna skickade ut signalen att ekobrotten skulle högprioriteras.

Om vi sedan tar det som betecknas som ekobrott, har vi även där en nedgång. Jag skall inte ta med 1991, då det skedde en ytterligare nedgång, utan jag skall ha samma jämförelseår. Där har vi en nedgång från 1986–1990 med 6 % i de utnyttjade resurserna för ekobrott. Ingen kan påstå att Moderaterna, eller de borgerliga över huvud taget, stod bakom nedskärning av resurser inom polisen, men resurserna och tillgången till poliser minskades. Man kan skicka ut hur många signaler som helst, men man kan inte ställa orealistiska krav på de människor som skall ta emot och göra något av signalerna. Därför har regeringen bl.a. börjat att återföra resurserna.

Låt mig gå över till de mer konkreta frågor som kommit upp. Jag får återkomma till detta, eftersom min talartid är slut och vi alla skall följa reglerna.

Anf. 26 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Låt oss fortsätta att träta om historiebeskrivningen en liten stund till. Sedan kan det kanske vara bra att gå in på konkreta åtgärder och vad vi skall göra för att komma åt brottsligheten.

Vi far inte med osanning. Vi påpekar att regeringen för första gången lyfter bort ekobrottsligheten som prioriterat område ur en budgetproposition. De signalerna har uppfattats ute på fältet. Vi fick en skrivelse till justitieu-skottet från ekopolisen i Malmö. De säger att de inte längre upplever att statsmakterna vill prioritera den ekonomiska brottsligheten. Det medför dålig rekrytering och att kompetensen försvinner.

Sven-Åke Hjälmsroth, länspolismästare i Stockholm, säger i en kommentar till varför man inte behärskar ekobrottslighetssituation, att statsmakterna vill prioritera bekämpningen av våldsbrott, knark, och trafikbrott.

Rolf Åbjörnsson konstaterar att det verkar som om statsmakterna och samhället har gett upp. Detta är det farliga, Gun Hellsvik. Det regeringen och justitieministern säger är signaler som uppfattas ute på fältet. Därför skulle jag välkomna om justitieministern här från talarstolen i sitt nästa inlägg klart deklarerar att ekobrottsligheten är ett högprioriterat område för polisen framöver, och skall så vara.

Låt mig gå över till polisbristen. Vi har drygt 16 000 poliser i dag. 220 sysslar med bekämpande av ekobrottsligheten. Det finns 330 tjänster, men det finns ett stort antal vakanser. De är väl ingen rimlig prioritet. Vi måste föra ett resonemang om huruvida det inte är dags för oss att skaffa oss styrmedel från statsmakterna, så att vi kan påverka de lokala polisorganisationerna att verkligen sätta in resurser där vi vill ha dem.

Jag vet att det i dag finns en fri resursanvändning. Men jag tycker inte att man ute i organisationen har känt ett tillräckligt ansvar för att följa upp vad statsmakterna uttrycker. Då är det dags att fråga sig om vi inte skall ta tillbaka instrument som gör det möjligt för oss att påverka utvecklingen mer.

Jag tror också att det är dags att avfärda myten att polisbristen i sig skulle vara ett hinder för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Det går inte att skylla på det. Vi har sagt att det är fullt möjligt att anställa kvalificerade ekonomer och revisorer och ge dem en kompletterande utbildning i polisiär utredningsmetodik. På det viset kan vi bygga upp en slagkraftig organisation.

Herr talman! Jag vill än en gång upprepa några av de förslag som vi socialdemokrater har lagt fram. Jag vill gärna höra justitieministerns reaktion på dem. Vi menar att det nu är dags att skapa en slagkraftig separatororganisation med regional enheter. Den organisationen bör få ett mycket kraftigt stöd när det gäller resurser och personal. Vi kommer att stödja förslaget till en kraftig upprustning av kampen mot den ekonomiska brottsligheten om regeringen lägger fram det i sin budgetproposition.

Anf. 27 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag skall inte ägna mig mer åt det som har varit. Det viktiga är nu att vi klarar ut vad som är viktigt att göra.

Jag vill fästa justitieministerns uppmärksamhet på det material som finns från Brottsförebyggande rådet. Det har markerats i det materialet att först

och främst spaningsinsatserna måste förstärkas mycket kraftigt. Det är i stor utsträckning fråga om en dold brottslighet, och detta måste i hög grad beaktas. Man har från BRÅ sagt att det krävs kraftigt förstärkta och samordnade resurser av helt annan kaliber än skatterevisioner.

Denna samordning är mycket viktig, och det antydde också justitieministern i sitt svar. Det behövs ett alldeles särskilt organ som tar ansvaret. Det har jag varit med om att framföra långt tidigare i motioner. Jag vill också hänvisa till vad som konkret har sagts om detta i Åklagarutredningen. När räknar justitieministern med att kunna lägga fram förslag med anledning av vad Åklagarutredningen har sagt?

Det finns ett mycket omfattande material vid sidan av de sju branschorganisationerna. Jag vill som exempel nämna att BRÅ har gjort en mycket viktig utredning om miljöbrottsligheten och lagt fram en rad förslag om hur man skall komma åt den. Det är ett mycket eftersatt område. Jag skulle vilja höra justitieministerns syn på detta, om man tagit del av denna utredning, de rapporter som gjorts och de förslag som finns.

Det finns en rad andra saker som det skulle finnas anledning att säga något om. Men det som är mycket viktigt är upprustningen av olika myndigheter. Jag tillhör styrelsen för Kronofogdemyndigheten i Stockholms län. Vi kan vid varje sammanträde konstatera att det finns ett behov av att kontakterna mellan de centrala myndigheterna, inte bara mellan polisen och åklagarmyndigheten, utan också tull och kronofogdar m.fl., måste förbättras. Även där måste det till en skärpning och en samordning. Jag vill gärna höra hur justitieministern ser på den frågan.

Anf. 28 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill till Ingvar Eriksson säga att det är de nya signalerna från den borgerliga regeringen som har varit så förödande, och i den regeringen ingår faktiskt också kds.

Herr talman! Jag måste få citera ur LO-tidningen: "I rikspolisstyrelsens komplex på Kungsholmen undrar Rolf Nilsson varför politiker, polisledning och allmänhet inte bryr sig mer om den ekonomiska brottsligheten. – Det handlar ju om så " – och så ett fult ord – " mycket pengar! Rolf Nilsson arbetar på rikskriminalen. Han är ansvarig för kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Ekobrott har han arbetat med i 24 år. Han är osams med rikskriminalens chef Tommy Lindström om fördelningen av resurser." – – "Varje ekopolis drar in betydligt mer pengar till samhället än vad han eller hon kostar."

Det är detta som jag tycker att vi politiker borde bry oss om. Jag sitter i länsstyrelsen i Stockholms län. Vi för ständigt en kamp med länets länspolis-mästare om hur man skall prioritera resurserna. Det finns inte ett ens stöd från de borgerliga i detta län för att man skall ge mer resurser till att bekämpa ekobrottsligheten. Det måste vi socialdemokrater varje år kämpa för.

Anf. 29 INGVAR SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag vill bara säga till Anita Johansson att det var roligt att höra att kds sitter i regeringen. Jag är speciellt tacksam för detta, eftersom

jag är statsrådsersättare. Men däremot heter jag inte Eriksson utan Svensson.

Jag har ett litet belysande exempel på hur den ekonomiska brottsligheten fungerar. Sedan ett par tre år bedriver två personer i Stockholmstrakten, en man och hans sambo, näring under ett visst namn. Det namnet finns över huvud taget inte registrerat som firmanamn, varumärke eller liknande. I Stockholm kör det omkring ett tjugofemtal stora eleganta limosiner omkring med detta namn på sidan. Paret har ett antal bolag i vilka verksamheten bedrivs. I ett bolag finns taxiväxeln, i ett annat bolag finns de leasade bilarna och i ett tredje bolag finns personalen, etc.

Samtliga dessa bolag är nu i konkurs, och även paret är i konkurs. Men verksamheten fortsätter trots detta, eftersom egendomen flyttas till nya bolag vartefter bolagen försätts i konkurs. Detta kostar staten mycket pengar, men det drabbar också privata fordringsägare, som förlorar miljontals kronor.

Detta är bara ett litet exempel på en mycket oroande utveckling. Taxinäringen har ju nämnts här tidigare. Där kanske man har goda möjligheter att stoppa utvecklingen. Det är många som säger att restaurangnäringen redan är förstörd.

Jag ställde en fråga om statens förmånsrätt. Jag uppfattade inte att jag fick något svar på den.

Det viktiga är kompetensutvecklingen på området – hur man skall komma till rätta med och kunna möta dessa mycket förnurliga konstruktioner. Jag talade härförleden med en vän som är stationschef på ett polisdistrikt, jag kan inte den formella titeln. Han har under sig en ekopolis som skall göra utredningar. Men det är oerhört svårt, eftersom ekopolisen jobbar ensam och inte har kompetensen. I stor utsträckning betraktade han detta som verkningslöst. Det är kompetensutveckling som måste prioriteras i arbetet.

Jag avslutade mitt förra anförande med att ta upp frågan om att man borde använda processadvokater. Varför inte införa statsadvokater som under riksåklagaren skulle kunna jobba och samla på sig en mycket stor kompetens för att kraftfullt möta denna brottslighet? Vore inte det en god idé, justitieministern?

Anf. 30 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Det är oerhört viktigt att påpeka och påvisa för justitieministern hur viktiga dessa frågor är, och det inte bara sett från myndigheternas sida. Jag ser det också hur detta uppfattas hos dem som handlar på ICA eller Konsum och de som tvättar tillsammans med mig i tvättstugan. Frågan om ekonomisk brottslighet, och varför man inte tillgriper mer resurser för att komma till rätta med den, är en stor och viktig fråga, inte minst för den enskilde individen och allmänheten.

Det är inte bara fråga om att vi nu antalsmässigt har fler brott. Brottsligheten blir också tyngre och grövre, inte minst här i huvudstaden. Förutom antalet ökade konkurser har ytterligare ett fenomen dykt upp med s.k. målvakter, vilket naturligtvis ytterligare försvårar utredningsarbetet. Målvakterna är gamla avdankade kriminella som får betalt av de verkliga ekonomiska brottslingarna för att sitta i bolagens styrelser och ta eventuella straff. Att

komma åt den som i själva verket planlagt och genomfört brottet blir betydligt svårare och kräver än mer utredningsarbete.

Med anledning av att denna verksamhet växer är det viktigt att regeringen är tydlig. Det finns förslag till åtgärder. Jag kan bara inte förstå varför regeringen inte tar dem bättre till vara och verkligen går ut och säger att den ekonomiska brottsligheten också måste vara ett prioriterat område.

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Svar på interpellationer

Anf. 31 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag repeterar: Regeringens absoluta uppfattning är att all brottslighet skall bekämpas. Ekobrott är brottsligt. Däremot har vi sagt att vi inte skall fortsätta med det spel för gallerierna som Socialdemokraterna har gjort när man har satt upp listor på allt som är högt prioriterat, men sedan har verkligheten varit något helt annat.

Vi kan alla hjälpas åt att markera vår syn på ekobrottsligheten. Man skall inte försöka att få det till att det finns en stor tvist mellan oss. Den tvisten finns inte. Men det finns några som vill att den tvisten skall finnas. Jag har ingen avvikande syn på den ekonomiska brottsligheten.

Så till frågorna. Jag talade i mitt förra inlägg mycket om annat, och det blev därför inte mycket tid över. Men det är viktigt att vi tar upp den diskussionen.

När det gäller frågan om statens förmånsrätt kommer jag innan jul – jag minns inte exakt datum – att få till mig överlämnat Insolvensutredningens betänkande. Jag har ännu inga detaljer från deras förslag. Men jag vet att en av de frågor som man behandlar är just synen på statens förmånsrätt. Jag är rätt övertygad om att förslaget kommer att innebära att vissa andra fordringar får en förbättrad ställning i förhållande till dagens situation och förhållande till staten.

Det har ställts krav på en särskild organisation med central ledning. Lars-Erik Lövdén talar dessutom om att Socialdemokraterna är beredda att ställa sig bakom ett tillskott på 50 miljoner kronor. Då måste jag ställa mig frågan: Hur skall vi nu klara av detta? Vi har ett krispaket, som är en överenskomst mellan regering och Socialdemokrater där Justitiedepartementet har ålagts en besparing på 500 miljoner kronor. Det är inte regeringen som har önskat denna del av paketet. Men ett paket innebär givande och tagande. Detta är socialdemokratiska önskemål som regeringen har gått med på för helhetens skull.

Justitiedepartementet skall nu spara 500 miljoner kronor. Den största delen av vår budget, över hälften, går till polisen. Nu plötsligt skall resurserna utökas med 50 miljoner. Innebär det att vi på det traditionella skall spara 550 miljoner kronor i stället för de 500 som ni tidigare önskade?

Jag vill i sammanhanget nämna att jag ser den framställan som kommit från riksåklagaren, och som polisen också står bakom, som ett led i det som Lars-Erik Lövdén tar upp. Det är viktigt att vi kan stödja detta och arbeta på det sätt som riksåklagaren föreslår och kanske lyckas reda upp en större härva. Jag är övertygad om att det skulle vara en viktig markering mot alla som tror att det kan vara lönsamt att begå begåvade ekonomiska brott.

När det gäller besättande av tjänster vill jag först säga att vi inte kan tvångsrekrytera människor. För det andra är ett av problemen att man vid

fördelningen av tjänsterna och utnyttjande av tjänsterna har att väga detta mot hur utredningar i fråga om frihetsberövade, anhållna och häktade skall klaras av. Hans Göran Franck och jag kommer om en stund att ha anledning att debattera den frågan. Lagen kräver att utredningar skall ske snabbt när det gäller häktade och anhållna. Det är en självklarhet. Lagen skall vara sådana att man prioriterar dem som är frihetsberövade.

Jag skall inte gå in på några detaljer när det gäller lagändringar eller uppföljning av BRÅ:s rapport. Där nöjer jag mig med det jag tidigare pekade på i mitt första anförande. Jag kan för tydlighetens skull säga, att ytterligare inskränkningar i näringsfriheten inte är den linje som regeringen står för, och det tror jag alla är medvetna om.

Frågan om ansvarsgenombrott har vi debatterat här i kammaren i våras. Jag minns inte om det var Lars-Erik Lövdén och jag som debatterade, men jag tror nästan det. I samband med debatten i en större fråga fick jag just frågan om ansvarsgenombrott. Då gav jag också besked om att det inte finns några planer på förändringar, och den uppfattningen har inte ändrats.

I övrigt, vilket också framgår av mitt ursprungliga svar, pågår arbete för att få till stånd lagändringar för att få bättre redskap att kunna angripa den ekonomiska brottsligheten. Men resursfrågan är ett stort problem. Jag vet inte om det var ett misstag från Socialdemokraterna att önska besparingar just på Justitiedepartementets område.

Anf. 32 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Nej, justitieministern, det var inget misstag från Socialdemokraternas sida. Vi tror att det är fullt möjligt att göra dessa besparingar genom administrativa rationaliseringar och sammanläggningar av polisdistrikt utan att det skall gå ut över den direkta polisverksamheten. Den bedömningen gör Rikspolisstyrelsen också, bara man får ge sig på polisdistriktindelningen. Det hoppas jag att Justitiedepartementet och justitieministern medverkar till.

Det föreslås att polisutbildningen skall studiemedelsfinansieras, och där är vi överens. Jag tror att det är möjligt att uppnå besparingar utan att det går ut över direkt polisverksamhet.

Det har talats om 50 miljoner kronor. Tyvärr är det så mycket om och men när justitieministern pratar om åtgärder. Om man resonerar samhällsekonomiskt innebär det ingen merutgift för samhället om vi satsar 50 miljoner kronor på bekämpandet av ekobrottsligheten. I andra ändan får vi nämligen in betydligt större skatteintäkter än de 50 miljoner kronor som det kostar att satsa på bekämpandet av ekobrottsligheten. Erfarenheterna från skalbolagsaffärerna visar tydligt att vi genom åtgärder på det området lyckats få betydande skatteintäkter till samhället, som mer än väl motsvarar den resursinsats som vi satte in. Därför kan man inte se detta riktigt så kameralt som justitieministern gör. Den diskussionen kanske justitieministern kan ta med finansministern inför den kommande budgeten.

När vi väckte vår motion i våras krävde vi 50 miljoner kronor mer till bekämpandet av ekobrottsligheten. Vi lyckades med hjälp av Ny demokrati och Vänsterpartiet här i riksdagen driva igenom 8 miljoner till finanspolisen, mot Moderaternas uppfattning. Låt oss genomföra de ytterligare satsningar

som vi behöver göra. Jag kan försäkra justitieministern att om hon lägger fram sådana förslag kommer hon att ha stöd från Socialdemokraterna. Jag hoppas att hon också kommer att redovisa sådana åtgärder i den kommande budgetpropositionen. De borgerliga i justitieutskottet har tyvärr nyligen avvisat ett socialdemokratiskt krav på ett åtgärdsprogram. Men efter den här debatten och den debatt som har förts i samhället kanske justitieministern har en mer nyanserad inställning.

Jag har noterat att justitieminister Gun Hellsvik har sagt här i dag att det är mycket viktigt att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Jag ser nu fram emot att Gun Hellsvik skall hålla brandtal ute på gator och torg mot den ekonomiska brottsligheten, precis på samma sätt som hon håller brandtal mot snatterier. I så fall har vi kommit en bra bit på väg när det gäller att markera gentemot myndigheterna att vi vill ha kraftfulla insatser på det här området.

Anf. 33 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! I mitt avslutande inlägg skulle jag vilja beröra en fråga som BRÅ:s brottsforskare har tagit upp. Han säger att man skall ge ekobrottsligheten ett ansikte. För att kunna ge ekobrottsligheten ett ansikte så att man kan mobilisera inte bara samhällets resurser utan även folkrörelser och enskildas intresse och aktivitet, fordras mycket mera information. Det är mycket angeläget att Justitiedepartementet på den här punkten tillmötesgår och tillgodoser BRÅ:s önskemål.

Nu gäller det verkligen att gå till offensiv på det här området. Det har här framförts en hel del förslag, och det finns många fler att nämna.

Till slut vill jag säga att det finns en extra dimension i den här frågan. BRÅ genomförde nyligen ett seminarium där man konstaterade att det finns risk att den ekonomiska och organiserade brottsligheten kan få en mycket oroväckande utveckling till följd av vad som händer i Öst- och Centraleuropa. Det är mycket allvarligt, justitieministern, att marknaden för organiserad brottslighet och ekobrottslighet i dessa områden håller på att välla in i de nordiska länderna och i Västeuropa. Det betyder att man nu inte kan vara restriktiv. Det gäller att gå till offensiv och sätta in samhällets och de enskilda organisationernas alla tänkbara resurser.

Anf. 34 INGVAR SVENSSON (kds):

Fru talman! Det vore fint om Insolvensutredningen kom med förslag till förändringar av statens förmånsrätt. Jag önskar justitieministern lycka till i det förändringsarbetet.

Jag tog också upp frågan om man skulle kunna tänka sig att utnyttja erfarna processadvokater i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Jag fick nog inget specifikt svar på den frågan. Vi har i Sverige mycket strikta gränser mellan olika myndighets- och yrkeskategorier. Här skulle man kunna utnyttja en kompetens för att arbeta mot den ekonomiska brottsligheten.

Jag blev mycket bekymrad, eftersom jag är ordförande i lagkommittén i vår riksdagsgrupp, över de oerhörda besparingskraven som riktas mot Justitiedepartementet. Min bedömning är att den kriminella utvecklingen i Sve-

rige under 90-talet kommer att bli mycket bekymmersam. Jag tror att det är ett nytt krisområde. Därför är det bekymmersamt att Socialdemokraterna har så hårda krav på besparingar. Det blir litet av en ihålig kamp mot den ekonomiska brottsligheten. Vi skall så att säga skramla med tomma tunnor.

Anf. 35 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Lars-Erik Lövdén försöker starta en ny debatt genom att komma med nya insinuationer, som jag allt som oftast ser i olika rubriker när det gäller snatteri. Den debatten kan vi ta någon annan gång.

Ingvar Svensson tog upp möjligheten att tillvarata kompetens. Jag kanske missuppfattade frågan tidigare. Konkursförvaltaren är normalt en advokat som också fungerar i process. Därför kommenterade jag inte frågan. Det finns flera skäl till att det kan innebära problem att utnyttja den här kompetensen. Vi för diskussioner med bl.a. Advokatsamfundet. Det är en ekonomisk fråga, men det är också en etikfråga. Det är mycket viktigt att vi inte får en situation där advokaten hamnar i en konflikt mellan sina olika skyldigheter. Det finns även andra grupper som jag tycker att det är viktigt att vi tar med i diskussionerna. Vi för i departementet diskussioner om ökade möjligheter att utnyttja revisorer. Dessa tankar är delvis desamma som mera markerat kommer fram i riksåklagarens framställan om medel för det här speciella projektet.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1992/93:19 och fråga 1992/93:175 om bestraffning av sexualbrott som skett utomlands

Anf. 36 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Inger Hestvik har frågat mig vilka juridiska eller andra möjligheter vi har i Sverige att avskräcka våra landsmän från att delta i s.k. sexturism. Åke Carnerö har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder för att förhindra att barn i Asien utsätts för grova sexuella övergrepp av turistande svenska medborgare.

Bakgrunden till frågan är bl.a. oroväckande rapporter från Thailand, Filippinerna och Sri Lanka om en omfattande barnprostitution som grogrund för en växande sexturism.

Låt mig till en början slå fast att jag anser att företeelser som dessa måste bekämpas med kraft. Sexuellt utnyttjande av barn får aldrig accepteras. När vi får uppgifter om misstänkta övergrepp mot barn väcker det alltid mycket starka känslor. Det är en av samhällets viktigaste uppgifter att skydda barn mot att bli utsatta för brott.

I Sverige är inte prostitutionen i sig kriminaliserad. Det är inte straffbart att sälja sexuella tjänster. Om däremot den prostituerade är under femton år är alla former av sexuellt umgänge, således även det som sker frivilligt, kriminaliserade. Vidare kan den som genom att utlova eller ge ersättning, skaffar eller försöker skaffa sig tillfälligt sexuellt umgänge med någon under

arton år dömas för förförelse av ungdom. Att främja prostitution är också straffbart som koppleri.

Som Inger Hestvik känner till har vi bestämmelser i brottsbalken som ger möjligheter att döma svenska medborgare efter svensk lag och vid svensk domstol för brott som begåtts utom riket under vissa närmare angivna förutsättningar. Det förutsätter dock normalt att gärningen också är straffbar i det land där brottet begåtts.

I FN:s konvention om barnets rättigheter från 1989, som Sverige har ratificerat, åtar sig konventionsstaterna bl.a. att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder såväl på det nationella som på det internationella planet för att förhindra att barn utnyttjas sexuellt, t.ex. för prostitution eller i pornografiska sammanhang.

Det är viktigt att alla stater som har ratificerat konventionen aktivt försöker uppfylla sina åtaganden. Efterlevnaden av konventionen regleras genom bestämmelser om en kontrollerande kommitté och ett rapportsystem. Thailand ratificerade barnkonventionen så sent som den 27 mars i år. Det förefaller som om man i Thailand nu är beredd att också i praktiken ta krafttag mot barnprostitutionen.

Enligt vad jag har erfarit har vidare Thailand en straffrättslig reglering av sexuella övergrepp som gör det möjligt att i de flesta fall i Sverige döma svenska medborgare som har gjort sig skyldiga till sådana brott i Thailand.

För att i praktiken komma åt svenska s.k. sexturister, som gör sig skyldiga till sexuella övergrepp utomlands, krävs framför allt att vi har ett utredningsmaterial från det land där brottet begåtts. För närvarande är det i detta led de största bristerna finns. Den svenska regeringen har för avsikt att i lämpligt sammanhang diskutera ett intensifierat samarbete med de thailändska myndigheterna i syfte att förmå dem att i ökad utsträckning ingripa mot och utreda aktuell brottslighet samt att uppnå förbättrade möjligheter att erhålla bevismaterial m.m. Det är emellertid också viktigt att vi vidtar åtgärder för att försöka lösa problemen även på andra sätt än på rent straffrättsliga vägar.

De barn vi pratar om tvingas ofta till prostitution på grund av fattigdom och usla hemförhållanden. Sexuellt utnyttjande förstör barnens kroppsliga och själsliga hälsa och fråntar dem ofta möjligheten till en trygg uppväxt, vilket är den viktigaste förutsättningen för en individs normala utveckling.

Orsakerna till de missförhållanden som finns anser jag inte i första hand vara brister i lagstiftningen utan de är mera komplexa. För att förebygga sexualbrott av alla slag krävs en attitydförändring. Informationen måste öka. Genom fördjupade kunskaper kan vi bättre bekämpa de bakomliggande orsakerna till de allvarliga övergreppen. Vi har alla ett stort ansvar för att förmedla och hävda de normer, som bör gälla till skydd för barn och ungdomar.

Övergrepp mot barn uppmärksammas i dag mer än tidigare. Vi har alla fått en större medvetenhet. Jag vet att Rädda Barnen för närvarande driver en informationskampanj just i dessa frågor, i syfte att förhindra sexuellt utnyttjande av barn. Denna frivilligorganisation har även inlett ett samarbete med resebranschen för att kunna sprida sin information.

Som ett exempel på Sveriges engagemang vill jag nämna att Sverige har varit och alltjämt är aktivt i Europarådet när det gäller att utarbeta rekom-

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Svar på interpellation och fråga

mendationer för att med internationella insatser bekämpa barnprostitution och utnyttjande av barn för pornografi.

Även inom ramen för FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna deltar Sverige aktivt i arbetet, som syftar till att bekämpa förekomsten av barnprostitution, handel med barn och barnpornografi.

Som jag ser det är det framför allt med breda internationella insatser som vi kan nå resultat. Det är min avsikt att i alla sammanhang där det är möjligt verka för att sådana insatser kommer till stånd.

Jag känner till att det i massmedia förts fram förslag om att svenska poliser borde placeras i Thailand för att på plats bättre kunna kontrollera att svenska medborgare inte gör sig skyldiga till övergrepp genom att ta del av de thailändska myndigheternas utredningar. Sverige har redan i dag poliser som arbetar bl.a. i Thailand som nordiska sambandsmän för narkotikafrågor. Jag har mot denna bakgrund nyligen föreslagit Rikspolisstyrelsen att diskutera med den thailändska polisledningen hur ett framtida samarbete på det aktuella området skulle kunna vara utformat. Jag vet att min kollega, statsrådet Alf Svensson, har ställt sig positiv till mitt förslag.

Anf. 37 INGER HESTVIK (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation.

Jag tror att det är mycket viktigt att vi här i riksdagen tar upp en diskussion om det ohyggliga sexuella utnyttjande av barn som förekommer framför allt i Thailand, på Filippinerna och Sri Lanka.

Det är för oss alla stötande att t.ex. svenska män – ja, även kvinnor – på grund av fattigdomen och misären i andra länder kan utnyttja människor där för sina egna lustar. Särskilt stötande blir det när det handlar om försvarslösa barn.

Som justitieministern sade har Rädda Barnen tagit som sin uppgift att ställa upp för dessa barn. Här i Sverige har Rädda Barnen genomfört en konferens där man studerat den sexuella exploateringen av barn. Det var en uppföljning av en internationell konferens som hölls i Bangkok, och på vilken alla länder som deltog gjorde åtagandet att försöka föra ut information om den ohyggliga hantering som pågår och som får pågå. Konferensen var ett led i att försöka åstadkomma bättre förhållanden för alla dessa barn. Man uppskattar att hundratusentals barn i Sydostasien utnyttjas sexuellt.

Jag hade tillfälle att delta i konferensen, som verkligen var omskakande. I samband med konferensen kunde man köpa en bok som ges ut av Rädda Barnen och som berättar om förhållandena i de olika länderna och illustrerar med olika människoöden. Det är en fruktansvärd läsning. "För nöjes skull" heter denna bok, som egentligen alla borde läsa för att förstå vilka plågor barn får utstå. Och plågoandarna kommer från i-länderna – från USA, Australien, Västeuropa, och även från Sverige.

Det första man funderar över är ju: Vilka människor är det som kan uppträda så vidrigt? Faktum är att det är alldeles vanliga människor, människor som finns mitt ibland oss. Det är familjefäder som själva har små barn som de vårdar ömt. Men de förbyts till ansvarslösa, känslolösa individer så fort

de lämnar Sveriges gränser och den sociala kontroll som finns här. I andra länder är inte heller lagens långa arm tillräckligt lång för att gripa tag i dem.

Men de måste väl ändå vara dömda för någon typ av brott, sexualbrott t.ex., här hemma? En undersökning av brottsstatistiken för män som förgått sig mot barn här i Sverige visar att om de tidigare dömts så är de i första hand dömda för förmögenhetsbrott, i andra hand för trafikförseelser och i tredje hand för sexualbrott. De flesta är inte dömda alls.

Att åka som sexturist betyder kanske inte att man har en speciell dragning till minderåriga. Många utför kanske sina handlingar av rent oförstånd eller av nyfikenhet. När vi skärsådar problemen har vi kanske alla någon i vår omgivning som inte uppfattar dessa handlingar som problem och som sig själv ovetande utgör en fara för dessa barn.

Det betyder också att vi alla måste bry oss, att vi måste ta ansvar för varandra och för varandras barn, att vi måste få ut information till alla dem som inte vet om att problemet existerar. Kanske kan vi genom att vara uppmärksamma på denna punkt, genom att få insikt om att problemet verkligen existerar, göra att inte nya förövre rekryteras – att det blir en sexturist mindre.

Vi har enligt svensk lag möjligheter att straffa dessa människor, som justitieministern sade. Varför får vi inte fram bevis mot dem? Jag ser i interpellationssvaret att justitieministern föreslagit Rikspolisstyrelsen ett samarbete med den thailändska polisledningen. Jag är glad för det, och jag hoppas verkligen att det skall leda till positiva resultat. Men det är bråttom, och min fråga till justitieministern lyder: Hur länge kan det dröja innan vi får se resultat?

En aning tveksam blir man ändå när man i radions ekonyheter och i tidningar kan läsa om övergrepp som också görs av thailändsk polis. Ett exempel är en 14-årig flicka som sålts av sina föräldrar och som till slut hamnade på en bordell där hon levde som livegen. Flickan lyckades rymma. Hon sökte skydd på kommunalkontoret. De poliser som fick hand om hennes fall förorsakade hennes död.

Detta har upprört människorna i Thailand. Ändå betraktar man händelsen som ett hopp för framtiden. Nu kan man öppet diskutera den sexuella industri som existerar i dessa länder.

Det är glädjande att den svenska regeringen har för avsikt att ta upp ett samarbete med de thailändska myndigheterna för att komma till rätta med denna form av brottslighet. Samtidigt vet vi att turistnäringen är oerhört viktig för de berörda länderna. Vi vet att turister lockas dit med inofficiell reklam om de sexuella tjänster som länderna kan bistå med. Och vi vet att myndigheterna ser mellan fingrarna med hanteringen bara av det skälet att den är en oersättlig inkomstkälla. Man har beräknat att en miljon människor har sin utkomst från sexindustrin i Sydostasien.

Samtidigt är vi medvetna om att många vanliga turister, som skulle vilja uppleva ländernas rika kultur, bada och sola på deras vackra stränder, väljer andra resmål på grund av det dåliga rykte som t.ex. Thailand har fått.

Ser justitieministern någon möjlighet att genom samarbete mellan olika sektorer i samhället förbättra de ekonomiska förhållandena för befolkningen och samtidigt sätta käppar i hjulet för sexindustrin?

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Svar på interpellation och fråga

Anf. 38 ÅKE CARNERÖ (kds):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för ett utförligt svar. Anledningen till min fråga är att många tidningar i höst har skrivit om dessa s.k. sexresor, om barnprostitution och om aidsexplosionen i Sydostasien.

Som statsrådet säger i svaret upprörs våra sinnen extra mycket när vi hör talas om övergrepp mot barn. Jag delar helt statsrådets mening att en av samhällets viktigaste uppgifter är att skydda barn mot kränkande handlingar. Vuxenvärlden har ett mycket stort ansvar när det gäller att förmedla till våra barn och skicka med dem ut i livet tydliga normer och värderingar som en form av karta och kompass. Varje barn som får växa upp i en trygg miljö är ju en god grund för ett tryggare samhälle. Vi Kristdemokrater betonar ofta att vi vill slå vakt om människovärdet. För oss är det självklart att det gäller våra medmänniskor oberoende av ålder, kön och nationalitet.

I det här ärendet menar jag att det är viktigt att från svensk sida sända ut signaler om att vi ej accepterar utan kraftfullt tar avstånd från detta avskyvärda som sker med barn.

Jag noterar att justitieministern i svaret nämner fem olika medel när det gäller att komma till rätta med dessa sexualbrott:

För det första har Thailand ratificerat FN:s barnkonvention, vilket innebär att myndigheterna i det landet nu är beredda att vidta lämpliga åtgärder mot sexuellt utnyttjande av barn.

För det andra har regeringen för avsikt att i lämpligt sammanhang diskutera ett intensifierat samarbete med thailändska myndigheter.

För det tredje har vi Rädda Barnens informationskampanj, som jag tror är en mycket viktig del i det här arbetet.

För det fjärde har vi Sveriges engagemang i Europarådet och i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna när det gäller att bekämpa förekomsten av barnprostitution världen över.

För det femte är det utrikesministerns förslag till Rikspolisstyrelsen att diskutera med den thailändska polisledningen hur ett framtida samarbete skulle kunna utformas.

Jag vill kommentera den sista punkten, som jag glädde mig särskilt åt. Det betyder inte att jag nedvärderar de andra punkterna.

Om Sverige t.ex. skickar polis till Sydostasien, specialiserad på sedlighetsbrott, så tror jag att det skulle kunna skrämma bort åtskilliga s.k. sexturister. Tror statsrådet att detta är en realistisk möjlighet inom en snar framtid?

Skulle dessutom någon dömas för att ha utnyttjat minderårigt sexuellt, så skulle detta snabbt ha en mycket dämpande effekt. Många skulle då också förstå att de inte befinner sig utanför lagens räckvidd, så att säga.

Jag tror att vi med dessa åtgärder skulle kunna bidra till en mycket positiv miljö, och framför allt framtid, för många barn i Sydostasien.

Fru talman! Människovärdet kränks på många olika sätt på vår jord, och Sverige har ett gott anseende när det gäller att stå på de svagas sida. I det aktuella ärendet önskar jag att vi i Sverige snabbt sänder ut signaler om hur allvarligt vi ser på detta. Jag hoppas att regeringen når framgång i ansträngningarna att bekämpa de sexuella brott och den barnprostitution vi nu talat om.

Anf. 39 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Jag tycker att det är bra att de s.k. sexresorna har kommit upp på dagordningen. Kds kvinnoförbund uppvaktade för flera år sedan dåvarande justitieministern för att peka på behovet av att stoppa sexresorna, som enligt vad vi hade upptäckt förekom redan då.

Det fanns då resebyråer som helt öppet annonserade om sina möjligheter att arrangera sexutflykter. Frågan är väl om inte sådan verksamhet tangerar koppleri, då det ju främjar prostitution. Det kan således finnas anledning att bl.a. se över också resebyråernas annonsering och verksamhet på detta område.

Fru talman! Jag anser att sexresorna är en utomordentligt allvarlig fråga. Jag tycker att det är förnedrande för Sverige att svenskar reser till andra länder för att utnyttja barn i nöd. Enligt uppgift går ungefär en miljon barn in i sexindustrin varje år. Jag tycker att det är förskräckligt och ett allvarligt brott mot mänskliga rättigheter att vi från Sverige skall utnyttja dessa barn, som ju förstörs för hela livet.

Vi inom kds – eller vi Kristdemokrater, som vi gärna säger – kämpar för alla människors lika värde. Vi menar att själva livet är okränkbart och att människovärdet i alla sammanhang är hundra procent.

Sexindustrin och barnprostitutionen är, förutom att de är förnedrande verksamheter och djupt kränkande för människovärdet, som redan nämnts i debatten också ett stort hälsoproblem. Man räknar med en HIV/aids-explosion i de östasiatiska länderna, där ju barnprostitution förekommer i stor skala. Många är redan i dag smittade.

Många av frågorna inom sexindustrin hör ihop, t.ex. barnpornografi, barnprostitution och sexresor. Sverige är ett av få länder som producerar just barnpornografi. Sådan verksamhet är verkligen attitydpåverkande, och då i negativ riktning.

I somligt är jag stolt över att vara svensk, men när det gäller sexresor och barnpornografi skäms jag oerhört och anser att dessa resor och den barnpornografi som Sverige producerar, säljer och saluför på den svenska marknaden är ovärdig vår nation, som vill stå på humanismens, de mänskliga rättigheternas och demokratins sida.

Fru talman! Det är viktigt att med alla till buds stående medel bekämpa sexturismen. Det handlar bl.a. om trovärdighet och barns och kvinnors rätt till ett människovärdigt liv.

Fru talman! Jag anser att det är ett bra initiativ att skicka svenska poliser till Thailand och försöka få till stånd ett samarbete med den thailändska polisen. Men vad tänker justitieministern göra för att ändra attityderna, som enligt justitieministerns svar på interpellationen behövde förändras? Har justitieministern utarbetat en strategi eller någon plan för det arbetet, eller är det tänkt att en sådan plan eller strategi skall utarbetas?

Anf. 40 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag fick en del frågor, och de hänger på olika sätt samman.

Inger Hestvik frågade hur länge det dröjer innan vi kan få till stånd ett samarbete. Jag kan meddela att ett sådant samarbete redan är påbörjat. Vår rikspolischef har för några veckor sedan – jag kan inte säga exakt hur

många – tagit kontakt med sin thailändska kollega, och man arbetar nu för att finna formerna för samarbetet.

Inger Hestvik var också inne på de allmänna problemen att komma åt de svenskar som gör sig skyldiga till sexuellt utnyttjande av barn i Thailand. Vi kan nu konstatera att de thailändska myndigheterna har förändrat sin attityd i den frågan. Den thailändska regeringen har gjort mycket tydliga uttalanden, med högt angivna mål. Efter vad jag har förstått sysslar en särskild regeringsföreträdare med frågor som rör just prostitution, främst barnprostitution. Jag tycker att detta visar att de thailändska myndigheterna lägger stor vikt vid att klara av detta omfattande problem.

När det gäller vår del är det som Åke Carnerö sade viktigt att vi har utbildade poliser, och det ingår också i Rikspolisstyrelsens plan att utbilda de poliser som stationeras i Thailand för att de skall kunna medverka i de utredningar som behövs för den här typen av brott, precis som vi har utbildning av poliser som jobbar i Sverige med sexualbrott och andra typer av övergrepp. I samverkan med de thailändska myndigheterna och med hjälp av våra egna poliser stationerade i Thailand bör vi också rimligen få goda möjligheter att lagföra svenskar som har utnyttjat barn i Thailand.

Det är viktigt att vi verkligen tillämpar de lagregler vi har. Gör vi det, så är det i sig en attitydpåverkan. Jag har förstått att väldigt många över huvud taget inte har trott att de när de kommer hem till Sverige kan straffas för beteenden som de gör sig skyldiga till utomlands. Jag vill tydligt markera att det inte är någon ursäkt att man inte har begripit detta. Det spelar ingen roll om man har begripit det eller ej, om man har gjort sig skyldig till ett beteende som inte kan accepteras. Jag tror att detta är en viktig del. Precis som Inger Hestvik sade är också den här debatten viktig. Den är ett sätt att föra ut informationen och bevisa att det här är ett beteende som är straffbart oberoende av var det äger rum.

Jag själv blev medveten om denna okunskap långt tidigare i år. Jag har också i olika tidningsintervjuer försökt ta upp den här frågan, och jag vet att frågan i några fall har kommit med och blivit en huvudfråga. Det är bl.a. den typen av kanaler man får använda.

Jag tror att det viktigaste nu är att vi skaffar instrumenten genom förbättrat polissamarbete och över huvud taget genom ett förbättrat samarbete med de thailändska myndigheterna. Förutsättningarna för detta är i dag goda.

Jag vill också peka på att det i det förslag till straffskaleöversyn som regeringen nyligen överlämnade till lagrådet bl.a. finns förslag till skärpningar av straffen när det gäller övergrepp mot barn med kopplingar till barnpornografi. Det är också en form av markering av att vi ser allvarligt på denna typ av brott.

Anf. 41 INGER HESTVIK (s):

Fru talman! Det här är en fråga som spänner över alla partier. Det finns inte något parti som ställer sig utanför och är oberört av den här frågan.

Vårt socialdemokratiska kvinnoförbund har varit väldigt aktivt i arbetet på att komma till rätta med våld emot kvinnor och pornografi över huvud taget. Många kvinnoklubbar har ställt upp för kvinnojourer lokalt.

Men problemet med barnpornografi och barnprostitution har nog litet

grand överrumplat oss. Det var bara för några år sedan som vi verkligen förstod att detta var allvarligt och att det var ett problem som vi måste ta itu med. Vi har ju också här i riksdagen från socialdemokratiskt håll motionerat om vilka åtgärder som man skulle kunna vidta. Vi har kommit underfund med att det finns lagliga möjligheter, men bristen på information och kunskap om ämnets vidd gör att ingenting hittills har hänt. Men jag förstår att åtgärder nu är på gång. Man har hittills trott att den här berättelsen helt enkelt var för ondskefull för att vara sann.

Ett problem som kanske inte hör direkt till justitieområdet är aids-problematiken, som vi ju i västvärlden är mycket medvetna om. Den medvetenheten är inte lika uttalad i Sydostasien. På ett sjukhus i Thailand räknar man t.ex. med att var tredje patient är HIV-smittad, och också barn är HIV-smittade. På grund av den dåliga läskunnigheten i området är det svårt att nå ut med information om farorna med smittospridningen. Framför allt kvinnoorganisationer gör genom frivilliga insatser vad de kan. Man undrar: Är vi för sent ute för att rädda befolkningen från att smittas av HIV och utveckla aids?

Det finns en stor risk att smittan genom sexturismen också förs hem till oss i Sverige i en omfattning som vi inte är helt medvetna om. Hur omfattande den spridningen är, är en fråga som jag inte vill ha något svar på, och jag förmodar att det heller inte är lämpligt att jag begär något svar på den frågan.

Jag vill än en gång tacka justitieministern för svaret på min interpellation. Jag tycker att svaret vittnar om att justitieministern har tagit de här problemen på allvar, och det var också en klar deklaration av att det hos regeringen finns en vilja att på alla nivåer försöka lösa ett väldigt svårt men väldigt viktigt problem

Anf. 42 ÅKE CARNERÖ (kds):

Fru talman! Jag noterar att jag från justitieministern har fått ytterligare information i detta ärende, och jag glädjer mig åt de åtgärder som är på gång, bl.a. de tydliga uttalanden som justitieministern har hört från den thailändska regeringen. Om svenska och thailändska myndigheter etablerar ett bra samarbete är naturligtvis mycket vunnet i starten av detta arbete. Lycka till!

Anf. 43 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Som jag sade tidigare tycker jag att det är väldigt bra att den här frågan har kommit upp på dagordningen. Jag kommer med intresse att följa den i fortsättningen, eftersom jag menar att det är en mycket angelägen och viktig fråga. Den berör oss både känslomässigt och intellektuellt, och väldigt många av oss har på resor utomlands också sett dessa barn, mött dem och uppmärksammat deras utsatta situation.

Hela frågan handlar ju egentligen om vår människosyn, hur vi värderar människan och människolivet över huvud taget. Människan behöver uppvärderas, i vårt land och i hela världen. Jag tycker därför att det är bra att det nu kommer att göras någonting åt det här problemet. Jag ser fram emot att få ta del av resultatet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1992/93:21 om frihetsberövanden i polisarrester och häkten

Anf. 44 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Hans Göran Franck har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att minska antalet frihetsberövanden i polisarrester och häkten.

Det är riktigt att beläggningen på våra häkten har ökat under senare år. En av förklaringarna till den ökade beläggningen är den s.k. häktningsreformen år 1988. Reformen innebar att reglerna om de straffprocessuella frihetsberövandena gripande, anhållande och häktning ändrades. Ändringarna berörde såväl förutsättningarna för att få tillgripa anhållande och häktning som tidsfristerna för domstolsprövning av sådana frihetsberövanden. En möjlighet att häkta vid en lägre grad av misstanke om brott, s.k. utredningshäktning, infördes. De förkortade tidsfristerna innebar en anpassning till den praxis som utvecklats vid tolkningen av Europakonventionen till skydd för de mänskliga rättigheterna.

En utvärdering av reformen har under 1989 gjorts av Domstolsverket i samarbete med Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen och Sveriges advokatsamfund. Av utvärderingen framgår att kravet på snabb domstolsprövning har uppfyllts genom reformen. I utvärderingen konstaterades att antalet häktningsframställningar och antalet beslut i häktningsfrågor ökade under reformens första år.

Även antalet häktade unga lagöverträdare ökade. I utvärderingen förklarades detta med att det troligen rör sig om unga, som före häktningsreformen omhändertogs under anhållningstiden enligt lagen om vård av unga, men som efter häktningsreformen häktas innan ett omhändertagande sker. I så fall torde, enligt utvärderingen, frihetsberövandet inte ha förlängts för dessa unga efter häktningsreformen.

Enligt Hans Göran Franck häktas barn och ungdom i ökande omfattning. När man talar om barn i straffrättsliga sammanhang brukar man avse barn under 15 år. Som bekant får inte någon dömas till påföljd för brott som begåtts före fyllda 15 år, och den som är under 15 år kan därför varken anhållas eller häktas. Ansvar för ingripanden vid brott av den som är under 15 år är i princip en exklusiv angelägenhet för socialtjänsten.

Reglerna om häktning och anhållande av ungdomar mellan 15 och 18 år är restriktivt utformade. För att den som inte fyllt 18 år skall kunna häktas krävs det t.ex. att det finns synnerliga skäl. Statistik över antalet häktade hittills under året visar att av det totala antalet som är häktade – det rör sig om mellan 800 och 1 100 personer – är mellan tre och tio personer under 18 år. Den 1 november 1992 var t.ex. av totalt 1 083 häktade personer tio stycken under 18 år, medan motsvarande antal i april var tre av ca 1 100 häktade.

Jag vill här nämna att regeringen i en proposition om ändrat huvudmannaskap för vissa institutioner inom ungdomsvård och missbrukarvård har föreslagit riksdagen att staten skall få ett samlat huvudmannaskap för de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen. Ändringarna bör kunna genomföras nästa år.

Enligt min mening är det viktigt med snabba, tydliga och konsekventa reaktioner mot brott. Detta gäller särskilt när unga människor har gjort sig skyldiga till brott.

Ungdomsbrottskommittén arbetar sedan ett par år tillbaka med frågor som rör det allmännas insatser vid brott av unga, dvs. ungdomar mellan 15 och 18 år. I uppdraget ingår att utvärdera nuvarande regelsystem för unga lagöverträdare och att lämna förslag till i vilka former och på vilket sätt det allmänna bör ingripa när ungdomar begår brott. I direktiven till kommittén sägs bl.a. att syftet med det allmännas ingripande när unga har begått brott måste vara, förutom att påverka den allmänna laglydnaden, att lämna den unge det stöd och den hjälp han behöver samt att motverka att han fortsätter att begå brott. Ungdomsbrottskommittén skall bl.a. utreda veckoslutsfängelse, förbud att vid vissa tidpunkter vistas på vissa platser, medling och olika former av varning. En annan viktig fråga kommittén kommer att överväga är behovet av någon form av jour- eller ungdomsdomstolar. Uppdraget skall redovisas i april 1993.

I detta sammanhang vill jag också ta upp Hans Göran Francks uppgift om att häktade placeras i polisarrester. Enligt bestämmelser i rättegångsbalken skall den som häktas utan dröjsmål föras över till häkte. Undantagsvis får rätten på åklagarens begäran förordna att den häktade tills vidare får förvaras på en annan plats. I den mån häktade i strid med dessa bestämmelser placeras i polisarrester är det naturligtvis inte acceptabelt.

En given målsättning för utformningen av de processuella tvångsmedlen är att hitta en balanspunkt mellan å ena sidan den misstänktes intresse av att inte i onödan vara berövad friheten och å andra sidan intresset av samhällsskydd och effektivitet i den brottsutredande och brottsbeivrande verksamheten.

Kriminalvårdsstyrelsen anser i sin fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1993/94–1995/96 att det finns skäl att närmare analysera orsakerna till ökningen av antalet häktningar och undersöka om häktningstiderna förlängts m.m. Styrelsen föreslår att en utredning tillsätts för att se över formerna för straffprocessuella åtgärder i syfte att minska det institutionella omhändertagandet.

Vid frågestunden i riksdagen i förra veckan besvarade jag en fråga om beläggningen på kriminalvårdsanstalterna m.m. Jag sade bl.a. att en bidragande orsak till den höga beläggningen vid häktena var att ett antal häktade, vars domar vunnit laga kraft, inte kunnat beredas plats i anstalt. Jag nämnde också att beläggningstrycket på häktena, enligt Kriminalvårdsstyrelsen, bör minska i takt med att antalet anstaltsplatser ökar.

För mig är det yttersta syftet med kriminalpolitiken att minska den oroväckande höga brottsligheten. Tvångsmedelsanvändningen utgör ett viktigt inslag i brottsbekämpningen, och den kan inte undvaras. Enligt min bestämda uppfattning skall det vara brottet och brottets svårighetsgrad som styr användningen av de straffprocessuella reglerna. Det är alltså uteslutet att utforma reglerna enbart med hänsyn till beläggningen på våra häkten. För dagen kan jag inte heller se någon anledning att av andra skäl ändra reglerna om anhållande och häktning.

Anf. 45 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret. En av utgångspunkterna för min interpellation var den fördjupade anslagsframställning som gjordes av Kriminalvårdsstyrelsen. Precis som justitieministern säger i svaret föreslår Kriminalvårdsstyrelsen att en utredning tillsätts för att se över formerna för "straffprocessuella åtgärder i syfte att minska det institutionella omhändertagandet".

Jag uppfattar justitieministerns svar så, att justitieministern inte avser att tillsätta någon sådan utredning. Jag vill särskilt hänvisa till vad som ytterligare sades ifrån Kriminalvårdsstyrelsens sida, nämligen att beläggningen i häktena har, med något undantag, stadigt ökat under den senaste tioårsperioden. En allmän tendens är emellertid att antalet frihetsberövande som påverkar häktesbeläggningen synes försätta att öka inom ramen för nuvarande regelsystem. Med utgångspunkt från detta finns det all anledning att närmare se över de straffprocessuella reglerna.

Utvecklingen är oroande då det ställs krav på omfattande investeringar i form av platstillskott.

Kriminalvårdsstyrelsen säger vidare: En utredning av den arten kan ge anledning till åtgärder som minskar belastningen. Det talas då om behovet av alternativ.

Häktena är ju nu i stor utsträckning överfulla, särskilt i storstadsområdena. Den här tendensen kommer att accentueras av de förslag om straffskärpningar som justitieministern har lagt fram. Det rör sig om fler än 15 straffskärpningar som justitieministern föreslår. Till detta kommer den villkorliga frigivningen – om de reglerna antas – som ytterligare kommer att öka belastningen på fängelserna. Det får i sin tur mycket negativa effekter på häktningssituationen.

Det är därför olyckligt att det inte görs en utredning om detta, och dessutom tycker jag att det finns anledning att även se över de anhållande- och häktesbestämmelser som finns. Jag vill erinra justitieministern om att det när detta beslut fattades uttrycktes en hel del tvivel om huruvida bestämmelserna kunde vara för långtgående. Justitieministern hänvisar nu till den utredning som gjordes 1989. Det finns all anledning att granska reglerna för att se om de är ändamålsenliga – framför allt mot bakgrund av det som jag här har tecknat.

Jag vill även fästa justitieministerns uppmärksamhet på att Sveriges Advokatsamfund har tagit upp frågan om häktesreformen när det gäller den s.k. obligatoriska häktningen. Kritiken är stor. I den utredning som har utförts av docent Melander sägs det: mot bakgrund av vad som anförs i det här materialet finns all anledning att föreslå en ändring av svensk lagstiftning. Ett individuellt klagomål till FN:s kommitté för mänskliga rättigheter kan också resultera i ett uttalande i vilket påtalas att Sverige kränker FN-konventionen.

Jag vill även framhålla att – även om det inte direkt rör den här frågan – den debatt som justitieministern och jag hade om Europarådets kritik av förhållandena i häkten och fängelser i det här sammanhanget har en indirekt betydelse. Det finns alltså all anledning att med oro se på den nuvarande situationen, därför att belastningen på fängelserna kan bli långt större med

den utvecklingstendens som finns. Justitieministern bör därför ytterligare tänka över dessa frågor.

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Svar på interpellationer

Anf. 46 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag vill först markera att jag är väl medveten om belastningseffekten och de problem som den kan orsaka. Men det är farligt att föra ett resonemang med utgångspunkt i att vi kan göra avkall på det behov som finns av frihetsberövanden därför att det kostar pengar eller är en belastning. Vi måste börja i en annan ände. Det är självklart att man vid alla former av frihetsberövanden ständigt måste ifrågasätta sina motiv och regler.

Vad gäller belastningen, vill jag informera om att det redan har fattats beslut om ytterligare 90 häktningsplatser, som vi kan räkna med fysiskt finns inom något år.

Det finns flera skäl till överbelastningen. Jag har själv tagit initiativ, som jag nämnde tidigare, för att BRÅ skulle göra en undersökning av omfattningen av fängelsedomar, om det kan utläsas någon speciell trend, som i sin tur har påverkat belastningen på fängelserna och som vidare påverkar belastningen på häktena. BRÅ:s rapport kom i går. Jag har bara hunnit ögna igenom den, så det är för tidigt för mig att dra några generella slutsatser.

En del information hade vi redan tidigare, nämligen att många fängelser har haft semesterstängt, vilket får efterverkningar. En hel del anstaltsplatser har varit föremål för reparation och har därmed icke kunnat utnyttjas. Det är ett par orsaker, men jag har inte accepterat dem som de enda orsakerna – då hade jag inte bett BRÅ att göra en utredning. Detta gjorde alltså att problemen var speciellt stora i början av hösten, men det har skett en viss lättning under senare tid. Det tyder på att just det som jag här pekade på har haft viss betydelse.

Vi är väl medvetna om effekterna av upphävandet av den villkorliga frigivningen och av den straffskaleöversyn som vi lägger fram förslag om.

Jag nämnde tidigare i dag att regeringen i förra veckan beslutade om inrättandet av 192 nya anstaltsplatser.

Jag vill påpeka att vi faktiskt arbetar också i den andra änden – det är inte bara fråga om att sätta fler människor i fängelse. Sverige har i dag ett system som innebär att människor som inte skulle behöva sitta i fängelse sätts i fängelse, därför att det inte finns några alternativ. Det är sådant som ligger bakom införandet av samhällstjänst i hela landet den 1 januari. Vi ser det i första hand som en bra påföljd, men det har också som effekt att trycket på fängelserna minskar. Straffsystemkommittén har i uppdrag att se på alternativa påföljder över huvud taget. Vårt arbete går ut på att göra en kraftig markering mot den allvarliga brottsligheten men också att finna alternativ till fängelse i de fall där det inte är nödvändigt.

Anf. 47 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Min uppfattning är, om jag ser de frågor som vi nu har berört sammantaget, att det kommer att ske en mycket väsentlig ökning av antalet fångar i fängelserna, vilket i sin tur leder till en väsentlig ökning av antalet häktade och frihetsberövade. Det finns anledning att göra denna översyn, både av häktningsreglerna och av de alternativa möjligheterna.

Jag är förvånad över att justitieministern, som intresserar sig för alternativ till fängelse, inte intresserar sig i tillräcklig grad för alternativ till häkte. Det finns uppgifter från Kriminalvårdsstyrelsen om antalet personer som sitter i polisarrester. Det är mycket olyckligt, och även justitieministern har reagerat. Här är läget sådant att det är nödvändigt att undersöka alternativen. Det bästa som kunde göras vore helt enkelt att avskaffa möjligheten att sätta ungdomar i åldern 15–17 år i häkte och att i stället införa alternativ. Det innebär inte att de inte skall vara frihetsberövade, men de hör inte hemma i häktena.

Justitieministern har verkligen anledning att tänka över detta, med hänsyn till den mycket starka kritiken från Europarådet om situationen i häktena. Frågan måste hållas levande, och det finns starka skäl att komma med en varningssignal om att justitieministern nu går för långt. Jag fäster mig vid att justitieministern ibland har sinne för rättssäkerhetsfrågor m.m., men i den här mycket viktiga frågan, som nu väcker internationell uppmärksamhet, är jag inte nöjd med justitieministerns inställning.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1992/93:20 om prisinformationslagen

Anf. 48 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Inger Hestvik har i en interpellation frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att se till att prisinformationslagen efterlevs.

Enligt prisinformationslagen (1991:60) skall prisinformation i regel lämnas när en näringsidkare marknadsför bestämda varor och tjänster.

Lagen trädde i kraft den 1 april 1992 och har alltså bara gällt i knappt sju månader. I samband med att lagen infördes gick Konsumentverket ut med olika informationsinsatser till handeln och till de kommunala konsumentvägledarna.

Konsumentverket har låtit undersöka hur lagen efterlevs. Undersökningarna visar att det finns brister, särskilt när det gäller prismärkning i skyltfönster. Situationen är inte heller tillfredsställande i fråga om kravet på prislappar på dagligvaror i självbetjäningsbutiker.

Konsumentverket följer fortlöpande utvecklingen. Verket har också vidtagit olika åtgärder för att få till stånd en förbättring. Verket har bl.a. skrivit till butiker i Stockholm och påtalat bristerna när det gäller prisangivelser i skyltfönster. Konsumentverket har också hållit överläggningar med handeln, som har lovat att förbättra systemen med prislappar på dagligvaror.

Det kan ta en viss tid innan en ny lagstiftning slår igenom, men visst är det viktigt att detta sker.

Konsumenterna kan själva medverka till en bättre efterlevnad av reglerna genom att kräva den prisinformation som de har rätt till. Konsumentverket bedriver därför redan nu en verksamhet i syfte att göra konsumenterna mer medvetna om reglerna och att aktivera dem. Det sker bl.a. genom s.k. lokala prisråd.

Konsumentverket har alltså redan gjort en hel del för att komma till rätta

med problemen. Om det visar sig att detta inte räcker, finns det möjligheter att med stöd av prisinformationslagen ingripa mot enskilda näringsidkare.

Normalt försöker man i första hand åstadkomma rättelse genom att förhandla med näringsidkaren i fråga. I de flesta fall brukar detta leda till att han rättar sig efter reglerna, men om det inte hjälper kan Konsumentombudsmannen (KO) föra ärendet vidare till Marknadsdomstolen med stöd av marknadsföringslagen (1975:1418). Domstolen kan sedan ålägga näringsidkaren att lämna sådan information som avses i prisinformationslagen. Ett sådant åläggande kan också kombineras med vite.

Lagstiftningen ger alltså goda möjligheter att komma till rätta med överträdelser. Som jag redan har sagt bedriver Konsumentverket redan nu en verksamhet som syftar till att åstadkomma en bättre efterlevnad av lagen.

Det finns därför för närvarande ingen anledning för regeringen att vidta några åtgärder.

Anf. 49 INGER HESTVIK (s):

Fru talman! Jag vill tacka civilminister Davidson för svaret på min interpellation. Det var ett välformulerat svar, men tyvärr utan det innehåll som jag hade väntat mig. Slutorden i svaret informerar om att det för närvarande inte finns någon anledning för regeringen att vidta några åtgärder.

På senare tid har det i massmedia och man och man emellan talats om politikerförakt. Man väntar av oss här i riksdagen att vi skall fatta politiska beslut som är bra för våra medborgare. Om vi som politiker skall bli trovärdiga, om vi skall nå någon form av trovärdighet med den lagstiftning som vi beslutar om här, skall den få genomslag ute i samhället, ute bland människorna, och i detta fall ute bland konsumenterna.

Prisinformationslagen, som vi fattade beslut om här i riksdagen i maj 1991, var en lag som länge hade efterfrågats av konsumenterna. Det var en lag som mottogs med entusiasm av konsumenterna. Nu skulle man kunna bli en aktiv konsument. Nu skulle man kunna planera sina inköp på ett bättre och mera ekonomiskt sätt.

Lagen mottogs inte med samma entusiasm av handeln. Den var krånglig, och den var dyr. Argumenten var många, och motviljan var stor. När vi fick en ny regering, en borgerlig regering, tändes hoppet hos handeln – nu skulle man möta förståelse för sina argument, och den besvärligaste paragrafen i prisinformationslagen skulle bort. Men det gick inte, trots den borgerliga regeringens tappra försök. Riksdagen ville nämligen annorlunda. Riksdagen ville behålla lagen på det sätt som den socialdemokratiska regeringen hade utformat den. Vi i riksdagen ville stå upp för konsumenterna.

Då tror man väl att allt är väl. Nej, precis som statsrådet medger, fungerar lagen inte i praktiken. Det är inte lagens fel. Det är handelns fel. Eller är det vi politiker som är för menlösa?

Trots att lagens ikraftträdande uppsköts tre månader, till den 1 april 1992 – inom parentes sagt är det ett mycket välvilligt hänsynstagande till handeln – kunde butikerna inte skaffa sig de resurser som krävs för en tillförlitlig prismärkning. Handelns centrala organisationer borde faktiskt ha haft möjlighet att informera sina butiker om den lag som antogs våren 1991, och butikerna borde ha förberett sig för de krav som lagen ställde på dem.

Såvitt jag kan se var hela handlingssättet en spekulatio n i ett regeringsbyte vid valet 1991 – i att man med en borgerlig regering skulle få möjlighet att ta bort en för handeln besvärlig del av lagen.

Jag ser ingen ursäkt för att prisinformation en i dag inte fungerar. Det har ändå gått sju månader sedan det senaste beslutet fattades, och det har gått hela ett och ett halvt år sedan det första beslutet fattades.

Statsrådet säger att Konsumentverket arbetar med frågeställningen för att åstadkomma en förbättring av informationen. Det är bra, men det tar tid. Det skulle vara till stort stöd för konsumenterna och för våra konsumentvägledare, som ser missbruket ute i handeln, om konsumentministern här i dag klart kunde säga ifrån att lagen måste gälla och att man i skyltfönstren måste sätta ut priser, även om det, som någon affärsinnehavare har sagt, inte blir så vacker skyltning då och även om man inte har råd att ha dekoratörer för ändamålet. Det finns säkert praktiska möjligheter att lösa dessa problem till ett rimligt pris.

När det gäller dagligvarorna och prismärkningen ser det dystert ut. Det är t.o.m. så att de butiker som har haft bra prismärkning nu slutar med prismärkningen. I en undersökning som Konsument Göteborg gjort visar det sig att av 26 butiker har 20 slopat prislapparna. I Motala har 8 av 22 matvarubutiker slutat att prismärka varorna.

Lagen innehåller tre viktiga funktioner som skall tillgodoses, allt enligt Konkurrenskommittén. Den skall ge konsumenten information om vad varan kostar. Den skall göra det möjligt för konsumenten att försumma inköpen. Och den skall göra det möjligt för konsumenten att efterkontrollera inköpen.

Lagen tillåter också undantag från artikelprismärkningen. Konsumentverket har i sina föreskrifter på regeringens uppdrag tolkat lagen. Verket säger att prismärkning inte behöver ske om prisinformation en gör det möjligt för konsumenten att på ett enkelt sätt beräkna den sammanlagda kostnaden för sina inköp, t.ex. genom en prisfrågeterminal före utgångskassan, och om konsumenten på ett enkelt sätt också kan kontrollera att det pris som tas ut stämmer överens med prisangivelsen på varan. Här har Konsumentverket uppfattningen att konsumenten skall ha möjlighet att göra efterkontroll efter det att kassan har passerats.

Handeln däremot är av en helt annan uppfattning. Flera butiker anser att det räcker med en hyllkantsmärkning och en prisfrågeterminal, något som enligt min mening inte överensstämmer med lagen, eftersom någon efterkontroll inte blir möjlig.

Eftersom åsikterna är delade och eftersom Konsumentverket arbetar på regeringens uppdrag, vore det värdefullt om konsumentministern i dag ville ange sin åsikt på just denna punkt.

Anf. 50 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Fru talman! Under riksdagens s.k. lediga vecka hade jag möjlighet att i en av våra affärer hemma tillsammans med en kollega direkt utanför kassorna diskutera konsumentfrågor med kunderna. Jag vill inte påstå att intresset för oss riksdagsledamöter var särskilt stort. Juicen som vi serverade var betydligt intressantare. Men det blev trots allt litet diskussion om prisinformatio-

nen. Det berodde naturligtvis på att den inte var bra i butiken. Den var t.o.m. mycket dålig.

Jag talade med butiksföreståndaren om detta. Först var han helt oförstående. Men så småningom kröp det fram att han visste vilka regler som gällde men att han hade talat med sin chef om detta och fått beskedet att det inte var något att bry sig om. Regeringen var nämligen emot det beslut som riksdagen hade fattat, och det var viktigt att hålla på regeringens åsikt – riksdagen visste inte riktigt vad den hade gjort.

Butiksföreståndaren har gjort en riktig analys. Det ointresse som har visats från regeringens och konsumentministerns sida har fått handeln att tro att den kan bryta mot riksdagens beslut när det gäller prisinformationen.

Vi har nu ett läge där varje krona blir allt viktigare för de sämst ställda familjerna. Dessutom kan riktiga köpval vara helt avgörande även för dem som ännu inte har hamnat i de mest kritiska situationerna. En bra prisinformation skulle underlätta för alla de familjer som försöker att hålla näsan ovanför vattenytan.

Det sägs att konsumenterna kan efterfråga denna information. Men om man säger att handeln ännu inte har klarat av att lära sig hur informationen skall se ut, hur kan man då förvänta sig att konsumenterna skall ha dessa kunskaper? Vi i Sverige är ju så vana vid att man följer givna regler. Om handeln, och även delar av massmedia, påstår att informationen är tillräcklig, tar väl konsumenterna för givet att de ställda kraven uppfylls.

En välkänd konsumenttidning som är spridd i hela landet hade i somras som svar i sin frågespalt den information som utgick från den av regeringen framlagda propositionen, alltså den som riksdagen så småningom förkastade. Trots påpekanden har tidningen inte infört någon rättelse.

I en annan affär hade jag också en diskussion med innehavaren. Han hade den absoluta uppfattningen att det var regeringsförslaget som gällde, eftersom det enligt hans uppfattning är regeringen och ingen annan som fattar beslut. Han var helt oförstående till att han skulle behöva ändra sin prismärkning.

Att det är viktigt med signaler har vi talat om i andra frågor här i dag. Signaler från regeringen är viktiga. Min fråga till konsumentministern blir därför: Är ministern beredd att kraftfullt här och nu uttala att fattade beslut i Sveriges riksdag gäller och att det innebär att konsumentministern förväntar sig att de bestämmelser som gäller prismärkning med det snaraste kommer att uppfyllas?

Anf. 51 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Det har gjorts grundliga försök att informera handeln om den nya prisinformationslag som gäller fr.o.m. den 1 april i år. Oavsett vad man från handelns sida tycker om lagen gäller den fr.o.m. den 1 april i år. Jag hoppas verkligen att Inger Hestvik inte trodde att jag i dag skulle stå i denna talarstol och säga något annat.

Informationen har gjorts på olika sätt, dels av branschorganisationerna själva, som enligt uppgifter som jag har fått har haft en mycket omfattande informationsverksamhet, dels naturligtvis av Konsumentverket. Jag kan här visa ett exemplar av en broschyr som på ett lättfattligt sätt beskriver vad la-

gen innebär. Hittills har 20 000 exemplar av den distribuerats till näringsidkare. Även kommunernas konsumentvägledare arbetar med frågan. Men ett problem i sammanhanget är att det finns ca 15 000 näringsidkare som inte är anslutna till någon branschorganisation. Det är inte helt lätt att nå fram med informationen till dem.

Konsumentverket är regeringens instrument i arbetet med att se till att lagen efterlevs. Ännu så länge har det skett genom information och överläggningar med branschen i enlighet med den tradition som vi har i det här landet. Vi brukar göra på det sättet att Konsumentverket har överläggningar, bjuder in människor och informerar, osv.

Nästa steg är att aktualisera de sanktioner som lagstiftningen medger, dvs. att Marknadsdomstolen vid vite ålägger näringsidkare att lämna prisinformation. Enligt uppgift överväger Konsumentverket nu att föra ett fall till Marknadsdomstolen för att få en rättslig prövning och därmed kunna lägga mer kraft bakom sina ord.

När det gäller kravet på prislappar på dagligvaror i självbetjäningsbutiker medger, precis som Inger Hestvik säger, lagen enligt 11 § alternativ, under förutsättning att vissa villkor uppfylls. Det skall vara tekniskt säkerställt att priset på hyllkantsetiketten överensstämmer med priset i kassan. Nu håller man på vissa håll på att utarbeta system som skall göra det tekniskt möjligt att bevisa detta. I det s.k. Rotebrosystemet lägger man först in alla priser för en viss tid i en dator. Sedan tar man fram en lista ur den datorn, och med den listan går man runt i affären och skriver in priserna på hyllkanten. Därefter lägger man in priserna på hyllkanten i en minidator, som man kör ut en ny lista från. Därefter jämför man de båda listorna med varandra. Därmed skulle det vara säkerställt att det pris som står på hyllkanten också är det pris som man får betala i kassan. Detta är ännu inte riktigt utrett, men Konsumentverket följer noggrant dessa försök.

Vi är helt överens om att konsumenterna skall ha en bra prisinformation. Lagen anger tydligt hur denna skall se ut och vilka undantag som gäller. Detta har handeln att rätta sig efter. De lagar vi stiftar i riksdagen är till för att efterlevas.

Anf. 52 INGER HESTVIK (s):

Fru talman! Jag får verkligen tacka civilministern för klarläggandet att lagen gäller. Jag tror att det är just de orden som bör gå fram till handelns representanter, även till de kanske 15 000 som inte tillhör branschorganisationen.

Konsumentverket har gett ut en fin broschyr. Köpmannaförbundet har också gett ut en informationsbroschyr om den nya prisinformationslagen. Den broschyren har inte sänts ut till de olika affärsinnehavarna. Förbundet har upplyst om att broschyren finns att beställa för de affärsinnehavare som behöver mer information. Jag tycker att det är ett dåligt sätt att behandla sina medlemmar och därigenom utsätta dessa för kritik som de kanske hade velat slippa.

Nu finns det faktiskt många kundvänliga och fina affärsinnehavare, som vill följa lagen – det skall klart sägas ifrån. Men med tanke på det som hänt och händer vill jag fråga statsrådet: Tänker statsrådet ta kontakt med repre-

sentanter för handeln för att skaffa sig information om läget när det gäller tillämpningen av prisinformationslagen? Det är ändå så, att det förekommer brister ute i handeln. När nu ministern är välvilligt inställd i denna fråga, vore det bra om den inställningen kunde föras vidare utanför det här huset.

Det är mycket bra att det här nya systemet för prisinformation kommer till stånd. Det finns säkerligen flera tekniska lösningar. Vi har t.ex. den elektroniska hyllkantsmärkningen, som gör att priset i kassan och det som står på hyllkanten stämmer överens. Tillämpar man det systemet, så uppfyller man lagens krav. Men innan detta system har införts skall lagen om artikelprismärkning gälla. Jag hoppas att ministern delar den åsikten.

Anf. 53 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är gott och väl att Konsumentverket tänker föra ett ärende till Marknadsdomstolen för att få ett utslag där. Men alla är ju medvetna om att om Konsumentverket till Marknadsdomstolen skulle dra varenda affär som inte uppfyller prismärkningslagens krav, skulle varken konsumentombudsmannen eller Marknadsdomstolen kunna göra någonting annat under den närmaste tiden.

Jag skulle vilja föra fram ett förslag. Jag håller med civilministern om att det är viktigt att konsumenterna är väl informerade och vet vilka krav de kan ställa. Skulle inte departementet kunna ge Konsumentverket i uppdrag, och samtidigt skicka med de pengar som behövs, att under ett par veckor på TV:s anslagstavla berätta för konsumenterna vilka regler som gäller för prismärkningen? Kraven mot affärerna skulle då kanske bli så kraftiga, att man skulle vara tvungen att följa lagen

Anf. 54 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Svaret på den första frågan är att jag redan har dessa kontakter via Konsumentverket. Det är nästan alltid så det går till, att Konsumentverket har de direkta kontakterna med handeln, medan jag har kontakterna med Konsumentverket.

Jag tycker också att det är viktigt att betona att handelns företrädare i de allra flesta fall är laglydiga. I en sådan här debatt kan man lätt få känslan att alla försöker smita undan regler och lagar. Så är det ändå inte, även om det förekommer i en del fall.

Vi talade nyss om signaler som är viktiga. Om vi för ett eller några ärenden till Marknadsdomstolen och genom en rättslig prövning får svart på vitt vad som gäller, är det en mycket viktig signal till andra näringsidkare. Det är alltså inte meningen att alla skall behöva dras inför Marknadsdomstolen. Ett eller ett par fall kan ge en mycket viktig signal.

Jag kan inte stå här i riksdagen och tala om hur Konsumentverket skall bedriva sin upplysningsverksamhet. Inga-Britt Johansson har nu gett Konsumentverket ett tips, som säkerligen kommer att gå fram. Man får i Konsumentverket ta ställning till det förslaget, men jag kan inte stå här och ge uppmaningar till Konsumentverket. Jag vet att man på alla tänkbara sätt försöker att nå ut med information, inte minst genom de kommunala konsumentvägledarna, som just nu håller på att sammanställa listor bl.a. över prismärkningen i skyltfönstren. Konsumentverket avvaktar nu dessa listor.

Anf. 55 INGER HESTVIK (s):

Fru talman! Eftersom Inga-Britt Johansson inte har rätt till ytterligare inlägg, kan jag utnyttja mitt inlägg till att säga att det är pengar till information som saknas. Statsrådet borde kanske fundera över att i kommande budget begära medel för detta ändamål.

Anf. 56 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Fru talman! Det får jag ta ställning till om det kommer ett äskande härom. Vi ser ändå till budgeten i dess helhet, och i budgeten finns medel för Konsumentverkets upplysningsverksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1992/93:17 om regeringens planer för gymnasieskolan

Anf. 57 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Ingvar Johnsson har frågat mig om jag är beredd att dels undanröja oklarheter genom ett otvetydigt uttalande att regeringen avser fullfölja gymnasiereformen, dels garantera dem som börjat gymnasieskolan 1992 ett tredje utbildningsår.

Vid ett antal tillfällen har regeringen för riksdagen redovisat sin avsikt att fullfölja beslutet om gymnasieskolans reformering.

Det första tillfället var i regeringsförklaringen förra hösten.

Den andra gången var i budgetpropositionen. Regeringen föreslog visserligen att den höjning av sektorsbidraget som riksdagen beslutat om med anledning av gymnasieskolans reformering inte skulle genomföras 1992/93 men gav samtidigt det mycket klara beskedet att riksdagens beslut om gymnasieskolans och vuxenutbildningens reformering i övrigt låg fast. När Ingvar Johnsson i sin interpellation säger att regeringen i budgetpropositionen valde att försena gymnasiereformens genomförande ett år ger han således en felaktig beskrivning av förslaget i budgetpropositionen.

Det tredje tillfället jag vill referera till är propositionen om vissa gymnasie- och vuxenutbildningsfrågor m.m., som lades på riksdagens bord i slutet av mars 1992. Inte ens Ingvar Johnsson har kunnat påstå att denna proposition ger uttryck för annat än regeringens avsikt att fullfölja gymnasiereformen. Han citerar mig t.o.m: "Det är ingen tvekan om att denna reform kommer att höja utbildningens kvalitet."

Jag har även vid andra tillfällen gett samma budskap, i svar på frågor i riksdagen och i tal i många andra sammanhang.

Regeringen har vidare under våren 1992 fattat beslut om revidering av 1970 års läroplan för gymnasieskolan, om program mål och om kursplaner för kärnämnen för den reformerade gymnasieskolan, vilka skall tillämpas i år.

Jag kan med tillfredsställelse konstatera att ett sjuttiotal kommuner har startat utbildningar inom den nya gymnasieskolan i år och att ytterligare ett

stort antal kommuner planerar att starta nästa höst. Enligt uppgift kommer flertalet kommuner att starta hösten 1993.

När det gäller Ingvar Johnssons fråga om ett tredje utbildningsår för dem som börjat en tvåårig utbildning i gymnasieskolan hösten 1992 vill jag först påpeka att en majoritet av de elever som börjat gymnasieskolan i höst har börjat en treårig utbildning. Ett stort antal ungdomar har börjat en treårig utbildning i de sjuttiofem kommuner som startade utbildning inom den nya gymnasieskolan i höst. De studieförberedande utbildningarna är treåriga redan i den gamla gymnasieskolan. Detsamma gäller försöket med yrkesinriktade studievägar.

Regeringen har av arbetsmarknadsskäl gett arbetslösa ungdomar som gått ut en tvåårig utbildning 1990/91, 1991/92 eller går ut en sådan utbildning hösten 1992 möjlighet att få ytterligare ett års gymnasial utbildning. Enligt uppgifter från Skolverket genomförs och planeras nu sådan utbildning för ca 13 000 ungdomar. I den alldeles nyligen presenterade propositionen om åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin föreslår regeringen att AMS får medel för ytterligare 5 000 platser under våren 1993 i kompletterande utbildning i gymnasieskolan. Regeringen har även föreslagit att AMS får resurser för utbildning av arbetslösa i komvux och vid folkhögskolor. Jag vill betona att dessa utbildningar anordnas av arbetsmarknadsskäl. Jag kan naturligtvis inte nu göra någon bedömning av arbetsmarknadsläget och ett eventuellt behov av särskilda åtgärder hösten 1994, dvs. då de ungdomar lämnar gymnasieskolan som börjat en tvåårig utbildning hösten 1992.

Anf. 58 INGVAR JOHNSSON (s):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Den senaste tidens dramatiska besked på arbetsmarknaden kan vara en bra utgångspunkt för en diskussion om vår gymnasieskola. Det som har hänt förstärker argumenten för den nya gymnasieskolan. Skall vi klara förnyelsen av vårt näringsliv är det viktigt med en skola anpassad till framtidens krav; treårighet även för yrkesinriktade utbildningar och möjligheter för vuxna att bygga på sina kunskaper.

När företag läggs ned på en ort är det bra med en gymnasieskola som har gett breda kunskaper. Smala utbildningar ger sämre förutsättningar för jobb. När företag läggs ned är det bra att samhället har huvudansvaret för gymnasieutbildningen. Vad skulle en storsatsning på lärlingsutbildning ha lett till för ungdomar på orter där företagen läggs ned?

Insikten om ökade krav på kunskaper och flexibilitet låg bakom gymnasie-reformen, som stöddes av både LO och SAF. Det moderata gymnasiealternativet däremot hade ställt oss illa rustade inför dagens förändringar. Moderaternas skola har aldrig varit folkets, nu var den inte ens direktörernas, den var bara Moderaternas.

Gymnasieformen höjer kvaliteten mycket genom treårigheten. Den ger utrymme för bättre yrkeskunskap, mer språk och allmänkunskap. Den ger också allmän behörighet. Kvaliteten i gymnasieskolan ökar när vi får mer valfrihet för elever och lärare i en mindre detaljstyrd skola som ger breda kunskaper, som har en gemensam kärna och som i övrigt är kursutformad.

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Svar på interpellationer

Kvaliteten ökar i en gymnasieskola där eleverna inte hamnar i återvändsgränder.

De moderata reservationerna vid gymnasieskolans införande visar klart att Moderaterna har ändrat sig på nästan alla punkter. Det är bra. Men om Beatrice Ask så ofta som hon säger har talat väl om den nya gymnasieskolan och om hon har haft ambitionen att skapa entusiasm för reformen, har detta inte lyckats så bra. Har Beatrice Ask inte hört att hennes partivänner fortfarande ofta beklagar sig över att man fick vika sig för Centern? Beatrice Ask har nu ansvaret för beslutet att skjuta upp finansieringen av reformen. Det skapade osäkerhet om regeringens avsikter. Det gav fel signal.

Beatrice Ask hänvisar till regeringsförklaringen. Men hon kan väl ändå inte påstå att statsministern direkt lyfte fram gymnasiereformen. Inte har den treåriga yrkesutbildningen haft någon stor plats i det storvulna pratet om Europas bästa skola. Jag tycker faktiskt inte heller att Beatrice Ask själv har lyft fram gymnasiereformen särskilt starkt. Hon har låtit litet mer som biskop Brask, nödd och tvungen. Det har gett fel signal.

Dessutom har de kosmetiska förändringarna av reformen överdrivits. Man har satt på litet blå kamouflagefärg för att lugna Moderaterna. Jag menar att detta inte håller. Skall en sådan här viktig reform lyckas, måste de ansvariga driva på och entusiasmera. Det är bra att ministern nu uttalar sig klart, men det behövs mycket mer.

Statsrådet borde exempelvis lyfta fram att OECD berömmar det nytänkande Sverige visar med gymnasiereformen, liksom den positiva bedömningen av vuxenutbildningen. Satsningen på utbildning är det viktigaste verktyget när vi nu skall ta oss ur krisen.

Vi socialdemokrater anser att vi långsiktigt behöver ytterligare en årskurs också i vuxenutbildningen. Vi kräver därför att regeringen snarast lägger fram en plan för att höja utbildningsnivån och kompetensen i arbetslivet.

Den socialdemokratiska regeringen föreslog hösten 1991 att de som lämnar tvååriga gymnasielinjer skulle erbjudas ett tredje år. I opposition har vi drivit på för att samma erbjudande skall ges följande år. Regeringens beslut att skjuta upp finansieringen av reformen leder till att delar av ytterligare en årskurs bara får en tvåårig utbildning. En av mina frågor var därför om skolministern är beredd att utlova att även de som lämnar tvååriga linjer 1994 får ett tredje år.

När jag läste det avvisande svaret tänkte jag: Behagar statsrådet skämta? Här erbjuds ungdomar som börjar tvååriga utbildningar 1989, 1990 och 1991 ett tredje år av arbetsmarknadsskal. De som börjar gymnasieskolan 1993 gör det allmänt på treåriga linjer. Men just de som börjar 1992 får inga löften. De kan därför bli de enda under hela 1990-talet som bara får två års gymnasieutbildning. Jag tycker detta är helt orimligt.

I det läge som har uppstått är det heller inte rimligt att bara göra detta till en arbetsmarknadsfråga, som statsrådet gör i sitt svar. Jag vill därför följa upp frågan med att säga: Är inte svaret ett misstag? Tänker statsrådet ändå inte ompröva detta olyckliga uttalande?

Anf. 59 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Mycket av frågandet är ett slags recension av hur man lyckas eller inte lyckas. Det är sällan man får något beröm från oppositionen. Där-

emot tycker jag att jag i mitt svar har pekat ganska ordentligt på det faktum att jag vid många tillfällen har klarlagt att regeringen avser att fullfölja den reform som riksdagen har fattat beslut om.

Vi har också gjort en del justeringar, som jag dock icke vill beteckna som kosmetiska. Tvärtom tycker jag att vi har kommit ganska långt i arbetet med att åstadkomma ett förverkligande av den här reformen. För egen del har jag lagt tyngdpunkten på det arbete som måste göras avseende kursplaner m.m. och på fullföljandet av arbetet med den konkreta utbildningsverksamheten.

Jag tycker att det är bra att veta att kommunerna nu redovisar planer för läsåret 1993/94 som talar om att ungefär 90 % av kommunerna kommer att ordna något eller några program i den nya gymnasieskolan. Vi har inte, såvitt jag kan bedöma det, som konsekvens av att vi sköt på finansieringen ett år fått en senareläggning av den här reformen. Det är mitt intryck att kommunerna är mycket engagerade i att införa den.

Som en andra fråga tar Ingvar Johnsson upp dem som nu har valt en tvåårig utbildning och tycker att jag redan i dag borde säga att vi självklart skall åstadkomma ett tredje år.

Jag vill börja med att säga att även min företrädare lade fram en proposition som innebar att kommunerna, inom den givna tidsramen, skulle få införa den nya gymnasieskolan i den takt de själva fann möjlig och nödvändig.

Jag skulle vilja påpeka att om regeringen inte hade gjort de insatser den gjort, hade vi haft färre elever som gått i tre år.

Anledningen till att jag påpekar att det här är en utbildning som anordnas främst av arbetsmarknadsskäl är att man inte bara genom att haka på ett år kan åstadkomma en helhet. Det vet Ingvar Johnsson, som ju är kunnig på utbildningsområdet också. Det bästa är naturligtvis att gå det treåriga programmet från början. Det kan vara svårt att hitta ett innehåll som är perfekt och som är det eleven har önskat. Nu har vi gjort det, och fått bra resultat. Men jag tycker inte att det i dag finns anledning att säga att de som nu har valt en tvåårig utbildning med automatik skall gå ett tredje år. Det får vi pröva efter hand.

Det är klart att man kan diskutera historia och säga att det var fel att skjuta på beslutet om resurserna. Samtidigt vet vi i dag att våra resurser är begränsade. Jag tycker att den här reformen genomförs i en takt som är bra. Jag tycker också att den kvalitet som börjar uppnås i de olika utbildningsprogrammen är bra.

När det gäller reservationen och den debatt som fördes före beslutet vill jag säga att det gjordes betydelsefulla justeringar i utskottet. Det fanns en del synpunkter som jag fortfarande anser vara korrekta. Det är viktigt att stärka språkens ställning i gymnasieskolan. Det ingår i direktiven till läroplanskommitténs arbete.

Det finns anledning att ställa frågor kring en del detaljer i programmen. Jag skulle inte vilja påstå att gymnasieskolan så att säga är färdig bara därför att den är ny. Det kommer att krävas ganska mycket vidarearbete. Det sker i stor utsträckning också i kommunerna, som ju mer och mer närmar sig en verkligt kursutformad gymnasieskola.

Jag tycker att de svar jag har givit Ingvar Johnsson verkligen är svar på frågorna. De visar också vad som är rätt att göra i det här läget.

Anf. 60 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att Beatrice Ask nu uttalar sig positivt om gymnasiereformen. Men jag vidhåller att man inte har prioriterat att lyfta fram dessa frågor. Jämfört med vad som har sagts om t.ex. skolpeng och hur hårt man har prioriterat arbetet med och informationen om reformer som lett till överkompensation för fristående skolor, har gymnasieskolan fått en undanskymd plats när regeringen deklarerat vad den vill.

Så till frågan om förändringarna i förslaget om gymnasieskolan och vad Moderaterna stod för. Jag skall bara ta ett exempel. Vi Socialdemokrater införde en gymnasieskola som skulle vara kursutformad, innebära större lokalt inflytande och tre års skolgång för alla och ge allmän behörighet. I Moderaternas och Folkpartiets reservation sades då faktiskt att det var viktigt med tydliga utbildningsvägar, att den gemensamma kärnan skulle vara liten, att inte alla skulle gå i skolan i tre år, att man skulle ha smalare utbildningsvägar och att man inte skulle ha allmän behörighet. Det är en oerhört stor skillnad mellan detta och vad man säger nu. Jag tycker att det är bra att resultatet har blivit att Moderaterna i mycket fick vika sig när det gäller gymnasieskolan.

Sedan till detta med kosmetiska förändringar. De förändringar som genomfördes innebar att individuella program uppdelades i just individuella och specialutformade program och att företagen skulle bli huvudmän för yrkesdelen i lärlingsutbildningen. Dessutom föreslog Beatrice Ask av någon obegriplig anledning att man skulle riva upp beslutet om fasta kompletteringskurser. Det gick ju hela utskottet emot.

När det gäller det kompletterande året vill jag säga att det nu är en ny situation. Man tänkte sig ett successivt genomförande, men då förutsågs det väl inte att dessa satsningar i realiteten innebar att man under tre fyra år erbjöd alla möjligheter till ett kompletterande år. Sedan uppstod situationen att den årskull som började skolan 1992 var den enda som inte erbjöds detta. Den sveks egentligen av regeringen, som inte plockade fram finansiering till reformen. Det tycker jag är ganska orimligt.

På tal om läroplansdebatten vill jag säga att gymnasieskolan där har en ganska obemärkt roll. Jag tror att det är mycket viktigt att gymnasieskolan också lyfts fram i det sammanhanget.

Anf. 61 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Ingvar Johnsson återkommer till den debatt som fördes inför genomförandet av reformen. Vi har olika inställning i vissa principfrågor. Vi moderater tycker att det är väsentligt med tydliga utbildningsvägar. Vi står fortfarande för det. Det är också därför som jag säger att det arbete som vi nu lägger mest tyngd på är kursplanearbetet och uppföljningen av det utvecklingsarbete som sker ute i kommunerna när man förverkligar gymnasie-reformen.

Det är mer än kosmetiska förändringar som har gjorts i reformen. En sådan viktig förändring för eleverna är att man nu kan välja gren redan när

man väljer till den första årskursen på gymnasiet. Det var en tokighet i det beslut som Ingvar Johnsson var med om att fatta: Om man valde det estetiska programmet därför att man hade tänkt att bli t.ex. kammarmusiker, kunde man riskera att i årskurs 2 inte komma in på grenen musik utan hamna bland skulptörerna. Det blev naturligtvis litet tokigt. Om man redan från början känner att det är just musiker man vill bli är det viktigt att kunna fortsätta.

Vi har infört en del ganska viktiga förändringar, även om de kan tyckas vara små, men framför allt för eleverna är de viktiga. Vi har också tittat på lärlingsutbildningen, vilket är väsentligt.

Beträffande vidarearbetet med gymnasieskolan är det centralt att komma ihåg att även om den här reformen är bra, även om vi genomför den och försöker åstadkomma ett bra innehåll, så finns det bekymmer. Jag tycker det är tråkigt att Ingvar Johnsson inte på något sätt tar upp detta att vi faktiskt har problem. Det vet vi av den utvärdering som gjordes före beslutet, men det märker vi också under hand. Man kan tycka att de är små, men de finns där. Ett sådant bekymmer är att det nu förs en diskussion om huruvida den allmänna behörigheten är tillräcklig för att man skall klara studier på högskolan.

Vi vet inte heller särskilt mycket ännu om hur den nya gymnasieskolan fungerar när det gäller elevernas val. Men det finns signaler som tyder på att många avstår från att välja ett studieförberedande program, trots att de egentligen är intresserade av att läsa vidare på högskolan. Möjligen är det signaler som vi bör fundera över. En del har kanske trott att man kan både klara högskolestudier och få en yrkesutbildning genom att välja ett visst program. Det är inte riktigt så i verkligheten.

Den här reformen är bra. Jag talar alltid om den i mina allmänna anföranden – det kan jag tala om för Ingvar Johnsson. Dess värre är medierna kanske mer intresserade av förändringar som ännu inte är beslutade än av dem som vi håller på att genomföra. Det är dock någonting som jag inte råder över men som jag försöker att hantera.

Sedan några ord om dem som går tvåårig utbildning i dag. Självfallet kan man inte begära att jag i dag skall säga att vi av arbetsmarknadspolitiska skäl kommer att göra de och de insatserna. Men det finns anledning att fundera över det. Det har blivit så att den här årskullen är den enda som inte erbjuds ett tredje år. Även om det blivit så, är jag i dag inte beredd att företa någon förändring, för man kan i alla fall hoppas att situationen på arbetsmarknaden skall bli något bättre. Det finns inom utbildningssystemet faktiskt ganska många kompletteringsvägar utöver dem som erbjuds via ett tredje gymnasieår. Låt oss fundera på frågan framdeles.

Anf. 62 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Alla reformer måste naturligtvis kompletteras. Vid beslut om stora reformer händer det att resonemangen inte håller på någon punkt. Det är en sak.

En annan sak är att man tar fram ganska små sådana exempel för att ge intryck av att man inte har anslutit sig till reformen. Det är vad jag har kritiserat och fortfarande kritiserar.

När det gäller på vilket sätt regeringen lyfter fram gymnasiereformen har jag läst alla pressmeddelanden från Utbildningsdepartementet. Dessutom läser jag också i tidningar vad Carl Bildt och Beatrice Ask säger om skolan. Jag vill påstå att den här frågan inte är den som man har valt att göra till den mest centrala i sin information. Förstår inte statsrådet att det ger ett intryck av att de frågor som man mer spetsar till i sin argumentering är viktigare än frågan om gymnasiereformen?

Det var bra att statsrådet tog upp detta med behörigheten. Jag har med oro noterat den tveksamhet som statsrådet har visat. Det här är en viktig fråga för den enskilde och faktiskt också för näringslivet. Om vi till svensk industri inte bara skall få sådana elever som väljer att i tredje eller fjärde hand söka sig till industriinriktade linjer är det viktigt att eleverna inte upplever dessa linjer som återvändsgränder. Det är viktigt att eleverna känner att de kan söka sig till en utbildning som leder fram till ett yrkesarbete. Om man sedan senare i livet skulle vilja utbilda sig till mellaningenjör, har man inte gått in i en återvändsgränd, där det är alltför svårt att förverkliga det målet.

Jag tycker att Moderaterna ofta betraktar dessa frågor från en strikt akademisk utgångspunkt. Det är litet bekymmersamt, både för den enskilde och för näringslivet.

Jag har nu två gånger sagt att det inte är av arbetsmarknadsskäl som man skall erbjuda dem som påbörjade sin utbildning 1992 ett tredje år. Det har uppstått en helt ny situation. Kan inte statsrådet inse det? Den gör det orimligt för dessa ungdomar om de skulle hamna i det läget att de inte kan erbjudas ett tredje år – en möjlighet som tidigare har funnits och som kommer att finnas för de elever som kommer senare.

Vad tycker statsrådet att man i kommunerna skall säga till de elever och deras föräldrar som nu undrar varför precis de som påbörjat sin utbildning 1992 inte skall kunna erbjudas denna möjlighet? Varför skall de stå sämre rustade när det gäller utbildning inför kommande värv i arbetslivet?

Anf. 63 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Vi skulle ha behövt extra tid för att diskutera frågan om allmän behörighet.

Vad jag försökte säga, vad jag tycker och vad jag kommer att fortsätta att framhålla i år att det finns anledning att diskutera den här frågan. Jag håller helt med Ingvar Johnsson om att man skall ha ambitionen att inte låsa några vägar. Samtidigt är det väldigt viktigt att ingen elev känner sig lurad, därför att den allmänna behörigheten kanske inte räcker till för att han eller hon skall komma in på högskolan och klara av den. Det är viktigt att fundera över, i synnerhet som högskolorna kommer att få större möjligheter att själva välja hur de skall organisera sin antagning.

Varje avhopp från högskolan – de görs ofta av någon som inte kommer från ett icke studiemotiverat hem – är ett misslyckande. Man har gett eleven fel besked och fel signal, och det finns anledning att analysera detta. Jag vill inte att någon i onödan skall tro att högskolan kan ge mer än vad den faktiskt gör. Vi har fått Riksdagsrevisorernas rapport, där de tyvärr alarmerande påpekar att man inom högskolan och även inom näringslivet har en del synpunkter på gymnasieskolan. Man säger att gymnasisterna inte har tillräckliga

kunskaper för att klara av att uppfylla de krav som ställs i högskolan. Då finns det anledning att analysera den delen av den nya reformen, eftersom det är ett bekymmer. Det behöver inte innebära att man är emot reformen, tvärtom.

Det är naturligtvis väldigt viktigt att signalera att man för att klara en kvalificerad yrkesutbildning måste ha teoretisk bildning. Det är vad det handlar om. Man kan inte jobba i en industri utan att kunna språk. Vi försöker nu att skicka ut alla dessa signaler. Man får inte leda elever, som kanske redan från början har yrkesambitioner som kräver en högskoleutbildning, till en utbildning som ger för dåliga förkunskaper eller som ger sämre förkunskaper än vad de annars skulle ha haft. Jag är väldigt noga med att vägledning och information skall vara korrekta.

När det till sist gäller frågan om det tredje året har jag gett de svar som jag i dag kan ge. De flesta som har valt en tvåårig utbildning har också haft möjlighet att välja en treårig utbildningsväg. Alla inser inte värdet av att gå en längre utbildning eller känner att de vill göra det. Vi har inte vunnit alla med våra argument om behovet av den gedignare och längre utbildningen. Men, som sagt, de flesta har i alla fall haft vissa möjligheter.

Frågan om vilka arbetsmarknadspolitiska insatser regeringen skall göra får vi väl återkomma till när läget är mera klarlagt.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1992/93:24 om standardproven i skolorna

Anf. 64 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Eva Johansson har ställt en rad frågor till mig med anledning av årets standardprov i svenska, bl.a. om jag har medverkat eller kommer att medverka till befrielse från standardprov.

Enligt grundskoleförordningen skall standardprov användas i grundskolan i ämnena engelska, matematik och svenska som underlag för en anpassning av betygsnivån vid den enskilda skolan efter förhållandena i landet som helhet. Enligt Skolverkets föreskrifter är deltagande i proven obligatoriskt. Rektor kan dock besluta om befrielse för enskild elev, medan befrielse för större grupper beslutas av Skolverket.

Konstruktionen av standardprov och val av tema är och kommer framgent att vara en uppgift för Skolverket. Framtagande av prov går till så, att Skolverket uppdrar åt en expertgrupp – i detta fall Gruppen för svensksprov i Malmö – att konstruera och utvärdera ett prov. Provet skall utformas så, att det svarar mot kursplanens mål och innehåll. Provkonstruktion och utprovning sker i flera steg och med hjälp av lärare. Provet diskuteras i en referensgrupp med forskare och aktiva lärare innan provet slutligen får trycklov av Skolverket.

Temat för årets standardprov i svenska var kärlek, ett ämne som inspirerat och engagerat många elever. En del föräldrar, lärare och skolor har dock reagerat starkt mot innehåll och frågor. Några fristående skolor har också

meddelat att de har avstått från att genomföra provet. En offentlig skola har bytt ut vissa texter.

Sedan den 1 juli 1992 är fristående skolor som är godkända för fullgörande av skolplikt skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering av skolväsendet som genomförs av Statens skolverk. Denna uppföljning innefattar dock inte de här diskuterade proven med det syfte de har i dag. Med undantag för Lundsbergs skola föreligger inte någon skyldighet för fristående skolor att följa grundskoleförordningens bestämmelser om betyg och standardprov. De fristående skolorna har dock beretts möjlighet att rekvidrera och genomföra standardprov inom ramen för sin egen utvärdering.

Skolverket har meddelat att verket inför nästa år avser att se över sina rutiner för förhandsgranskning av standardprovet. Risken med ett ämne som engagerar vissa mycket starkt är att det kan stöta bort andra. Därmed kan ett prov av detta slag riskera att bli snarare en mätare på elevers frejdighet och känslomässiga mognad än ett mått på deras kunskaper i ämnet svenska.

Det är också viktigt att de texter som ingår i provet tillsammans ger en allsidig bild av det ämne som tas upp. Vi lever i ett samhälle som är på väg att bli mångkulturellt och med en allt större spännvidd av trosuppfattningar och etiska värderingar. Det är av allra största vikt att man kan vara säker på att standardprovet mäter just det som avses, oavsett skolans profilering eller elevernas uppfattningar i etiska och religiösa frågor. Mot den bakgrunden ser jag det som rimligt att Skolverket genom sitt trycklov godkänner provet innan det skickas ut. Jag har heller ingenting att erinra mot att Skolverket ser över rutinerna för förhandsgranskning. Däremot har inte Utbildningsdepartementet tagit och har inte för avsikt att ta några initiativ i denna fråga.

Eva Johansson frågar också om jag planerar förändra skolans officiella inställning till och undervisning om homosexualitet. Svaret på den frågan är nej. Jag har i våras här i riksdagen understrukt vikten av att alla elever skall ha rätt till sexual- och samlevnadsundervisning. Enligt läroplanen för grundskolan skall eleverna undervisas om samlevnadsfrågor och sexualfrågor. Ett av målen med en sådan undervisning är att ge eleverna kunskaper om och förståelse för de lagar och normsystem som vårt samhälle vilar på och förmedla grundläggande värden som förståelse och tolerans.

Läroplanskommittén har föreslagit att delar av de nuvarande samhällsorienterande ämnena som bl.a. berör relationer, könsroller, sex och samlevnad förs in i ett särskilt ämne som betecknas som barn- och ungdomskunskap. Syftet är att genom kunskaper om barns och ungdomars utveckling stärka elevens identitet och underlätta tonåringens integration i vuxenlivet. Efter att ha tagit del av remissinstansernas syn på Läroplanskommitténs förslag kommer regeringen att förelägga riksdagen sina förslag i fråga om en ny läroplan för grundskolan.

Anf. 65 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill först tacka skolministern för ett i stora delar rakt och bra svar på mina frågor. Skolministern efterlyste ju beröm, vilket jag också tycker att bra svar skall ha. Dåliga svar skall inte ha några lovord.

Bakgrunden till den här interpellationen är medieuppgifter om att Utbildningsdepartementet har agerat i fråga om årets standardprov med anledning

av att provets tema var kärlek och att sådana frågor som homosexualitet och abort berördes.

Jag är glad över att uppgifterna i massmedierna för en tid sedan om att skolministerns statssekreterare skulle ha medgivit skolor att ställa sig utanför det aktuella provet, är felaktiga.

Jag hoppas också att skolministern i dag kan säga att man på Utbildningsdepartementet inte har uppfattningen att standardprovets uppläggning var ett misstag. Jag tycker att svaret kan tolkas så, och här skulle jag vilja ha en bekräftelse. Annars måste jag be skolministern att svara på min fjärde fråga, som gäller i vilket avseende departementet anser att provet är ett misstag.

Jag är också glad över att skolministern så klart säger ifrån att departementet inte kommer att blanda sig i utformningen av det utvärderingsinstrument som standardproven är. Jag anser att den uppgiften skall vara en angelägenhet för Skolverket och för de professionella krafter man där väljer att ta till sin hjälp. Det är definitivt ingen uppgift för vare sig departementsledningen eller andra politiker.

Självfallet har jag heller inget emot att Skolverket ser över sitt arbete i detta avseende. Det är bra. Men det skall initieras av Skolverket och inte av departementet. Risker finns annars att vi får ett slags politisk styrning av den utvärdering som bl.a. skall visa effekterna av de politiska beslut som vi fattar. Jag tror att det allvarligt skulle minska tilltron till utvärderingen. Det utgår jag ifrån att vi är ense om.

Om man av skolministerns svar skall läsa ut uppfattningen att alla ämnen som engagerar eleverna – känslomässigt eller på annat sätt – skall undvikas, tycker jag att det är ett felaktigt och framför allt onödigt påpekande.

Det finns ingen anledning att tro att aktuella och engagerande teman skulle mäta svenskkunskaperna sämre än intetsägande och ointressanta ämnen.

Det finns inte heller något som säger att skolan över huvud taget skall undvika att ta upp kontroversiella frågor. Dessa är en del av vår vardag, och många unga människor önskar också att dessa blir synliga i skolarbetet. Hur skall de annars kunna förstå och lära sig att värdera?

Jag vill understryka att detta inte är detsamma som att skolan tar ställning och pådyvlar eleverna färdiga åsikter. Ställningstagandet skall vara vars och ens. Men vad eleverna behöver är de vuxnas stöd för att förstå konflikter och känslomässigt mycket svåra frågor.

Jag är också glad över skolministerns raka besked att det inte är aktuellt med någon förändring i skolans inställning till och undervisning om homosexualitet.

Denna fråga har fått stor aktualitet inte bara genom reaktionen på det här standardprovet, utan också genom att ett av regeringspartierna, kds, mycket kraftigt har markerat att man har en annan och mer avståndstagande inställning än vad riksdagspartierna i övrigt har.

Kds har ju tillåtits att spela en ganska stor roll i andra frågor av liknande karaktär. Jag tänker då i första hand på att den aktuella debatten, som handlar om att det som vi annars är överens om – bra etik och moral för skolan – etiketteras som kristet.

Jag var rädd för att de påstådda uttalandena från departementet var ett

prov på ännu ett exempel på kompromissande för att hålla kds kvar på vägen. Det gläder mig att det svar som skolministern gav så entydigt visar att man inte är beredd att vrida klockan tillbaka i det avseendet.

Anf. 66 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Eva Johansson och jag har samma uppfattning om rutinerna för framtagande och utvärdering av standardproven. De besked jag har lämnat i svaret gäller givetvis. När det gäller ämnesvalet skall man naturligtvis inte tolka mitt svar som att det nu gäller för Skolverket att vara gräsligt tråkigt för att skolministern skall bli nöjd.

Det är viktigt att eleverna när de skall uttrycka sig skriftligt kan känna ett engagemang. Annars blir det svårt att skriva. Däremot finns det ämnesområden som är känsliga, inte minst med tanke på invandrare och andra grupper. Allsidighet är ett bra ord som används i läroplanen. Allsidigheten är viktig när man tar upp sådana områden som kan vara känsliga. Jag vill nämligen att alla skall kunna känna att detta med standardprov är någonting bra.

Beträffande val av ämne kan jag konstatera att man på gymnasiet har valt att ge eleverna ämnen som handlat om rasism. Det är också ett kontroversiellt och engagerande tema. Även här gäller det att belysa vilka olika uppfattningar som finns. Först då får eleverna ett ordentligt underlag att arbeta med.

Utan tvivel har detta standarprov skapat mycket diskussion och debatt. De intrycken har kanske också lett till att Skolverket har funderat över riktigheten. Jag utgår dock ifrån att de som utarbetat provet också funderat i dessa banor, och att man alltid förutser vilka reaktioner man kan möta. Det allvarliga hade ju varit om effekten hade blivit att flera skolor hade märkt att elever eller föräldrar hade känt misstro mot att provet genomfördes, för då hade vi inte uppnått önskat resultat. Men, som sagt, standardproven skall vara engagerande och allsidiga.

Anf. 67 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten så mycket till. Jag har i skolministerns svar noterat att det är föräldrar, lärare och skolor som har reagerat på innehållet och frågorna i standardprovet. Eleverna finns dock inte med. Jag tror att det kan bero på att eleverna har tyckt att det har varit ett bra prov, som har engagerat och intresserat dem, medan det är andra som har reagerat. Skolan är ju ändå till för eleverna.

Innehållet i sådana här prov liksom innehållet i skolan över huvud taget är viktigt. Jag vill också än en gång understryka hur viktigt det är att skolan förmår att ge elever möjligheter att i skolarbetet möta sådana frågor som är viktiga för ungdomar. Jag tror precis som skolministern att ett förstärkt, nytt ämne som barn- och ungdomskunskap, som nu föreslås i Läroplanskommittén, kan vara en bra hjälp för många elever som är i den ålder då många frågor ställs inför vuxenlivet med funderingar över identifieringen.

Herr talman! Jag tror att vi är överens om detta, vilket jag tycker är bra, så att vi kan sopa undan alla de frågetecken som mediedebatten gav upphov till.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 68 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Maj-Lis Löow har frågat mig om vad regeringen gör för att slå vakt om invandrabarnens rätt till hemspråksundervisning.

Låt mig först konstatera att rätt till hemspråksundervisning har elever vars vårdnadshavare har ett annat modersmål – hemspråk – än svenska, och som använder detta i det dagliga umgänget med eleven. Eleven förutsätts ha grundläggande kunskaper i hemspråket samt ha uttryckt önskemål om sådan undervisning. I läroplanen finns, som för andra ämnen i skolan, en kursplan för ämnet.

I vissa fall har kommunerna rätt att avstå från anordnandet av sådan undervisning. Om lämplig lärare inte finns att tillgå, eller om antalet elever i en undervisningsgrupp är mindre än fem, behöver inte kommunerna ordna sådan undervisning.

Denna begränsning av kommunernas skyldighet, som infördes av den tidigare regeringen inför läsåret 1991/92, syftar till att underlätta för kommunerna att organisera undervisningen på ett effektivare sätt. Det förändrade statsbidraget till kommunerna, det s.k. sektorsbidraget, innebar också ett incitament för kommunerna att se över resursanvändningen.

Med hjälp av offentlig statistik är det i dag bara möjligt att överblicka ett års verksamhet med den relativt stora frihet för kommunerna att självständigt besluta om hur resurserna skall användas. Under föregående läsår genomfördes också några olika försök att följa upp resp. utvärdera verksamheten. Bl.a. genomförde Kommunförbundet en enkätundersökning som rapporterades vid några konferenser i våras. Inom Utbildningsdepartementet arbetade en referensgrupp bestående av representanter från några invandrarorganisationer. Gruppens slutrapport beräknas vara färdig inom kort. Skolverket har genomfört en granskning av tio kommuner som, enligt vad jag erfarit, snart kommer att redovisas.

Vi kan mot bakgrund av dessa rapporter konstatera att många kommuner gjort betydande effektiviseringar av hemspråksundervisningen. Samtidigt har detta inneburit att ett proportionellt sett något större antal elever än under läsåret 1991/1992 inte får någon undervisning. Då Kommunförbundets enkät visar att gruppstorleken inom hemspråksundervisningen fortfarande våren 1992 var mycket liten, i genomsnitt ca 3,5 elever per grupp, är det rimligt att anta att det fortsatt finns möjligheter att ytterligare rationalisera verksamheten.

Tyvärr har vi också fått en del rapporter som tyder på att det ibland saknas kännedom om elevernas rättigheter och värdet av hemspråksundervisning. Jag vill därför utnyttja detta tillfälle att understryka att elever som uppfyller grundskoleförordningens krav har rätt till hemspråksundervisning. Det är en viktig uppgift för kommunerna både att upplysa elever och föräldrar om detta och att anordna sådan undervisning på ett för eleven ändamålsenligt sätt.

Med hänvisning till att de nuvarande reglerna bara gällt under kort tid och till de diskussioner om hemspråksundervisningen som Läroplanskommitténs

Svar på interpellationer

förslag ger upphov till avser jag inte att nu ta initiativ till några särskilda åtgärder.

Anf. 69 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag vill tacka skolministern för svaret. Även om det är ett ganska tekniskt svar, noterar jag med tacksamhet att statsrådet förstått huvudsyftet med min fråga, nämligen att vi skall understryka rätten till hemspråksundervisning. Tyvärr är det nog så att många kommunalpolitiker inte vet att invandrarbarnen skall ha den rätten, eller också tror man att värdet av hemspråksundervisning har omprövats på senare tid. Det finns flera orsaker till denna missuppfattning.

Den översyn som RRV och SÖ gjorde ledde till att den socialdemokratiska regeringen och riksdagen i full enighet ansåg att verksamheten behövde effektiviseras. Detta utnyttjades av vissa och missförstods av andra. Bl.a. spreds föreställningen om att vi i det här huset, som man sade, offrade invandrarbarnen för att spara pengar. I sin iver att slå vakt om reformen bidrog invandrarorganisationerna och hemspråkslärarna själva till denna missuppfattning genom att hävda detta. Då trodde andra att det var så: I riksdagen bedöms hemspråksundervisningen inte vara så viktig.

En annan uppfattning som också kan ha bidragit är att forskningens uppbackning av hemspråksundervisningens betydelse har svängt. Forskningen har inriktats på att mäta i vad mån hemspråksundervisningen stärker eleverna när det gäller att klara andra ämnen i skolan.

Hur det än är med den saken, börjar vi nu lägga en annan aspekt på detta, nämligen den rent samhälleliga nyttan av att för framtiden ha ett stort antal tvåspråkiga vuxna i en alltmer internationaliserad värld och ett alltmer mångkulturellt Sverige.

Vi har nu ett parti som öppet bekämpar hemspråksundervisningen och som, på ett helt orimligt sätt, har ställt den här reformens kostnader mot andra kostnader, såsom äldreomsorgens etc. De har delvis lyckats i ett avseende, nämligen med att spräcka den parlamentariska enigheten i denna fråga. Det finns tyvärr de som tar intryck av sådant. Då får vi andra höja rösten.

Jag har med stort intresse läst ett referat av vad docent Åke Wiberg vid Centrum för tvåspråkighet sade på utbildningsmässan, nämligen bl.a. att man nu kan konstatera att det finns otvetydiga forskningsresultat som visar att för just de barn som kommer hit i skolåldern är hemspråksundervisningen mycket viktig för den allmänna inläringen. Men jag kan också konstatera att han sade att det är bra ur pedagogisk synpunkt att det har blivit större barngrupper i hemspråksundervisningen. Det känns ju bra att få veta att den effektivisering som regering och riksdag krävde på det här området också tvingade fram positiva pedagogiska effekter.

När det gäller kvantiteten i dag är resultatet av Kommunförbundets undersökning inte alarmerande – än så länge. Man säger att för 67 % av tidigare resurser, klarar man nu att ge 92 % av tidigare antal barn hemspråksundervisning. Men det finns ju ingen anledning att slå sig till ro med det. Det antyds också i skolministerns svar. Det får inte bli så att myten om att hem-

språksundervisningen inte är viktig blir något slags självuppfyllande profetia.

Avslutningsvis hoppas jag att regeringen, framför allt skolministern och invandrarministern, utnyttjar varje tillfälle att ta upp denna fråga med kommunalpolitikerna. Det finns ju ganska många sådana tillfällen utan att man i ett interpellationssvar behöver säga att man skall vidta särskilda åtgärder. Som statsråd har man ju många tillfällen att tala med kommunalpolitiker i olika sammanhang. Jag hoppas att man då inte bara tar upp rätten till hemspråksundervisning – att man är nödd och tvungen, som Ingvar Johnsson talade om förut – utan att man talar om värdet med hemspråksundervisningen som sådan.

Anf. 70 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Det är nu över ett år sedan vi i Ny demokrati talade klarspråk när det gällde resultatet av hemspråksundervisningen och hur den såg ut i verkligheten. Vi i Ny demokrati vågade röra om i grytan och här i riksdagen tala om vad en majoritet i skolorna tyckte. Jag är övertygad om att vi har och hade stort stöd från medborgarna för att vi vågade lyfta fram en bland etablerade politiker känslig fråga.

Jag fick själv omfattande erfarenhet av detta i min hemkommun under valrörelsen. Det var en massiv kampanj för att smutskasta Ny demokrati; särintressena gjorde allt för att skrämja oss till tystnad. Men vi i Ny demokrati är övertygade om att vi argumenterade med väl underbyggda fakta. Jag frågade själv invandrare hur de ville göra hemspråksundervisningen bättre och billigare. Ny demokratis klara politiska linje bygger på de svar som invandrarna givit.

Våra förslag när det gällde att slopa slöseriet i den traditionella hemspråksundervisningen och låta föreningar sköta den framfördes till skolministern när Ny demokrati började sin verksamhet här och började driva de här frågorna med utgångspunkt i verkligheten.

Herr talman! Särintressen i form av mer eller mindre seriösa s.k. experter har alltför länge fått styra det politiska etablissemangets uppfattning. Sunt förnuft och information om hur verkligheten ser ut har inte fått tillräcklig plats i debatten.

Tack vare att Ny demokrati kommit in i riksdagen har känsliga problem lyfts fram till debatt – jag betonar orden tack vare.

Slöseriet i hemspråksundervisningen bidrar detta år till att det svenska budgetunderskottet är minst 800 miljoner kronor större än nödvändigt. Tidigare räknade vi med ännu större belopp, men effektiviseringen startade ju efter den kampanj vi förde. Slöseriet kan också ha bidragit till att skollokalerna inte har underhållits utan i stället fått förfalla. Kommunerna har tvingats av lagar som gäller hemspråksundervisningen att bibehålla ett slöseri i verksamheten. Först efter det att Ny demokrati, Riksrevisionsverket och Riksdagens revisorer kraftigt kritiserade slöseriet i hemspråksundervisningen verkar Utbildningsdepartementet ha undersökt hur verksamheten ser ut i verkligheten.

Jag vill i detta sammanhang kraftigt kritisera att den förra socialdemokratiska regeringen inte granskade hemspråksundervisningen. Det kan inte ha

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Svar på interpellationer

varit okänt att den usla effektivitet i hemspråksundervisningen som nu har kommit i dagen har förelegat i flera år.

Herr talman! Vi i Ny demokrati blir inte heller imponerade av den förbättring som regeringens förändringar för att uppnå bättre effektivitet har medfört. Maj-Lis Löw eller skolministern nämnde att det gick i medeltal 3,5 elever på varje lärare på högstadiet. 3,5 elever delar på en lärare i Sverige, som nu genomgår en ekonomisk kris! Jag tycker att det här talar för sig självt. Vi hade som mål att det skulle vara fem elever i klasserna. Målet har alltså inte uppnåtts.

Undervisningen i svenska som andra språk upplevs dessutom av kommunernas undervisningsansvariga som viktigare än hemspråksundervisningen. Den kommer långt ner i prioritet i den undersökning Kommunförbundet har genomfört. Det är 279 kommuner, dvs. verkligheten, som har svarat på enkäten. Då är det dags att reagera.

Anf. 71 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att delta i debatten. Jag tycker att interpellationen är viktig, och jag tycker att det svar skolministern har givit ger vid handen att hon tycker detsamma. Det var när Claus Zaar blandade sig i debatten som jag beslöt att jag ändå måste säga något.

Claus Zaar framställer sig själv som det sunda förnuftet i debatten om hemspråksundervisningen och invandrabarns uppväxt. Han säger att han har väl underbyggda fakta och att han tack vare dem har vågat sig på att röra om i grytan. Det är då underförstått att han är den som vågar säga att invandrabarn med ett annat språk än svenska inte skall få sitt språk erkänt. Skolan skall inte låtsas om att de barnen har ett annat hemspråk än svenska, och skolan skall inte bry sig om att de har haft andra uppväxtförhållanden och erfarenheter än de barn som har vuxit upp i Sverige.

Det skulle vara ett dåligt sätt att handskas med dessa barn, och det kräver inget mod, Claus Zaar, utan ointresse och okunskaper. Däremot kräver det kanske en del mod att ställa upp för invandrabarnens intressen, och det kräver också ett visst mod att hävda att vi är beredda att satsa både resurser och intresse för att dessa barn skall få en så hygglig uppväxt som möjligt här i Sverige.

Det finns många experter, och det finns skäl att lyssna noga på dem som kan dessa frågor. Efter att ha lyssnat på Claus Zaar i dag och i debatten i går, som också berörde hemspråksundervisningen, räknar jag definitivt inte honom till experterna. Både hans historieskrivning och beskrivningen av vad hemspråksundervisningen egentligen är för något vittnar om att han dåligt har tagit till vara de möjligheter han har givits att studera denna fråga.

Anf. 72 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det problem vi har brottats med är att invandrarundervisningen fick dåligt rykte därför att organisationen under lång tid var dålig. Det var inte Ny demokratis inträde i riksdagen som var anledningen till att man tog itu med detta. Det gjordes långt tidigare. De viktigaste besluten, som har lett till en uppstramning, fattades faktiskt innan Ny demokrati kom till denna församling.

Trots detta finns det i dag en organisation som kanske inte överallt uppfyller önskemålen. Men man måste faktiskt ge kommunerna mer än ett år på sig för att kunna skapa en riktig organisation. Vidare måste man veta vad hemspråksundervisningen är för något. Det säger något om varför det inte är fem elever i varje grupp. En del av resurserna går till hemspråksundervisning, dvs. ren undervisning i modersmålet. En annan stor del av resurserna går till studiehandledning.

Om det kommer en turkisk elev till årskurs fem, går det inte att börja undervisa på svenska i alla ämnen. Då kan inte den eleven följa med. För att inte eleven skall tappa allt under resans gång, måste eleven få studiehandledning i hemspråket. Ibland finns det en turkisk elev, eller någon annan elev, i en klass med inte så många elever. Men eleven måste ändå få studiehandledning för att kunna tillgodogöra sig de kunskaper som krävs. Det är viktigt att ha detta klart för sig när man diskuterar organisationen och vad den syftar till.

Jag tycker att det är viktigt att våra invandrarelever också får goda kunskaper i matematik, fysik, historia osv. Då krävs det faktiskt många gånger studiehandledning.

Jag delar Maj-Lis Lööws uppfattning, att även om forskarna har litet olika uppfattningar om hemspråkets betydelse och vad som är viktigast med den typen av undervisning, är det en otvetydig sanning att ett litet land som Sverige skall investera i språkkunskaper. Därför måste huvudarbetet inriktas på att åstadkomma hög kvalitet i undervisningen och se till att elever som har rätt till den och har goda förutsättningar för att lära sig språk som av oss svenskar ibland upplevs som konstiga och svåra får den bästa chansen att göra det. Där finns det mycket kvar att göra.

Det är viktigt att föra en diskussion om hemspråksundervisning. Det är viktigt att se till att det blir en vettig organisation, och det är viktigt att ha en debatt med kvalitet. Diskussionen har förts länge. Precis som med många andra frågor har denna diskussion kanske inte märkts utanför riksdagen. Där får vi hjälpas åt. Men jag tycker illa om att man använder diskussionen om undervisningen i hemspråk och kostnaderna för invandrarundervisningen för andra syften.

Det sker nu ett seriöst arbete för att åstadkomma en bra och rimlig organisation. Jag tycker att frågan tas upp på ett intressant sätt i Läroplanskommitténs förslag. Här får det ske en diskussion, och här får olika vägar prövas. Det är sådant vi skall ägna oss åt, i stället för att säga att åldringar eller andra får lida därför att barnen får denna undervisning.

När man frågar rektorer och andra som är verksamma i skolan om vad som är viktigast, påpekar de det som är alldeles självklart, nämligen att det är väldigt viktigt med undervisning i svenska som andra språk. Barnen bor ju här. De har svenska kamrater, och de skall jobba här. Det är klart att de måste lära sig svenska.

Det finns i Kommunförbundets utvärdering en och annan signal som tål att fundera på. Det är alltså inte alla barn som är berättigade till undervisning i svenska som andra språk som får det, trots att den undervisningen är obligatorisk. Det tycker jag är allvarligt.

Anf. 73 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Jag tackar för de informationer som jag har fått här, dels av skolministern, dels av Anneli Johansson – Eva Johansson var det, ja. Det gäller att vara rätt underrättad.

På en betygsskala över hur man prioriterar saker och ting får hemspråksundervisningen knappt godkänt ute i kommunerna, i förhållande till undervisning i svenska som andra språk. Jag skulle vilja ha reda på, från de skickliga experternas undersökningar: Finns det andra länder där man bedriver hemspråksundervisning i den omfattning som vi gör här i Sverige nu? Det skulle vara intressant att höra om deras resultat har studerats.

Väl underbyggda fakta har kommit från arbetsmarknaden. Det framgår klart att invandrare som skall komma ut på arbetsmarknaden måste ha goda kunskaper i svenska. Det är ju detta som är grunden.

Vi har sagt att invandrarnas föreningar har möjlighet att undervisa i hemspråk. Det hör inte hemma i skolan att ta tid till detta. Sådan undervisning hör hemma i föreningarna, där man pratar om kulturen. Om det anses vara okunskap att hävda detta, så låt det kallas så, men det är fakta i verkligheten. I andra länder går det till på det viset, skulle jag föreställa mig.

Man säger ju att våra invandrare skall erbjudas lika möjlighet, med skyldigheter och rättigheter. Då måste de kunna svenska språket. Det är det vi skall prioritera. Hemspråket är icke prioriterat bland kommunernas ansvariga, skall inte heller vara det i framtiden. Hemspråksundervisningen i skolan skall vara en parentes.

Det är fråga om 85 hemspråk i dag. Det hörs ju vad det är man håller på med! Jag hoppas nu att hemspråksundervisningen kommer att strykas i budgeten.

Anf. 74 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag känner inget större behov av att debattera längre med statsrådet, för jag tror att vi är överens. Jag är glad att jag ställde interpellationen, så att vi har fått den här starka markeringen nu. Dessutom lade statsrådet ytterligare en dimension till varför hemspråksundervisningen är så viktig.

Sedan måste jag säga att jag är så himla trött på pratet från Ny demokrati om verkligheten. Jag undrar om inte alla tycker att det börjar bli ganska uttjat.

Under tre år som invandrarminister hade jag anledning att otaliga gånger vara ute och studera verkligheten i de svenska skolorna, precis med inriktning på att se hur invandrabarnen hade det i skolan. Ute i skolorna mötte jag aldrig påståendet att det inte skulle vara något värde med hemspråksundervisningen eller att kommunfolket som sysslade med de här frågorna skulle prioritera hemspråksundervisningen väldigt lågt. Jag förstår inte var Claus Zaar har fått sina uppgifter ifrån.

Tvärtom fick jag, från hemspråkslärarna men framför allt från de andra lärarna i skolan, ideligen veta hur oerhört betydelsefullt det var att eleverna fick undervisning i sitt hemspråk.

Oavsett om vi nu är bäst i världen på hemspråksundervisning eller inte, vilket jag inte vet om vi är, tycker jag inte att det finns någon anledning att

säga att vi skall förändra undervisningen därför att andra länder inte har hunnit lika långt. Däremot är jag övertygad om att de forskare som sysslar med detta, vid Centrum för tvåspråkighet vid Stockholms universitet, har utomordentligt rikt utbyte av relevanta fakta och forskningskunskaper från hela världen och också bygger in det i sina bedömningar. Då får man ändå fästa stor tilltro till vad de säger.

Slutligen vill jag bara säga att ger man sig in i den politiska leken, Claus Zaar, och man blir emotsagd, endera därför att man har dåliga kunskaper eller därför att andra tycker att man har dåliga åsikter, så betyder inte det att andra försöker skrämman en till tystnad. Man får faktiskt vara beredd att bli emotsagd och att argumentera för sina ställningstaganden.

Det är en konstig sak med Ny demokrati att ni hela tiden säger att det förhållandet att vi säger emot era s.k. sanningar skulle vara detsamma som att vi försöker skrämman er till tystnad.

Anf. 75 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det värsta är inte att glömma ett namn. Det är förlåtligt, Claus Zaar. Det värsta som en människa kan råka ut för är nog att inte bli sedd och inte bli erkänd. Det som Claus Zaar säger i sina inlägg är att skolan inte skall se och inte erkänna invandrabarnen, deras kultur och deras språk.

Claus Zaar frågar: Finns det några andra länder där det bedrivs hemspråksundervisning? Det kanske finns, men jag tror att väldigt många ute i världen är rätt avundsjuka på det svenska systemet och ser fördelarna med att ta till vara den kunskap som finns i invandrarbarnens språk. Jag vet att det har kommit delegation efter delegation hit och studerat det här. Det har pågått i ganska många år.

Sedan säger Claus Zaar att hemspråksundervisningen inte hör hemma i skolan utan att den skall förmedlas av föreningar, där de pratar om kulturen. Det där är för mig mycket märkligt. Jag har alltid trott att alla barn hör hemma i skolan, att alla barn är välkomna i skolan, att skolan är till för att alla barn skall ses och erkännas, som jag sade förut, och att utgångspunkten för skolans arbete är just barnens situation.

Då kan inte jag förstå någonting annat än att, precis som Claus Zaar säger, svenskundervisningen för invandrabarnen är utomordentligt viktig. Det är därför som en så stor del av stödet till invandrarelever också går ut på att lära svenska. Men invandrabarnen har också någonting med sig i bagaget. De har ett annat språk, som de pratar med familjen, ett språk som de pratar med en del av sina kamrater och andra bekanta. Därför måste naturligtvis skolans uppdrag också omfatta att ge stöd i fråga om de språkkunskaperna.

Alla de här eleverna kommer ju inte hit och har sitt hemspråk befast, utan många kommer som ganska små. Liksom alla svenska elever behöver skolans hjälp med att befästa sina svenskundervisningskunskaper, behöver invandrarelever hjälp med att befästa sina kunskaper i hemspråket.

Det här är elementärt. Det här är viktigt, och det är en viktig del av verkligheten. Jag önskar att Claus Zaar också skulle kunna se den.

Anf. 76 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det blir en något märklig debatt, får jag lov att säga.

Det finns hemspråksundervisning i en del andra länder. Några av våra nor-

diska grannar har hemspråksundervisning. Inte minst inom det nordiska samarbetet har vi sett det som angeläget att man får behålla sin svenska om man bor t.ex. på Island. Det är en viktig kulturfråga att människor känner att de har med sig sina rötter.

Det finns också en typ av hemspråksundervisning i vissa tyska delstater, och det förekommer även i Storbritannien. Det intressanta är att många länder, där det finns många invandrare, har funnit anledning att studera Sverige.

Även om man pekar på länder som har många invandrare och säger att där finns minsann ingen hemspråksundervisning i skolorna, är det två saker som vi kan konstatera. Den ena är att man i de länderna ibland har problem som vi är förskonade ifrån. Skälet till att man har undervisning i hemspråk och svenska som andra språk är ju vår vilja att invandrare i Sverige skall integreras i det svenska samhället och känna sig hemma. Då är det betydelsefullt att både ha sina egna rötter i form av språk och kultur och att lära känna det nya på ett sådant sätt att man kan ta det till sig.

Det är därför det heter svenska som andra språk, för invandrareleverna behöver ett annat sätt att lära sig språket på än vi svenskar. Så där kan man se att vi har gjort en del som är bra.

Sedan kan det sägas att svenskar som är utomlands och arbetar får ingen svenskundervisning – i Bryssel, i USA eller någon annanstans – och det är ju sant. Men för det första tjänar de svenskar bra som är utomlands på det sättet, och för det andra har dessa länder helt andra skattesystem. För det tredje vill jag säga, och det är centralt, att om man tittar på vad de här svenskarna gör, så finner man att det första de gör – och det sker även med skattemedel faktiskt – är att se till att barnen har en chans att behålla sitt modersmål. Det är alltså oerhört viktigt.

Sverige har försökt klara sin ekonomi och sin välfärd och delvis gjort det tack vare att vi har tagit till oss många invandrare. Då är det väl inte mer än rätt att vi försöker ge dem den chans att få något som vi själva tycker är så väsentligt och – det är viktigt – försöker organisera detta på ett för alla vettigt sätt, dvs. vi skall göra det utan onödiga kostnader och vi skall se till att undervisningen har sådan kvalitet att både individen och samhället har nytta av de kunskaper den ger.

Anf. 77 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Jag skall börja med Eva Johansson, som ville ha reda på litet om inställningen. Jag håller med: hemspråk är viktigt, men undervisningen måste bedrivas där invandrarna finner det naturligt. De finner det naturligt att det är i deras föreningar. Det är därför jag för fram den meningen. Jag för inte fram den därför att det skulle så att säga vara ett trick.

Jag fick också frågan varifrån jag hade tagit fakta. Jag har tagit dem från Kommunförbundet, som har gjort en undersökning daterad den 23 oktober. 279 kommuner hade svarat på en enkät: hemspråk fick 4,4 och svenska fick 6,5 på en 7-gradig skala. Det talar sitt tydliga språk.

Det här är ju fakta. Jag skall inte säga att det är fakta från ett visst ställe, för det ville ni inte höra, sade ni ju.

Invandrarnas kultur hör ihop med deras språk. Bästa platsen att undervisa

i hemspråk är i deras föreningsverksamhet. Det bästa är inte att det skall undervisas i 85 språk i vår skola, när vi inte har möjlighet att lära ut dem. Det viktigaste är svenska. Det är det språket de skall lära sig.

Man måste hitta en ny form för undervisningen, där man prioriterar svenskan. Skall invandrarna ha jobb, vilket de skall ha, krävs det kunskaper i svenska språket.

Detta har Arbetsmarknadsstyrelsens chef klart deklarerat tillsammans med Invandrarverkets chef i sin skrivelse till Birgit Friggebo. De har klart deklarerat vad det gäller. Jag förstår att det sedan tar tid att få igenom det här. Men jag är säker på att verkligheten kommer att springa i fatt oss ganska snabbt. Vi kan inte avsätta resurser till onödiga reformer. Vi måste börja prioritera. Det är hög tid att vi prioriterar svenska som andra språk. Prioriteten skall läggas på svenskundervisningen. Då får vi försöka finna nya former för hemspråksundervisningen. Vad jag kan se finns det ingen annan lösning.

Anf. 78 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att säga något mer, men jag måste ändå få ställa en fråga. Den får väl bli hängande i luften.

Kan man ändå inte förstå behovet av studiehandledning på hemspråket, även om man har den åsikt som Claus Zaar har? Det måste vara oerhört centralt att alla elever kan hänga med i den viktiga undervisning som ges i vår skola. Det är en mycket stor del av hemspråksresurserna som används för studiehandledning.

Hemspråksundervisningen konkurrerar inte med resten av undervisningen för den enskilde eleven. Det ges inte heller våldsamt mycket tid eller resurser till den enskilde invandrareleven. Det handlar om en eller två lektioner i veckan. I en majoritet av kommunerna sker åtminstone delar av undervisningen på eftermiddagen efter den vanliga undervisningen.

På fritiden investerar invandrarbarnen i språkkunskaper som vi har nytta av, förutsatt att vi är beredda att ge den här undervisningen hög kvalitet. Det tycker jag att vi skall göra.

Jag har också läst Kommunförbundets utredning. Den är mycket intressant och bra. Den ger en bild av hur det ser ut. Jag förstår inte varför man blir så förvånad över att de flesta som arbetar med detta tycker att det allra viktigaste är att dessa barn kan läsa svenska. Då kan de ju ta del av undervisningen, umgås med sina kamrater, lättare få jobb osv.

Jag tycker att hemspråksundervisningen har ganska hög placering på den sjugradiga skalan. Den visar att det finns en ganska stor insikt om att det är viktigt. Däremot ifrågasätter man – och det möter man i nästan varje kollegium – när kostnaderna är orimliga eller organisationen sådan att den här undervisningen blir besvärlig för eleven eller skolan genom att den kolliderar med andra lektioner och andra ämnen eller när den strular till tillvaron i skolan i största allmänhet. Vi håller på att rätta till det.

Kommunerna har under ett års tid arbetat med detta. De har kommit en bit på väg. Jag är övertygad om att vi kan komma vidare på den vägen. Det finns naturligtvis fortfarande behov av att spara resurser. Det skall aldrig

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Svar på interpellationer

ifrågasätts att detta är viktigt och nödvändigt i väldigt många fall för att vi skall nå ett bra resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1992/93:Jo6–Jo11 till jordbruksutskottet

12 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1992/93:82 Kapital för nya företag, m.m.
1992/93:N17 av Lars Stjernkvist m.fl. (s,m,kds)
1992/93:N18 av Maud Björnemalm m.fl. (s)
1992/93:N19 av Lars Hedfors m.fl. (s)
1992/93:N20 av Lennart Brunander m.fl. (c,s,m,fp,kds)
1992/93:N21 av Ulla Pettersson (s)
1992/93:N22 av Bengt-Ola Rytting m.fl. (s)
1992/93:N23 av Gunhild Bolander (c)
1992/93:N24 av Karin Starrin (c)
1992/93:N25 av Anders G Högmark och Jan-Olof Franzén (m)
1992/93:N26 av Sverre Palm m.fl. (s)
1992/93:N27 av Sven-Olof Petersson och Lars Petersson (c)
1992/93:N28 av Magnus Persson m.fl. (s)
1992/93:N29 av Birgitta Johansson m.fl. (s)
1992/93:N30 av Kaj Larsson m.fl. (s)
1992/93:N31 av Birger Andersson och Marianne Andersson (c)
1992/93:N32 av Nils-Olof Gustafsson m.fl. (s)
1992/93:N33 av Lars Werner m.fl. (v)
1992/93:N34 av Carl Olov Persson och Ulf Björklund (kds)
1992/93:N35 av Sten Söderberg (-)

med anledning av prop. 1992/93:95 Lag om paketresor
1992/93:L9 av Wiggo Komstedt (m)

med anledning av prop. 1992/93:119 Ändringar i livsmedelslagen (1971:511)
m.fl. lagar i anledning av EES-avtalet
1992/93:L10 av Maj-Lis Löw m.fl. (s)
1992/93:L11 av Annika Åhnberg (-)
1992/93:Jo12 av Jan Jennehag (v)

Konstitutionsutskottets betänkanden
1992/93:KU5 Författningsfrågor
1992/93:KU6 Valfrågor, m.m.

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Finansutskottets betänkanden
1992/93:FiU3 Kapital för tillväxt
1992/93:FiU4 Den nya budgetprocessen

Skatteutskottets betänkanden
1992/93:SkU1 Höjd skatt på tobaksvaror
1992/93:SkU6 Utlämnande av uppgifter från Tullverket till vissa myndigheter

Lagutskottets betänkande
1992/93:LU4 Inseminationsverksamheten i Sverige

Utrikesutskottets betänkanden
1992/93:UU2 Vissa frågor gällande Mellanöstern
1992/93:UU7 Eritrea

Kulturutskottets betänkanden
1992/93:KrU4 Bevarande av kulturmiljöer m.m.
1992/93:KrU5 Lokalfrågor
1992/93:KrU6 Skydd för ortnamn

Jordbruksutskottets betänkanden
1992/93:JoU1 Tillsyn enligt djurskyddslagen, m.m.
1992/93:JoU3 Naturvård
1992/93:JoU5 Vatten- och luftvård

Näringsutskottets betänkanden
1992/93:NU4 Ändring i kreditupplysningslagen
1992/93:NU5 Det svenska elsäkerhetsarbetet
1992/93:NU6 Allmänna pensionsfondens verksamhet år 1991

Bostadsutskottets betänkanden
1992/93:BoU1 Ändringar i fastighetsbildningslagen
1992/93:BoU2 Vissa renhållningsfrågor
1992/93:BoU3 Den regionala indelningen

13 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 19 november

1992/93:46 av Sten Andersson i Malmö (m) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om
narkotikakontrollen vid ett EG-medlemskap:

Undertecknad är en stark EG-anhängare men inser samtidigt att ett medlemskap inom vissa områden innebär nackdelar jämfört med nuvarande situation. Det område jag avser är svårigheten att bedriva en effektiv narkotikakontroll, och då avses närmast tullens möjligheter att ingripa mot narkotikasmuggling vid Sveriges gränser.

EG:s passfrihet och rörlighet över gränserna innebär att tullen inte längre spontant, som i dag, kan kontrollera en inresandes bagage eller fordon. Enligt vad jag uppfattat kan tullen framöver endast göra kontroller vid befogad misstanke till skillnad mot nu då allmänna stickprovskontroller alltid kan göras. Mellan de nordiska länderna har det länge varit passfrihet. Detta har fungerat utmärkt, och ändå har tullen kunnat göra stickprovskontroller. Det är dessutom ingen hemlighet att en stor del av vår "knarkimport" kommer från länder inom nuvarande EG.

Nu kan det sägas att EG effektivare kan bekämpa narkotika genom ett utökat internationellt polisiärt samarbete. Detta är dock ytterst tveksamt. Det har sedan länge funnits ett sådant samarbete, och resultatet vet vi dess värre. Det räcker med att gå ner till Sergels torg och bevittna de där förekommande mänskliga och sociala katastroferna. Enligt tillgänglig statistik är tullens narkotikabeslag vid våra gränser vida överstigande de som görs av polisen. Detta är lättförklarligt, att bekämpa den narkotikahandling som redan finns inne i landet är mycket svårare än att ha en effektiv gränskontroll.

Är statsrådet beredd att medverka inom EG så att tullens möjligheter att upptäcka narkotikasmuggling även efter ett svenskt EG-medlemskap inte försämras?

14 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 19 november

1992/93:211 av *Sylvia Lindgren* (s) till justitieministern om datalistor över skatteskulder:

Länsstyrelsen i Stockholm med landshövding Ulf Adelsohn i spetsen hävdar att oseriösa taxiägare klarar sig undan samhällets kontroll och åtgärder därför att Justitiedepartementet vägrar länsstyrelsen rätt att få ut datalistor från Riksskatteverket.

Tänker justitieministern vidta åtgärder så att länsstyrelsen får ta del av datalistor med skatterestantier?

1992/93:212 av *Nils T Svensson* (s) till näringsministern om Sveriges turistråds resedatabas:

I kulturutskottets betänkande om avvecklingen av Sveriges turistråd framhölls att "Turistdelegationen bör även ha befogenhet att anslå medel för

mera långsiktig kunskapsuppbyggnad i den mån den bedömer så erfordras inte bara för branschen utan även för myndighetsbehov. I detta uppdrag ingår att ombesörja erforderlig statistik ---".

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Vad avser statsrådet vidta för åtgärder så att den turist- och resedatabas som Sveriges turistråd byggt upp kan fortsätta sin verksamhet?

1992/93:213 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om postens organisationslösningar:

Posten genomför nu stora organisationsförändringar, det gäller bl.a. en ytterligare utredning och granskning av terminalorten i norra Sverige. Enligt de preliminära planerna skall Umeå bli terminalort för norra delen.

Det är ett förslag som verkar ytterst märkligt. Om Umeå blir terminalort kommer posten att flygas till och från Umeå. Varje dygn går minst fyra plan från Luleå och ett från Kiruna mellan kl. 18.00 och 21.00 måndag–fredag. Varje natt mellan kl. 02.00 och 05.00 går lika många tillbaka till Luleå och Kiruna. 45 % av den post som flygs från Norrbotten till Västerbotten skall flygas tillbaka till Norrbotten. Dessutom kommer den post som i dag transporteras med järnväg att överföras till landsvägstransporter.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Avser kommunikationsministern att vidta några åtgärder så att postens planer på terminaler och åtföljande transportlösningar stämmer överens med de beslut som riksdagen fattat om miljövänliga och samhällsekonomiska transporter?

1992/93:214 av *Lars Petersson* (c) till statsrådet Bo Lundgren om offentliganställdas möjlighet till egen verksamhet:

Offentlig verksamhet är inne i en intensiv förändringsfas. Nya driftsformer med t.ex. intäktsfinansiering i stället för bidrag provas inom kommuner och landsting. I detta sammanhang stimuleras anställda att t.ex. driva verksamhet genom entreprenad, kooperativ som entreprenör eller som enskild firma med förre arbetsgivaren som en av kunderna.

Den som väljer att pröva på egen verksamhet med sin arbetsgivares goda minne, t.ex. genom något års tjänstledighet, har på sina håll svårt att få skattemyndigheterna att acceptera denna nya roll.

När någon skall pröva på egen verksamhet skall det ske fullt ut med t.ex. egen inbetalning av olika sociala avgifter. Nuvarande skattelagstiftning lägger uppenbarligen hinder i vägen i detta avseende.

Jag vill därför fråga skatteministern:

Vilka förändringar i skattelagstiftningen är regeringen beredd att göra för att underlätta för offentliganställda att fullt ut driva egen verksamhet?

1992/93:215 av *Ian Wachtmeister* (nyd) till statsministern om illegal invandring från Ryssland m.m.:

Enligt en undersökning utförd av Universitetet i Rotterdam vill 20 miljo-

ner människor från det forna Sovjet emigrera till väst. Sverige hamnar på andra plats efter USA bland länder de vill slå sig ned i.

Nu har upplösningen i Ryssland gått så långt att man på åtta dagar för 100 amerikanska dollar kan köpa ett äkta ryskt pass. Svenska ambassaden i Moskva kan inte vägra utfärda visum till personer som köpt ryska pass. Allt som krävs är en inbjudan från en svensk privatperson. Sådana inbjudningar kan på enkelt sätt ordnas av flyktingsmugglare i Sverige. Med ett besöksvisum kan en person stanna i Sverige upp till 90 dagar för att sedan stanna illegalt i landet. Under tiden blir dessa personer för sin försörjning hänvisade till antingen svart arbete, kriminell verksamhet eller bådadera.

Flyktingar från Irak, Iran och Afrika berättar hur de betalat astronomiska summor i dollar till människosmugglare för att komma till Sverige via Ryssland eller Baltikum. Den dumma och oklara svenska flyktingpolitiken fortsätter att uppmuntra till organiserad människosmuggling. Med regeringens goda minne?

Denna fråga har mycket stor betydelse och spänner över flera departement. Därför ställs den till statsministern.

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att göra det möjligt att hantera en situation med omfattande illegal invandring från eller via Ryssland och Baltikum?

1992/93:216 av *Carl Fredrik Graf* (m) till statsrådet Bo Lundgren om reglerna om tulltillägg:

Frågan om tulltillägget behandlades senast av vårriksdagen, med anledning av SkU:s betänkande nr 17. Utskottet ansåg att det fanns skäl som motiverade en ny prövning av reglerna om tulltillägg. Detta blev även riksdagens beslut. Det skulle ankomma på regeringen att på nytt pröva frågan och där efter redovisa resultatet för riksdagen.

Vilka åtgärder har statsrådet vidtagit med anledning av riksdagens beslut?

1992/93:217 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till näringsministern om varvsstödet:

Kockums AB i Malmö har i samband med omstruktureringen inom Cityvarvet AB i Göteborg övertagit Öresundsvärvet i Landskrona. Enligt information skall det femprocentiga kontantstödet till civilt fartygsbygge i Sverige helt försvinna vid kommande årsskifte.

Inom EG har man däremot kommit överens om att varvsstöden skall vara helt avvecklade till år 1996. Våra konkurrenter inom EG och Nordeuropa har i dag högre subventioner än våra 5 %. I Norge, Danmark och västra Tyskland är varvssubventionerna runt 10 % och betydligt högre i östra Tyskland under där pågående varvsomstruktureringsfas.

Förvisso är subventioner på sikt av ondo. Men det kan ifrågasättas om svenska varv, framför allt i dagens arbetsmarknadsläge, skall ha sämre konkurrensförmåga än våra utländska konkurrenter.

Är statsrådet beredd att medverka till att svenska varvs subventioner avvecklas i samma takt som gäller inom Norden och EG?

Frågan om färjetrafikens utformning genom Stockholms skärgård har varit föremål för utredning. Bl.a. har förslaget om en ny led – Rödkobbsleden – åter aktualiserats. Med hänvisning till de stora miljövärden som står på spel önskar jag ställa följande fråga till statsrådet Thurdin:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att säkerställa att färjetrafiken genom Stockholms skärgård får bästa möjliga utformning från miljösynpunkt?

1992/93:219 av *Rolf L Nilson* (v) till socialministern om biståndet till handikappade:

I ett delbetänkande från handikapputredningen slogs fast det felaktiga i att handikappades ekonomi måste vara på socialbidragsnivå för att ett bistånd skall kunna utgå. Det gjordes också en klar distinktion mellan ekonomiskt bistånd som skyddsnät och annat bistånd för att handikappade skulle kunna ges möjligheter att delta i samhällets gemenskap och leva som andra. Hemhjälp, assistans, färdtjänst m.m. skall utgå oberoende av andra ekonomiska förhållanden. Den parlamentariskt sammansatta gruppen kom också med förslag till utformning av en lagparagraf i socialtjänstlagen som skulle reglera annat bistånd. En kraftig majoritet av remissinstanserna stödde utredningsförslaget.

Nu har några kommuner frångått de principer som bör gälla. Detta har t.ex. skett i Lindesberg, där man behovsprövar färdtjänsten. Liknande prövningar är aktuella i några andra kommuner.

Min fråga till socialministern är därför:

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att Handikapputredningens intentioner för bistånd skall följas i kommunerna?

1992/93:220 av *Thommy Ohlsson* (v) till kommunikationsministern om kravet på att SJ visar vinst:

SJ befinner sig i kris. Många anställda varslas om uppsägning, och verksamheter hotas av nedläggning.

En bidragande orsak till problemen är de vinstkrav som staten ställer på SJ. Ett rimligt krav är att minska vinstkraven under den pågående lågkonjunkturen.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Kommer kommunikationsministern att verka för att vinstkraven på SJ minskar under den pågående lågkonjunkturen?

1992/93:221 av *Thommy Ohlsson* (v) till kommunikationsministern om SJ:s persontrafik på sträckan Karlstad – Kil – Göteborg:

För någon månad sedan gjordes ett utspel från SJ om att persontrafiken sträckan Karlstad – Kil – Göteborg skulle läggas ned.

En eventuell nedläggning skulle få negativa konsekvenser för både Värmland och Dalsland. Bl.a. skulle Säffle och Åmål bli utan tågtrafik.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta med anledning av dessa planer?

1992/93:222 av *Lars Björkman* (m) till miljöministern om miljön och bilmotorer:

Ny svensk bilavgasförordning träder i kraft under 1993. Tre miljöklasser har inrättats för dieselmotorer på över 150 kW och fordons totalvikt över sju ton.

I dag finns svensktillverkade motorer som fyller kraven för miljöklass Mk 1, skattesats 0 kr.

Den nya förordningen, som går längre än vad som gäller inom EG, kräver dessutom att tillverkarna skall lämna en hållbarhetsgaranti som gäller åtta år framåt. Klarar tillverkaren inte detta tilläggskrav uttas en högsta miljöskatteavgift om 65 000 kr.

Denna regel kan leda till att presumtiva köpare, då inte miljöavgiften reduceras vid val av den ur miljösynpunkt bästa motorn, i stället väljer ett billigare alternativ. Förloraren blir då vår MILJÖ.

Vilka åtgärder är miljöministern beredd att medverka till för att stimulera inköp av de ur miljösynpunkt bästa motorerna?

1992/93:223 av *Margareta Israelsson* (s) till socialministern om informationen om FN:s barnkonvention:

I samband med den svenska ratificeringen av FN:s barnkonvention beslutade den dåvarande socialdemokratiska regeringen att införa stimulansmedel för informationsinsatser kring konventionen. Dessa uppgick till sammanlagt 30 miljoner kronor och utgick under tre år.

Nu är pengarna från allmänna arvsfonden slut. Den konvention som det tog diplomater och politiker tio år att författa fick barnen och deras organisationer tre år på sig att förstå.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser ministern vidta för att garantera att informationsinsatserna fortsätter?

1992/93:224 av *Hans Göran Franck* (s) till utrikesministern om stöd till offer för konflikten i det forna Jugoslavien:

Den vettlösa konflikten i det forna Jugoslavien får ödeläggande konsekvenser för civilbefolkningen genom att förorsaka oändligt mänskligt lidande och ett ökande antal flyktingar. Antalet flyktingar i det forna Jugoslavien är nu mer än två miljoner. De flesta av dem kommer att möta vintern utan elektricitet, varma kläder, bostäder, bränsle för värme och matlagning och utan mat. Utan omedelbar hjälp kommer hundratusentals personer, däribland många barn, att dö av köld och hunger denna vinter. Vi måste göra allt som står i vår makt för att hjälpa dessa människor att överleva vintern.

Behovet av tillfälliga bostäder och annat skydd för flyktingarna är särskilt stort. Det är angeläget att ytterligare ansträngningar görs för att förmå parterna i konflikten att tillåta framkomsten för humanitär hjälp till den behövande befolkningen och att söka stoppa ogärningarna och förbrytelserna.

Därför vill jag fråga utrikesminister af Ugglas:

Vad kommer regeringen att göra för egen del samt via ESK och Europarådets ministerkommitté för att öka det humanitära stödet för konfliktens offer och för att stoppa övergreppen?

1992/93:225 av *Wiggo Komstedt* (m) till justitieministern om utländska medborgare och verkställighet av brottnålsdomar:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att utländska medborgare skall kunna kvarhållas i landet i avvaktan på att brottnålsdomar kan verkställas?

den 20 november

1992/93:226 av *Margareta Viklund* (kds) till statsrådet Alf Svensson om Burundi:

Burundi har varit en enpartistat sedan 1966, då monarkin sloades. En ny flerpartiförfattning godkändes i en folkomröstning den 9 mars 1992. I april fick Burundi en ny regering, som skall leda landet fram till planerade allmänna val nästa år.

Vilka åtgärder är Sverige berett att vidta för att stödja demokratiseringsarbetet i Burundi?

1992/93:227 av *John Andersson* (v) till justitieministern om vapenlagen och EG:s s.k. vapendirektiv:

Det s.k. vapendirektivet beslutades av EG:s ministerråd i juni 1991. Direktivet träder i kraft den 1 januari 1993 och gäller för Sverige i samma ögonblick som EES-avtalet börjar gälla. Om drygt en månad kommer vi att ha dels ett direktiv, dels vårt lands vapenlag.

Med anledning av detta vill jag fråga justitieministern:

Hur kommer regeringen att hantera denna situation?

1992/93:228 av *Lennart Brunander* (c) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om svensk tekopolitik:

Riksdagen har nu godkänt EES-avtalet, vilket fullt ut ger svensk industri tillgång till hela den europeiska marknaden. Men så är det inte för den svenska tekoindustrin, den är diskriminerad beroende på att den svenska tekopolitiken inte stämmer överens med EG:s politik på detta område.

Det är enligt min mening nu bråttom att ändra de svenska reglerna för lågprisimporten och andra regler som är hämmande för tekohandeln mellan Sverige och EG-länderna.

Jag anhåller att få ställa följande fråga till statsrådet:

Prot. 1992/93:28
20 november 1992

Är regeringen nu beredd att ändra den svenska tekopolitiken så att våra svenska tekoföretag ges samma möjligheter som tekoföretag inom EG?

15 § Kammaren åtskildes kl. 13.39.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 32 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 59 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Fredagen den 20 november

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	1
2 § Svar på interpellation 1992/93:9 om hobbyhästägande	1
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Peter Kling (nyd)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
3 § Svar på interpellation 1992/93:3 om kriminalvården	7
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Göran Magnusson (s)	
4 § Svar på interpellation 1992/93:5 om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten	15
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Lars-Erik Lövdén (s)	
Anita Johansson (s)	
Hans Göran Franck (s)	
Ingvar Svensson (kds)	
Sylvia Lindgren (s)	
5 § Svar på interpellation 1992/93:19 och fråga 1992/93:175 om be- straffning av sexualbrott som skett utomlands	32
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Inger Hestvik (s)	
Åke Carnerö (kds)	
Margareta Viklund (kds)	
6 § Svar på interpellation 1992/93:21 om frihetsberövanden i polisär- rester och häkten	40
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Hans Göran Franck (s)	
7 § Svar på interpellation 1992/93:20 om prisinformationslagen . . .	44
Civilminister Inger Davidson (kds)	
Inger Hestvik (s)	
Inga-Britt Johansson (s)	
8 § Svar på interpellation 1992/93:17 om regeringens planer för gym- nasieskolan	50
Statsrådet Beatrice Ask (m)	
Ingvar Johnsson (s)	
9 § Svar på interpellation 1992/93:24 om standardproven i skolorna	57
Statsrådet Beatrice Ask (m)	
Eva Johansson (s)	

10 § Svar på interpellation 1992/93:33 om hemspråksundervisningen	61
Statsrådet Beatrice Ask (m)	
Maj-Lis Lööw (s)	
Claus Zaar (nyd)	
Eva Johansson (s)	
11 § Hänvisning av ärenden till utskott	70
12 § Bordläggning	70
13 § Anmälan om interpellation	
1992/93:46 av Sten Andersson i Malmö (m) om narkotikakontrollen vid ett EG-medlemskap	71
14 § Anmälan om frågor	
1992/93:211 av Sylvia Lindgren (s) om datalistor över skatteskulder	72
1992/93:212 av Nils T Svensson (s) om Sveriges turistråds rese-databas	72
1992/93:213 av Sten-Ove Sundström (s) om postens organisationslösningar	73
1992/93:214 av Lars Petersson (c) om offentliganställdas möjlighet till egen verksamhet	73
1992/93:215 av Ian Wachtmeister (nyd) om illegal invandring från Ryssland m.m.	73
1992/93:216 av Carl Fredrik Graf (m) om reglerna om tulltilllägg	74
1992/93:217 av Sten Andersson i Malmö (m) om varvstödet	74
1992/93:218 av Pär Granstedt (c) om Rödkobbsleden och miljö	75
1992/93:219 av Rolf L Nilson (v) om biståndet till handikappade	75
1992/93:220 av Thommy Ohlsson (v) om kraven på att SJ visar vinst	75
1992/93:221 av Thommy Ohlsson (v) om SJ:s persontafik på sträckan Karlstad – Kil – Göteborg	75
1992/93:222 av Lars Björkman (m) om miljön och bilmotorer	76
1992/93:223 av Margareta Israelsson (s) om informationen om FN:s barnkonvention	76
1992/93:224 av Hans Göran Franck (s) om stöd till offer för konflikten i det forna Jugoslavien	76
1992/93:225 av Wiggo Komstedt (m) om utländska medborgare och verkställighet av brottmålsdomar	77
1992/93:226 av Margareta Viklund (kds) om Burundi	77
1992/93:227 av John Andersson (v) om vapenlagen och EG:s s.k. vapendirektiv	77
1992/93:228 av Lennart Brunander (c) om svensk tekopolitik	77